ಸಾವಿನ ಮೇಜವಾನಿ

(ಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)

ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ
ಧಾರವಾಡ

ಸಾವಿನ ಮೇಜವಾನಿ

(ಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)

ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ
ಧಾರವಾಡ

೧೯೪೬]   [ಬೆಲೆ ರೂ. ೧-೬-೦

ಅ ರ್ಪ ಣೆ

ಒ ಲು ಮೆ ಯ ಅ ಕ್ಕ

ಸೌ. ನಾಗಮ್ಮ

ಮತ್ತು

ಮ ಮ ತೆ ಯ ಮಾ ವ

ಡಾ|| ಬಿ. ಎಂ. ಪಾಟೀಲ

ಇವರಿಗೆ

ಎರಡು ಮಾತು

ಹಿರಿಯರ ಕತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಜನ ಓದಿದ್ದಾರೆ; ಈಗ ಈ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಓದಲಿ. ಅವರು ಮೆಚ್ಚುವ ಗುಣ ಇವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಫಲ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ನಲಿಯುತ್ತೇನೆ. ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕೊರಗುವಂತಾಗಬಾರದು.

ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಪ್ರಕಟನೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಶ್ರೀ. ತರೀಕೆರೆ ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯನವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಕೆ?

ಮುಂಬಯಿ
೧೩—೧—೧೯೪೬

ಅ ರಿ ಕೆ

ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಮೊದಲನೆಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಸಧ್ಯದಲ್ಲೇ ಅವರು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವರಿದ್ದಾರೆಂದು ನಮ್ಮ ಓದುಗರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಕಾದಂಬರಿ 'ತಾಯಿಯ ಕರುಳಿ'ನ ದಾರಿ ನಮ್ಮ ಓದುಗರು ಬಹಳ ಕಾಯುತ್ತಿರುವರು. ಅದು ಬೇಗನೆ ಹೊರಬೀಳಲಿರುವುದೆಂದು ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವೆವು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದ ಧಾರವಾಡಚಂದ್ರೋದಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಹಿರೇಮಠ ರುದ್ರಯ್ಯನವರಿಗೂ, ಚಂ. ಗ. ಹೊನ್ನಾಪುರಮಠ ವಕೀಲರಿಗೂ ನಾವು ಉಪಕೃತರಿದ್ದೇವೆ.

— **ಪ್ರಕಾಶಕರು**

ಪರಿವಿಡಿ

ಒಪ್ಪೋಲೆ

ಪುಟ ೮ ಸಾಲು ೨೦ 'ಚಂದ್ರ ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ನಿಜ! ಆದರೆ ಎಂಥ ಕಲಂಕ ತುಂಬಿದೆ ಅವನ ಬಿಂಬದಲ್ಲಿ!'

ಮುದ್ರಕರು:
ರುದ್ರಯ್ಯ ಅ. ಹಿರೇಮಠ,
ಚಂದ್ರೋದಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ
ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:
ಟಿ. ಡಿ. ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ,
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ
ಧಾರವಾಡ

ಸಾವಿನ ಮೇಜವಾನಿ

"Well then, just tell me yourself how, in your opinion, it would be best of all for me to die? So that it may happen most-most honourably, I mean? Tell me that."

DOSTOEVSKY

* * * *

ಅದೊ, ಮತ್ತೆ!

ನಾನು ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೂ ದಿನಾಲು ಅದೇ ಅದೇ— ಆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು! ಈಗ ಐದಾರು ತಿಂಗಳಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಒಂದೇಸವನೆ ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ.... ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ!

ಬಹುಶಃ ಏನಿದ್ದಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದೀತು?

ದಿನವೂ ಅದೇ ಯೋಚನೆ ನನಗೆ! ಅದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲ ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ— ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಇದೆ.... ಆದರೆ? ಪುನಃ ಪುನಃ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ!

ಆಫೀಸಿನ ಮುಳ್ಳುಬೇಲಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ನಾನು ಈಚೆಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾದರೆ ಆಗಲೆ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವ ಸಮಾಧಾನ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ ನನಗೆ! ಬಳಲಿದ ಮನಸ್ಸೂ, ಸೋತ ದೇಹವೂ ತೂಕಡಿಕೆ ಹಾಕುವ ಕಾಲ ಅದು!

ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಬೇಕೆಂಬ ಹವ್ಯಾಸವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಏನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅರ್ಧ ಗಂಟೆಯಾದರೂ ಹಿಡಿದೀತು. ಆದರೆ ನಾನು ಹೊತ್ತನ್ನು ಆ ರೀತಿಯಾಗಿ ದುಂದುವ್ಯಯಮಾಡಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ........ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ.

ಆ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ವಿಷಾದದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ— ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳೆ ಊಟ ಎದುರಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನಗಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಳಲಿಸಬಾರದು ನಾನು...ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮವೆ ಹಾಗೆ! ಮದುವೆಯಾದ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದಿಗೂ.. ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾಗದು ತನ್ನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು!

ಹೀಗಾಗಿ ಆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯುಳ್ಳ ನನ್ನಂಥವನಿಗೆ ಕೂಡ ಇದುವರೆಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಉಳಿದು ಕೊಂಡಿದೆ. ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಗೆ ಮುಂಚೆ ನಮ್ಮ ಆಫೀಸು ಬಿಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಯನಂತರ ನಾನು ಮನೆಗೆ ಸೇರುವುದನ್ನು ಬೇರೆ ತಪ್ಪಿಸು ವಂತಿಲ್ಲ. ಎಂದಮೇಲೆ ಆ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನ ಕಾರಣ ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಒಂದೊಂದೂ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ.... ಇನ್ನು ಕೂಡುವ ದಾರಿ ಯಾವುದು?

ಏನಾದರೂ ನಮ್ಮ ವೇಳಾ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ನಡೆದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಿಡಿಸಲಾಗದ ಒಂದು ಮಹಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು.... ಅಂತಃಕರಣ ವನ್ನು ತಳಮಳಗೊಳಿಸುವ ಆ ಬಿಸುಸುಯ್ಲು!

ಅಯ್ಯೊ, ಕಿವಿದೆರೆದರೆ ಸಾಕು!

ಅದೊ— ಮತ್ತೆ ಆ ಯಾತನೆ.... ಯಮಯಾತನೆ!

೨

ಉಃ, ಏನು ಉರಿವುರಿ ಆ ವರ್ಷ!

ಅಂತೂ ಬಿಸಿಲ ಕುಲಿಮೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಬದುಕಿ ಬಂದವಳು ಭೂಮಿ. ತಾಯಿ ಎನ್ನಬಹುದು!

ಮಳೆ ಹಾಗೇ ನಿಃಷ್ಕರುಣವಾಗಿ ಸುರಿಯತೊಡಗಿತ್ತು.

ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಿಂದ ಬಟ್ಟೆಬರೆಯನ್ನು ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನು ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ಮನೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೆ.

ಗಾಳಿ ಹಿಗ್ಗುಮುಗ್ಗಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆಯಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ನುಗ್ಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮಳೆಯ ತುಂತುರು ಹನಿಯಲ್ಲಿ"ಮಿಂದು ನನ್ನ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆ ಒದ್ದೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಕತ್ತಲುಗವಿದ ಆ ಬೀದಿಯ ರೊಜ್ಜಿನಲ್ಲಿ ಲೊಚಪಚನೆ ಕಾಲನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡು ನಾನು ಒಂದು ಗತಿಯಿಂದ ಮುಂದು ವರಿದಿದ್ದೆ. ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳಂತೂ ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಬೆನ್ನಿನವರೆಗೂ ಓಕುಳಿ ಯನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸುವ ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದ್ದವು....ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಅದು ಪ್ರಾಯಃಶ್ಚಿತ್ತವೊ ಏನೊ— ಯಾರು ಬಲ್ಲರು ?

ನಮ್ಮ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಗಳು, ಸುಧಾರಣೆ ಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಜಾರಿಹೋದವು. ನನ್ನ ಯೋಚನೆಯ ಎಳೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋದಂತಾಯಿತು. ಅವು ಏನೊ !.... "ಝಣಲ್" ಎಂದು ನನ್ನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಬಂದು ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿ ಯಾಗಿ ಬಿದ್ದವು. ಹಣ ಹಣ ಎಂದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂಚವೆ ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದೇ ಹಣವನ್ನು ಬೀದಿಗೆಸೆಯುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಂಬುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ.... ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ ! ನಾನು ಬೆರಗುಹೊಡೆದು ಹಾಗೆಯೆ ನಿಂತು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ.

"ಧಡಕ್ಕನೆ" ಕದವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ ಸಪ್ಪಳವಾಯಿತು. ಹ್ಹಿಹ್ಹಿ.... ಹ್ಹಿ ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಯಾವನೊ ಒಬ್ಬ ಅದೇ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು ಕಡೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಧಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಚೆದುರಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ರೊಕ್ಕವನ್ನು ಕತ್ತಲಲ್ಲಿಯೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ.

ನನಗೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯಾಯಿತು. ನನ್ನ ಕುತೂಹಲ ನನ್ನನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸುಮ್ಮನಿರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಮಾತನಾಡಿಸಿದೆ.... ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ಸಲ ! ಆದರೆ ಅವನೇನೂ ತನ್ನ ಮೌನದಿಂದ ಮಿಸುಗಲಿಲ್ಲ, ಜುಂಮ್ಮೆನ್ನ ಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಲಹರಿಯಲ್ಲಿಯೆ ತನ್ಮಯನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ !

ನನ್ನ ಮಾತು ಅವನಿಗೆ ಕೇಳಿರಲಾರದೆಂದು ನಾನು ಸಂಶಯಪಟ್ಟು "ಏನಪ್ಪಾ?" ಎಂದು ಪುನಃ ಕರೆದೆ ಅವನನ್ನು! ಆಗ ಅವನು ಅದೆ ನಿದ್ದೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತವನಂತೆ "ಆ್ಞಂ" ಎಂದ.

"ದೀಪವನ್ನಾದರೂ ತಂದು ಹುಡುಕಬಾರದೇ?" ಎಂದು ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಒಂದು ಹುಚ್ಚು ನಗೆಯನ್ನು ಬೀರಿದ, ಅಷ್ಟೆ!

"ಇದೇನು, ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ನಗುತ್ತೀಯಲ್ಲ?" ಎಂದು ನಾನು ಅವನನ್ನು ಕೆಣಕಿ ನುಡಿದೆ.

"ನಗದೇ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕು" ಅವನು ಪುನಃ ನಗುತ್ತಲೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದ, "ಅಸಲು ಹಣ ಕೈಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಬಡ್ಡಿಗೇನಂತೆ—ಸಿಕ್ಕಷ್ಟು ಸಿಗಲಿ!"

ಅಸಲು ಬಡ್ಡಿ...ಅವನ ಮಾತು ನನಗೆ ಏನೊಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆ. ಆದರೆ ಎಂದಿಗಿಂತ ಭೀಷಣವಾದ, ದಾರುಣವಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ನನ್ನ ಕಿವಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ತಾಗಿತು. ಎಂಥ ಚಿತ್ತವೇಧಕ ನರಳಿಕೆ ಹುದುಗಿದೆ ಆ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಲ್ಲಿ! ಅದನ್ನು ಕೇಳಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಎಷ್ಟೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಬೇರೆ ಮತ್ತೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ— ಕೊನೆಗೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ! ನನ್ನ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಒತ್ತರಿಸಿ ನಾನು ಹಾಗೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದೆ.

ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದ ರೊಕ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಆ ಕೊಳಚೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತಲೆ ಇದ್ದ!

೩

ಮರುದಿನವಂತೂ ನನಗೆ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಂತ್ರ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಖಾನೆ ನಡೆಯಲಾರದಂತಾಗಿತ್ತು. ಕೊಳಲಿನ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿಹೋಗಿದ್ದರೆ ಯಾವ ರಾಗ ಊದಬೇಕು?

ಆ ಹೊತ್ತು ನಾನು ಆಫೀಸು ಬಿಟ್ಟಾಗ ಇನ್ನೂ ರಾತ್ರಿ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲ ಎಂದಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೆ ಜಾಗ್ರತವಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಮನೆಯನ್ನಂತೂ ನಾನು ಹೇಗೊ ಹಿಂದಿನ ದಿನವೆ ಕಂಡು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಉತ್ಸುಕತೆ ನನ್ನನ್ನು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು ಆ ಮನೆಯ ಬಳಿಗೆ!... ಕದ ತೆರೆದಿತ್ತು. ಹಿಂದು ಮುಂದು ಯೋಚಿಸದೆ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ನಾನು ಒಳಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಯನ್ನಿಟ್ಟದ್ದೇ ತಡ— ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಸಿನಗೆಯನ್ನು ಕುಣಿಸುತ್ತ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ನನ್ನೆದುರು ಬಂದು ನಿಂತಳು.... ಬಣ್ಣದ ಬೀಸಣಿಕೆಯಂತೆ!

ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಆ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನನೆದುಹೋಗಿದ್ದರೂ ನಡುಗಿರ ಲಿಲ್ಲ ನಾನು! ನನ್ನ ಎದೆ "ಧಸ್ಸೆಂದು" ಆ ಕ್ಷಣವೆ ಕುಸಿದುಹೋಯಿತು. ಎಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಂಬುದು ನನಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡ ಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡೆ ನಾನು! ಆದರೆ ಕಾಲು ಕೀಳುವದೆ ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟೆ!

ಆಕೆ ಬಳಕುತ್ತ "ಬರ್ರಿ" ಎಂದಳು ಒಂದು ವೈಯ್ಯಾರದಿಂದ.

ನನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಉಡುಗಿಹೋದಂತಾಗಿ ಅಪ್ರತಿಭನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟೆ ನಾನು! ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸೋಜಿಗವೆನಿಸಿರ ಬೇಕು. ಅವಳು ಹೀಗೆಯೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿಂತು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬರಲು ಮುಂದಾದಳು. ಆಗ ನನ್ನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊ ಒಂದು ಆವೇಶ ತುಂಬಿದಂತಾಯಿತು. "ಥೂ, ನೀನು.... ಸೂಳೆ" ಎನ್ನುತ್ತ ಅವಳನ್ನು ಹಾಯ್ದುಕೊಂಡು ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ರಭಸವಾಗಿ ಓಡಿಬಿಟ್ಟೆ. ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ನನ್ನ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬೆವರೊಡೆದಿತ್ತು.

"ಏನು, ಅಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ಬಂದಿರಲ್ಲ ಇವೊತ್ತು?" ಎಂದು ನಮ್ಮಾಕೆ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

"ಒಂದು ದಿನವಾದರೂ ಬೇಗ ಬಂದು ನಿನ್ನ ನೋಡಬೇಕು, ಇಬ್ಬರೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಒಂದು ದಿನವಾದರೂ ಊಟ ಮಾಡಬೇಕು ಅಂತ ಮನಸ್ಸಾಯಿತು— ಅದಕ್ಕೆ" ಎಂದೆ ನಾನು.

"ಇದ್ದರೂ ಇದ್ದೀತು, ಪಾಪ!" ಎಂದು ಆಕೆ ಅಣಕಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತ ಗೋಣು ತೂಗಿದಳು.

ನನ್ನ ಗುಟ್ಟು ಅವಳಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬಹುದೇನೊ— ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?

ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತುಮುಲ ಕೋಲಾಹಲವಾಗಿತ್ತು.... ಸೂಳೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಮಾಜದ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನೂ ಆಲೋಚಿಸಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಾನು ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ.

"ಅದು ಅವಳ ತಪ್ಪೇ?"

ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸರಿಯಾದ, ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರ ನನಗೆ ಕೊನೆಗೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಸರ್ವಜನ ಸುಖ ಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂದು ನಾವು ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಬಿಡುವುದು ಎಂಥ ಅಪಹಾಸ್ಯ! ಅಂತಃಕರುಣ ತಳಮಳಗೊಳ್ಳುವ ನಿಟ್ಟುಸಿರು, ಬಿಸುಸುಯ್ಲು, ನರಳಿಕೆ, ಯಾತನೆ... ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಎಷ್ಟು ವಿಶೇಷಣ ಹಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದರೂ ಏನು ಬಂತು— ಒಂದು ಅಂಶದಷ್ಟಾದರೂ ಅದನ್ನು ನಿವಾರಣೆಮಾಡುವ ಮಾನವ ಹೃದಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ!

ಆ ದಿನದ ನನ್ನ ಪಲಾಯನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೇ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ನನ್ನನ್ನು ನಾನೆ ಹಳಿದುಕೊಂಡೆ, ಬೈದುಕೊಂಡೆ, ಆ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನ ಹಿಂದೆ ಹುದುಗಿದ್ದ ದಾರುಣ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಓಡಿಬರುವಷ್ಟು ಕ್ಷುದ್ರವಾಗಬೇಕೆ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು?

ಮುನ್ನಾರಾತ್ರಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಮರುದಿನ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ಎಂದಿನಂತೆ ಆ ದಿನವೂ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಯೆ ಇತ್ತು. ನಾನು ಕದವನ್ನು

ಆದರೆ ?

ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೆ ಹಿಂದಿನ ದಿನದಂತೆ ಹುಸಿ ನಗೆಯನ್ನು ನಗಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನೆಡೆಗೆ ತೃಷಿತ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರಲಿಲ್ಲ, ಕಲ್ಲು ಪುತ್ಥಳಿಯಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಿತು. ಯಾರ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ಸಂಕೋಚಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಅದು !

ನಾನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಇಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ.

ಆಗಲೂ ಕೂಡ ಅವಳು ನಿಂತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೂ ಕದಲಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೋಜಿಗವಾಯಿತು.

ಅವಳ ಮುಂದುಗಡೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು ನಾನು ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದೆ. ಕಣ್ಣೀರು ಅವಳ ಕೆನ್ನೆಗುಂಟ ದಳದಳನೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಏನನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬಹುದು.... ಆದರೆ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ !

ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗಿ ಆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರುಕು ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ. ಮನಸ್ಸು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿತ್ತು— ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ಸಾಗರದಂತೆ !

* * * *

ತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಆಗಲೆ ನಸುಕು ಹರಿದಿತ್ತು !

೪

" ಏನು, ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಬರಬಾರದೇ ? " ಎಂದು ನಮ್ಮಾಕೆ ಕಣ್ಣು ಹೊಸೆಯುತ್ತಲೆ ಕೇಳಿದಳು.... ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ತೂಕಡಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೈಯೆಲ್ಲ ಭಾರವಾಗಿತ್ತು ನನಗೆ !

" ಕೆಲಸ— ವಿಪರೀತ ಕೆಲಸ ! " ಎನ್ನುತ್ತ ನಾನು ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉರುಳಿಕೊಂಡೆ. ಅವಳು ಬಂದು ಶಾಲು ಹೊದಿಸಿ ಹೋದಳು. ಆದರೆ

ನಿದ್ರೆ ಮಾತ್ರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ವಿಲಕ್ಷಣ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು.... ಉಸಿರೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲದಂತೆ!

ಅಯ್ಯೋ, ಎಂಥ ಬಾಳನ್ನು ಬದುಕಬೇಕಾಗಿದೆ ಅವಳು! ಅದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಎದೆಯ ರಕ್ತ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿ ಹೋಗುವುದು. ದೈವಕ್ಕೆ ಹೃದಯವಿಲ್ಲ ... ದೇವರಿಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲ.... ಕಟುಕನಿಗಿಂತ ನಿರ್ದಯಿ ಕಾಲಪುರುಷ!

ಐದು ರಾತ್ರಿ ರಕ್ತ ಮಾಂಸದ ದೇಹವನ್ನು ಮಾರಿ ತನ್ನ ಮಾನವನ್ನು ಕಃಪದಾರ್ಥವೆಂಬಂತೆ ತೂರಿಕೊಂಡರೂ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಹದಿಮೂರು ಆಣೆಗಳು ಮಾತ್ರ! ಆ ಹಣವನ್ನು ಅವಳು ಬೀದಿಗೆಸೆಯದೆ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನೆ ಜೂಜಾಟ ಕ್ಕಿಟ್ಟವಳಿಗೆ ಆ ಹಣ ಅದೇನು ಮಹಾ! ಥೂ, ಅವನೆಂಥ ನಿರ್ಲಜ್ಜ! ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲ ಅವನು ... ಪಶು! ತನ್ನ ಕಾಮವಾಸನೆಯನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಅವಳ ಮುಖದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೆ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಚಿಲ್ಲರೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡನಲ್ಲ! ಅಸಲಿನ ಜೊತೆಗೆ ಬಡ್ಡಿಯಂತೆ ಅದು!

"ಚಂದ್ರಾ, ಎಂಥ ದುರವಸ್ಥೆಯೆ ನಿನ್ನದು!" ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಾನು ಮಗ್ಗುಲಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡೆ. ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಒದ್ದೆಯಾಗಿದ್ದವು.

ಚಂದ್ರಾ.... ಚಂದ್ರಾ ಎಂಥ ಸವಿಯಾದ ಹೆಸರು ಅದು! ಆದರೆ ಆ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಗೇ ವಿರೋಧ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ, ಚಂದ್ರಾ! ಅದು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಸೇರಿಕೆಯಿಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ! ಚಂದ್ರ.... ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ನಿಜ! ಆದರೆ ಎಂಥ ಕಲಂಕ ತುಂಬಿದೆ ಅವಳ ಬಿಂಬದಲ್ಲಿ!

ಮೊದಮೊದಲೇನೊ ಅವಳ ಮದುವೆಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೆ ನನ್ನ ಭಾವನೆ ಯಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ತರ್ಕ ಸರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಅವಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆ ಸುತ್ತಿ ಬಂದಂತಾ ಯಿತು ನನಗೆ... ಒಂದು ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆ ಅವಳ ಬಾಳು!

ಚಂದ್ರಾ ಜಳಕಮಾಡಿ ಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶುಚಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ನೀಲವಾದ ಆ ಕುಂತಳ ರಾಜಿ ಬೆನ್ನಿನಮೇಲೆ ಉದ್ದವಾಗಿ ಒರಗಿ ಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವಳ ಮದುವೆಯ ಸವಿನೆನಪಿನ ಕಟು ಅನುಭವದ ದಿನ ಅದು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಚಂದ್ರಾ ಹಸೆ ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು— ಮದುವಣಗಿತ್ತಿಯಾಗಿ! ಆ ದಿನವನ್ನು ಅವಳು ಇನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ.... ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಅದನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ!

ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ.... ಆದರೂ ಹತಭಾಗ್ಯೆ, ಚಂದ್ರಾ.

ಅವಳಿಗೆ ತಂದೆ ಇದ್ದಾನೆ. ತಾಯಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿದ್ದಾರೆ. ಕೂದಲಿಗೊಂದು ಬಳಗವಿದೆ ಅವಳಿಗೆ! ಹೂವಿನಂತೆ ಎತ್ತಿ ಆಡಿಸುವ ಕರುಳ ಸಂಬಂಧ ಅವಳ ಸುತ್ತಲೂ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನ ನಂಟರಿಷ್ಟರ ನಡುವಿದ್ದರೂ ಆಕೆ ಅನಾಥೆ, ಒಂಟಿ, ಪರದೇಶಿ! ಎಂಥ ದುರ್ದೈವ ಅವಳದು!

ಆಕೆಯ ತಾಯಿ ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತು ವ್ರತ ನಿಯಮ ಹಿಡಿದು ಬಯಸಿ ಹಡೆದ ಮುದ್ದಿನ ಕುವರಿ ಅವಳು. ಅವಳಿಗೆ ಯಾವ ನೋವೂ ವ್ಯಥೆಯೂ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಆ ತಾಯಿ ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದಳು. ಇವಳ ಬೆಳಿಗೆ, ಏಳ್ಗೆ, ಕಲ್ಯಾಣದ ಮೇಲೆ ಆ ಮಾತೃ ಹೃದಯ ಕಾವು ಕೂತಿತ್ತು. ಚಂದ್ರಾ ಆ ಮಮತೆಯ ತೋಳತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಮೋಹಿನಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಳು.... ಸುತ್ತಲಿನ ಹತ್ತೂ ಹಳ್ಳಿಗೆಲ್ಲ ಅವಳೊಬ್ಬಳೇ ಬಿನ್ನಾಣಗಿತ್ತಿ!

ಅವಳ ಚೆಲುವಿಗೆ ಆ ಮದನೂರಿನ ಹುಡುಗ ತಕ್ಕ ವರನಲ್ಲವೆಂದು ನಿಬ್ಬಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಜನ ಆಡಿಕೊಂಡರು.

ತನ್ನ ಮನೆಯಮುಂದೆ, ಹಂದರಹಾಕಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಅಳಿಯನನ್ನೂ ಮಗಳನ್ನೂ ಕಣ್ಣು-ಪ್ರೀತಿ ಹರಿಯುವ ವರೆಗೆ ನೋಡಿ, ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದಳು ಆ ತಾಯಿ— ಚಂದ್ರಾನ ತಾಯಿ!

ಈಗ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಮಧುರವಾದ ಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎಂದು ಚಂದ್ರಾ ನನ್ನೆದುರು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೇಳುವಾಗ ಅವಳ ಧ್ವನಿ ಕಂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಅಶ್ರು ಜಲಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತವೆ!

ಹೌದು, ಚಂದ್ರಾನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಮೂರು ತಿಂಗಳಿನ ಮೇಲೆ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಮಗಳು ಇನ್ನು ತನ್ನಿಂದ ಅಗಲಿ ಬೇರೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಅವಳ ತಾಯಿ ಎಂಟು ದಿನಗಳಿಂದ ಊಟವನ್ನು ಕೂಡ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ನಾಳೆ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ತಾಯಿಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕಿದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದಾಗ ಇಬ್ಬರ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಊದಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಚಂದ್ರಾ ಹೊರಟು ನಿಂತಾಗ ಅವಳ ತಾಯಿಗೆ ಉಕ್ಕಿಉಕ್ಕಿ ಬಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೋಡಿಸುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ !

ಈಗ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ, ಚಂದ್ರಾ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೆಲುಕುಹಾಕುವಳು. ತಾನು ಪತಿಯ ಗೃಹವನ್ನು ಸೇರಲು ಹೊರಟುನಿಂತ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗುರುಹಿರಿಯರು, ನಂಟರಿಷ್ಟರು ಏನೆಂದು ಹರಸಿದ್ದರು, ಅವಳನ್ನು ?

" ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿ, ಮುತ್ತೈದೆಯಾಗಿ— ಬಾಳು ! "

ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದದ ನೆನಪು ಬಂದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಾವಿರ ಚೇಳು ಕುಟುಕಿದ ಯಾತನೆ ! ಇಷ್ಟೊಂದು ಜೀವಗಳನ್ನೆ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.... ಸಾವು, ತನ್ನನ್ನೇಕೆ ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ? ಇನ್ನೂ ಯಾವ ನರಕವನ್ನು ಸವಿದುಬರಲು ತಾನು ಬದುಕಿರಬೇಕು ?

ಹಗಲಿರುಳು ಇದೇ ಇದೇ ಕನವರಿಕೆ ಚಂದ್ರಾನಿಗೆ !

ಅವಳಿಗೆ ಕಲಂಕ ಯಾಕೆ ಬಂತು ? ಚಂದ್ರಾ ಎಂದು ಅವಳ ತಾಯಿ - ತಂದೆ ಅಲ್ಲೆಯಿಂದ ಮುದ್ದಾಡಿ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತೇನು ?

ಅವಳ ಗಂಡ ಹೇಮಣ್ಣನಂತೂ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗೊಂಬೆಯೆಂಬಂತೆ ಗಂಡನಿಗಿರಬಹುದಾದ ಸ್ನೇಹ, ಮಮತೆ, ಕರುಣೆಗಳಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಜೀವನ ಮಧುಪರ್ಕವಾಗಿತ್ತು— ಈ ಹಾಲಿನ ಕಡಲಲ್ಲಿ ಹುಳಿ ಯಾವ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿತು ?

ಅಯ್ಯೊ, ಚಂದ್ರಾ !.... ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಎಷ್ಟೊಂದು ಚಕ್ರವ್ಯೂಹಗಳು ! ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಅಬಲೆಯೆಂದು ದೂಡಲು ಎಷ್ಟೊಂದು ಮೋಸ, ಎಷ್ಟೊಂದು ವಂಚನೆ, ಎಷ್ಟೊಂದು ಕ್ರೌರ್ಯ !

೫

ಮದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು, ಚಂದ್ರಾ! ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಗಂಡ, ಅತ್ತೆ ಇಷ್ಟೇ ಜನ! ಆಕೆ ತುಂಬ ಸುಖಿ ... ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪುಣ್ಯಮಾಡಿ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ ಅವಳು! ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಮುದ್ದುಮುದ್ದಾಗಿ ಕಂಡಳು. ಅವಳಿಗೆ ಮಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಮಮತೆ ಸೊಸೆಯ ಮೇಲೆ! ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಆಕ ಚಂದ್ರಾನ ತಾಯಿಯೂ ಸರಿ! ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ತಾಯಿಯೆ ಅತ್ತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಎಷ್ಟೊ ಸಲ ಭಾಸವಾಗಿದೆ.

ಆ ಮಾತನ್ನು ನನ್ನೆದುರು ಬಹಳ ವಿನಯ ಸೌಜನ್ಯ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಆಡಿದ್ದಾಳೆ ಚಂದ್ರಾ! ಒಳ್ಳೆಯ ಜನ ಬಹಳ ದಿನ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ! ತಮ್ಮ ಅತ್ತೆಯ ಜೀವನವನ್ನೂ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೂ ತುಲನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಮಾತನ್ನು ಅವಳು ಈ ಹೊತ್ತಿಗೂ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.... ತಾನು ಈಗಾಗಲೆ ಬಹಳ ದಿನ ಬದುಕಿರುವಂತೆ ಅವಳ ಕಲ್ಪನೆ!

ಪಾಪ, ಬಟ್ಟೆಬರೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಅವಳು ಬಾವಿಗಿಳಿದದ್ದೆ ತಪ್ಪಾಯಿತಂತೆ! ಯಾರಿಗೇನು ಜೋಲಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?.... ಕಾಲು ಜಾರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಅವಳ ಅತ್ತೆಯ ಜೀವನ ಬೇರೆ ಕಥೆಯನ್ನೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ ಆ ದಿನ ಕಾಲು ಜಾರಿದ್ದೇ ನೆವ! ಆ ನಂತರ ಎರಡುಮೂರು ದಿನ ತಲೆ ಸಿಡಿಯುವಷ್ಟು ಉರಿ ಕಾದವಂತೆ! ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮೆ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದಲೆ ಸಿಡಿದುಹೋದಳು!

ಹಾ ಹೊ ಅನ್ನುವುದರೊಳಗೆ ಬಂಧುಬಳಗ ಕವಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ಬಂದವರು ಬಂದಷ್ಟೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಹೋದರು.

ಚಂದ್ರಾನ ತಾಯಿ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಒಪ್ಪೊತ್ತು ನಿಂತಳು ಮಗಳ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ— ಅಳಿಯನ ದುಃಖ ಶಮನಕ್ಕಾಗಿ. ಆದರೆ ಈ ಅಳು-ದುಃಖ ಕೇಳುತ್ತ ಆಕೆ ಹೀಗೆಯೆ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಾಳು? ಅವಳಿಗೇನು ಅನುವು ಆಪತ್ತಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯೆ?

ಮದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ನಿಂತು ಆಕೆ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಂತಳು. ಮಗಳ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಜರ್ಝರಿತವಾಗಿದ್ದ ಅವಳ

ಹೃದಯ, ಅಳಿಯನ ಉನ್ಮಾದ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಇನ್ನೂ ಸೀದು ಹೋಗಿತ್ತು.

“ಚಂದ್ರಾ, ನಿನ್ನ ಅವಸ್ಥೆ ಏನೇ ?” ಎಂದು ಅವಳು ಗೋಗರೆದು ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿದಳಂತೆ ಆ ದಿವಸ.

“ಈಗ ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾಗಿದೆ ನೋಡಿರಿ” ಎಂದು ಚಂದ್ರಾ ತನ್ನ ಕರುಣ ಕತೆಯನ್ನು ಅಂತಃಕರುಣ ಕಲಮಲಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹೇಳಿ ನನ್ನೆದುರು ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ಅಳುತ್ತಾಳೆ.

ಹೇಮಣ್ಣನ ಸ್ವಭಾವ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೆ ಹಾಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಪಲ್ಲಟ ವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೊ ! ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಏನ್ನೊಂದೂ ತಿಳಿಯದು. ನಾನಾ ಜನ ನಾನಾ ತೆರನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬರು ಕೊಡುವ ಕಾರಣ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೇಳುವ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಯಿಯಿದ್ದವರು ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಆಡಿಕೊಂಡರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸತ್ಯಾಂಶವಿದೆಯೊ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು.

“ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಸತ್ಯ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ” ಎಂದಳು ಚಂದ್ರಾ. ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಭಾವನೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮದು ಕೂಡ !

ಹೇಮಣ್ಣನ ತಂದೆಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರಂತೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಹೆಂಡತಿ ಯನ್ನು ಹೇಮಣ್ಣನ ತಂದೆ ಏನು ಕಾರಣದಿಂದಲೊ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರಂತೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಲಗ್ನವಾದ ಹೆಂಡತಿಯೆ ಹೇಮಣ್ಣನ ತಾಯಿ. ಇವನ ಮಲತಾಯಿ ಈಗಲೂ ಜೀವಿಸಿದ್ದಾಳಂತೆ. ಹೇಮಣ್ಣನ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ವಿಷ, ಇಲ್ಲದ ಈರ್ಷೆ ! ಅವಳೆ ಮದ್ದು ಮಾಟ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿಸಿರ ಬೇಕು ಎಂದು ಜನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅದೇನು ಕತೆಯೊ, ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು ? ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನಿಜ ! ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಸಮೀಪವಾದ ವರ್ತನೆ ಹೇಮಣ್ಣನಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡ ಗಿತ್ತು. ಮಾತುಕತೆಯೆಲ್ಲ ಅಸಂಬದ್ಧ ! ನಡೆನುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಳ-ಲಯ ಏನೊಂದೂ ಕೇಳಬಾರದು !

“ಹೇಮಣ್ಣ, ನಿನಗೇನು ಹುಚ್ಚುಗಿಚ್ಚೊ ?” ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಕು. ಅವರನ್ನೆ ಹುಚ್ಚ ಎಂದು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾನೆ

ಅವನು. ಹುಚ್ಚರಿಗೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಹುಚ್ಚರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಮಣ್ಣನೇನೊ!

ಚಂದ್ರಾನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದುಃಖದಾಯಕವಾದ ಕಾಲ ಅದು....ಆದರೂ ಆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆನಂದವಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ, ಚಂದ್ರಾ! ಗಂಡನನ್ನು ಎದುರಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಂಥ ಸಿಡಿಲ ಆಘಾತವನ್ನಾದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಂತೆ!

ಆಗ ಹತ್ತೂ ನಿಟ್ಟನಿಂದ ಸಂಕಟ ಅವಳಿಗೆ! ಇಬ್ಬರ ಅನ್ನ ತಾನೊ ಬ್ಬಳೆ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಆಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊಲಮನೆಯ ಬದುಕನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮನೆಯ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು-ಎರಡೂ ಅವಳೊಬ್ಬಳೆ!

ಇನ್ನು ಇದರ ಸಂಗಡವೆ ಗಂಡನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. ಅವನ ಹುಚ್ಚನ್ನು ನಿವಾರಣೆಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನ ಗಳನ್ನು ನಡಸಬೇಕು. ಹುಚ್ಚಿನವರ ಸಹವಾಸ ಸಿಡಿಗುಂಡಿನ ಸ್ನೇಹ ವಿದ್ದಂತೆ! ಮೈಮೇಲಿನ ಸ್ಮರಣೆ ತಪ್ಪಿ ಹುಚ್ಚು ಯಾವಾಗ ಬಂದೀತೋ ಹೇಳ ಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಅವರ ತೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಬಹಳ ನಾಜೂಕು!

ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರಾ ಹೇಗೊ ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡಿ ದ್ದಳು. ಅವಳು ಎಲ್ಲಿಯೊ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೋಹಿನಿ ಅವತಾರದ ಕತೆಯನ್ನು ಬಯಲಾಟದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಬೇಕು.

"ಈ ಹಾಲಾಹಲ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಅಮೃತ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಲೆಬೇಕು" ಎಂದು ಆಕೆ ತನ್ನ ವಿದೀರ್ಣವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತತವೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ!

೬

ಅದೇನೊ, ಆ ಮಾತು ಆಕಡೆ ಇರಲಿ.

ಅವಳನ್ನು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಭಯ ಸಣ್ಣಗೆ ತಿನ್ನತೊಡಗಿತ್ತು. ಅದೇನೊ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ವಾದವಿಲ್ಲದ ಸಂಗತಿ ಅದು! ಹಿಂದೆ ತೋಟದ ದುರಸ್ತಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅವರ ಮಾವ ಕೊಯ್ದ ಸಾಲ ಇನ್ನೂ ಹಾಗೇ ಇದೆ. ಅದು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಭಾರವಾಗುತ್ತ ನಡೆಯುವ ವಸ್ತು.

ಸಾಲವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದೆಂದರೆ ಹಾವಿನ ನೆರಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ. ಯಾವಾಗ ಕಚ್ಚೀತೊ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು !

ಚಂದ್ರಾ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕೆಂತಲೆ ಆಕೆ ಸಾಲ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಋಣಮುಕ್ತಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಹಗಲುರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ ದೇಹ ಸವೆಸಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಏನು ಉತ್ಸಾಹ ತುಂಬಿತ್ತು ಅವಳಲ್ಲಿ! ತಾನೆ ತೋಟದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಸಂತೆಗೆ ಹೊತ್ತು ಸ್ವತಃ ಮಾರಿ ಬರುವಳು. ಅರ್ಧ ಸಾಲವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಮುಂದಿನ ಜೀವನದ ಸುಖಮಯ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ಆಕೆ ಆಗಲೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಯ್ಯತೊಡಗಿದ್ದಳು !

ಅವಳ ಹಾರೈಕೆಯಂತೆ ಹೇಮಣ್ಣನ ಹುಚ್ಚು ಮಾತ್ರ ಇಳಿಮುಖ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಹಂತದಂತೆ ಅದು ಇನ್ನೂ ಏರತೊಡಗಿತು ಸುತ್ತುಮುತ್ತು ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಗೊತ್ತಿರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಚಿಕ್ಕದೊಡ್ಡ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಆಕೆ ಮುಡಿಪು ಕಟ್ಟಿದಳು. ಅವಳ ಗುಡ್ಡದ ವರೆಗೆ "ದಿಂಡರಿಕೆ" ಹಾಕುವುದಾಗಿ ಅವಳು ಎಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತಳು. ಆದರೆ ಅವಳ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಯಾವ ದೇವತೆಯೂ ಮನ್ನಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ಅವಳ ಕೂಗು ಅರಣ್ಯರೋದನ !

ನಾನು ಇನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಮಾತನ್ನು ನನ್ನೆದುರು ತೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಚಂದ್ರಾ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಖಿನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ರೋದನೆ ಶೃತಿಯಾಡತೊಡಗಿತ್ತು.

ಆ ಹೊತ್ತು ಸಂತೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಚಂದ್ರಾ ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟು ನಿಲ್ಲುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಜೆ ಇಣಿಕಿತ್ತು. ಗೋಕಾಕದಿಂದ ತನ್ನ ಊರು ಸೇರಬೇಕಾದರೆ ಅವಳು ಏಳು ಮೈಲು ನಡೆದು ಹೋಗಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ಭಾರವಾದ ಬುಟ್ಟಿ.... ಮನೆತನದ ಸಾಮುಗ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ !

ಮೈಲೆರಡು ಮೈಲಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು ಆಕೆ ! ಸವಾರಿ ಗಾಡಿಯೊಂದು "ಗಿಲ್" "ಗಿಲ್" ಎಂದು ಒಂದು ಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಗೈಯ್ಯುತ್ತ ಅವಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದಿತು. ಗಾಡಿಯನ್ನು ತರುಬಿ ಯಾರೊ. ಕೂಗಿದರು. ಚಂದ್ರಾ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಅದು ಅವರ ಊರಿನ ಶೆಟ್ಟರ ಗಾಡಿ.

ಅವರಿಗೆ ಸಾಲಕೊಟ್ಟ ಸಾಹುಕಾರರದು. ಚಂದ್ರಾ ಯೋಚನೆಗೊಳಗಾದಳು. "ಅನುಮಾನಿಸ್ತೀ ಯಾಕೆ? ಬಾ ಬಾ, ಕತ್ತಲಾಯ್ತು" ಎಂದ ಆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯ. ಅವಳು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು.

ಆ ಶೆಟ್ಟರ ಹುಡುಗನ ಬಗ್ಗೆ ಚಂದ್ರಾನಿಗೆ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಂಶಯ. ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ. ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಗಾಡಿ ಆಗಲೆ ನಿದಾನವಾಗಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಅವನು ಹೆರಟಿಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಹೇಮಣ್ಣನ ಪಾಡನ್ನು ಕುರಿತು ಅವಳೆದುರು ನಾಲ್ಕು ಕನಿಕರವ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಿದ.

ದಾರಿ ಮೊದಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿದು. ಇನ್ನು ಹಿಂಬದಿಗಂತೂ ಮೂಲೆ ಭಾರವಾಗಿತ್ತು. ಎತ್ತಿನ ಕೊರಳು ಹಾರತೊಡಗಿದವು. "ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಾ" ಎಂದ ಅವನು. ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಿದುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಅವನು "ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ" ಎಂದ. ಎತ್ತಿಗೆ ಹಗುರಾಯಿತು.... ಆದರೂ "ದಡುಕು."

ಇಬ್ಬರ ಮೈಯೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಗಿದಾಗ ಎಂಥ ವಿದ್ಯುತ್ಸಂಚಾರ ಅದು!

"ಎಷ್ಟು ದಿನದಿಂದ ಈ ಆಸೆ ಇತ್ತು ಬಲ್ಲೆಯಾ?" ಎಂದ ಶೆಟ್ಟಿ.

ಚಂದ್ರಾ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವನ ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಗಾಡಿಯಿಂದಿಳಿದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡಲು ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನು ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವಳ ಗಲ್ಲ ಹಿಡಿದು "ನೆನಪಿರಲಿ" ಎಂದನಂತೆ.

"ನನ್ನ ದುರ್ಗತಿ ಆರಂಭವಾದ ಆ ಹಾಳು ದಿನದ ನೆನಪು ಎಂದಿಗೆ ಹೋದೀತಣ್ಣ" ಎಂದು ಚಂದ್ರಾ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ಗದ್ಗದಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ನನ್ನೆದುರು!

ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ನೆವವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಶೆಟ್ಟಿ ಅಂದಿನಿಂದ ತೋಟಕ್ಕೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹೋಗತೊಡಗಿದ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಜಾರಿದಳು ಚಂದ್ರಾ!

ಮಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಬಹಳ ದಿನವಾಯಿತೆಂದು ಅಪ್ಪಳ ತಾಯಿ ಆ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಮುವನೂರಿಗೆ ಬಂದಳು. ಮಗಳ

ಚಾತುರಿಯನ್ನು, ವ್ಯವಹಾರ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷ! ತಿರುಗಿ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ್ಗೆ ತಾಯಿ ಮಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹಿತವಚನ ಹೇಳಿದಳಂತೆ:

"ಹಿರಿಯರಿಲ್ಲದ ಮನೆ ನಮ್ಮವ್ವ! ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಗೆ ಕೀರ್ತಿ, ಕೊಟ್ಟ ಮನೆಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ— ಬರಬೇಕು, ತಾಯಿ, ನಿನ್ನಿಂದ!"

ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಾ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾಳೆ ಈಗಲೂ! ತನ್ನಿಂದ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳ, ಗಂಡ-ಮಾವಂದಿರ ವಂಶಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಕೀರ್ತಿ? "ಅಯ್ಯೊ, ಚಂದ್ರಾ! ನೀನು ಹುಟ್ಟದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಏನು ಅನರ್ಥವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ?" ಎಂದು ಆಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಹಗಲಿರುಳು ಶಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

೭

ತಾಯಿಯ ಉಪದೇಶ ಚಂದ್ರಾನನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅನುಚಿತಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು.

ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಅವಳ ಜೀವದ ಜೋಕಾಲಿ ತೂಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಹೃದಯ ಸದಾಕಾಲ ವಿವೇಕವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರೂ ರಾತ್ರಿ ಆ ಶೆಟ್ಟಿ ಬಂದು ಕದವನ್ನು ಬಡಿದಾಗ ಕಾಲು ಅವಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುವು!

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ದಿನದ ಮೇಲೆ ದಿನ ಕರಗಿ ಹೋಗತೊಡಗಿದವು. ಗುಸುಗುಸು ಎಂದು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ಈಗ ಎದುರಿಗೇ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದರು. ಸುದ್ದಿಯಂತೂ ಕರ್ಣಾಕರ್ಣಿಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ ಹೋಯಿತು. ಮದನೂರಿನ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಅದೇ ಮಾತು!

ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಚಂದ್ರಾನ ತಾಯಿಗೆ ಜೀವ ನಡುನೆತ್ತಿಯಿಂದ ಹಾರಿಹೋದಂತಾಯಿತು.

"ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿರಬೇಕೆ, ಹಾಳುರಂಡೆ? ಸತ್ತುಹೋದರೆ ಒಂದು ನಿಃಶ್ಚಿಂತೆ!" ಎಂದು ಉಸಿರ್ಗರೆದಳಂತೆ ಅವಳು.

ಆಗಲೆ ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮದ ಕಥೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಉದ್ದ ವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದಾದರೂ ತಪ್ಪಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಚಂದ್ರಾ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ನುಂಗಿ ಹೇಳಿದಳು.

ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗಳು ಸತ್ತುಹೋದಳೆಂದು ಅವಳ ತಾಯಿ ಆಗಲೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲ್ಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಳಂತೆ.

"ಜನ ಏನೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಕೇಳಿದಿರಾ?" ಎಂದು ಚಂದ್ರಾ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಶೆಟ್ಟಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಳು. ಶೆಟ್ಟಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಕ್ಕ ಆ ಮಾತಿಗೆ! "ಪುನಃ ಕೇಳಿದಿರಾ?" ಎಂದಳು ಚಂದ್ರಾ!

"ಕೇಳಿ ಮಾಡುವುದೇನು" ನಗುತ್ತಲೆ ಹೇಳಿದ ಶೆಟ್ಟಿ, "ನಿನಗೆಲ್ಲಾ ಅಷ್ಟೊಂದು ಯೋಚನೆ ಯಾಕೆ, ಬಿಡು! ಅನ್ನುವವರು ಸಾವಿರ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾರ ಗೊಡವೆ ನಮಗೇನು? ನನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಿಲ್ಲ— ನಿನ್ನ ಪಾಲಿಗಂತೂ ಗಂಡ ಎಂದೊ ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಜೀವ ದುಂದುಮಾಡಿದರಾಯಿತು....

ಶೆಟ್ಟಿ ಇನ್ನೂ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹಾss! ಮೊನೆಯಾದ ಕೊಡಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬೀಸಿಬಂದು ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚನೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತು!

ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ಉಣ್ಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ದಿವಸ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ಚಂದ್ರಾ! ಗಂಡನ ಕೈಯಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ಪಡೆದು ಗಂಡನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ್ದರೆ ಎಂಥ ಪುಣ್ಯ, ಎಂಥ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಅದು! ಆ ಕೊಡಲಿಯ ಮೊನೆಗಿಂತ ಹರಿತವಾದ ಕರ್ಕಶವಾದ ಆಘಾತಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ಅವಳಿಂದು! .."ಅಲ್ಲವೆ ಅಣ್ಣ?" ಎಂದು ಚಂದ್ರಾ ನನ್ನನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ ಅವಳಿಗೆ ನಾನು?

ಆ ದಿವಸ ಅವಳು ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಆಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ಸ್ಥಳ ದಿಂದ ಏತಕ್ಕೆ ಪಾರಾಗಿ ಹೋದಳೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತಃ ಚಂದ್ರಾ ಇಂದಿಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾರಳು.

ಮರುದಿನ ಹೇಮಣ್ಣ ಆ ರಕ್ತಮಯ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ ಬಂದನಂತೆ! ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಾ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದಳು, ತನ್ನ ಬಾಳುವೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಹತ್ತಿತಲ್ಲ

ಎಂದು ಆಕೆ ಆ ಮನೆಯ ಮುದುಕಮ್ಮನ ಎದುರಿಗೆ ಅತ್ತಳಂತೆ. ಎಷ್ಟು ಅತ್ತು ಎಷ್ಟು ಕರೆದರೇನು ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಉದ್ಧಾರದ ಹಾದಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮುಗಿಲು ಹರಿದು ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಂತಾಗಿತ್ತು ಅವಳಿಗೆ!

ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಹೇಮಣ್ಣನನ್ನು ಕೈದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋದರು.

ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಾ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಮುಖ ತೋರಿಸಬೇಕು? ಯಾರು ಕಂಡರೂ ಛೀ ಥೂ ಎನ್ನುವವರೆ! ಆ ಮುದುಕಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಕೆ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದಳೊ ಏನೊ! ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮುದುಕಿ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದಳಂತೆ. ಮೂರು ದಿನದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಾ ಅವಳ ಮಾತಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಆ ಮುದುಕಿ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣ ಹೆಣೆದಿದ್ದಳಂತೆ!

ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳದಂತೆ ಸ್ಥಳ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನುುಂಚಿತ ವಾಗಿಯೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಂತೆಯೆ ರಾತ್ರಾರಾತ್ರಿ ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ಮುದುಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟು ಬಂದಳು ಚಂದ್ರಾ... ಸರೋವರ ಸಾಲ ದೆಂದು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಜಿಗಿದಿತ್ತು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು!

ಅಂದಿನಿಂದ ಅವಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂತನವಾದ ಅಧ್ಯಾಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು!

೮

ಇವಳಂಥ ಹೆಣ್ಣು ಎಷ್ಟು ಜನ ಅಲ್ಲಿ! ಅವರು ನಡೆಸಿರುವ ದೇಹ ಕ್ಷಯವನ್ನು ಕಂಡು "ಇಶ್" ಎಂದಳು ಚಂದ್ರಾ! ತನಗೂ ಇಂದು ನಾಳೆ ಅದೇ "ಸೋಬತಿ" ಕಾದಿದೆಯೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಹೊಸ ಮಾಲು ಪೇಟೆಗೆ ಬಂದರೆ ಜನ ಮುಗಿದುಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಕಚ್ಚಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಆಗ ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದು ಇತ್ತೊ ಇಲ್ಲವೊ ಎನ್ನು ವಂತಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಗಿರಾಕಿಗಳು ನಾ ಮೊದಲು ನೀ ಮೊದಲು ಎಂದು ಎಡತಾಕತೊಡ ಗಿದರು. ಚಂದ್ರಾನ ಮಾನ ಲಿಲಾವಿನ ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಬೆಲೆ ಏರಿತು, ಏರಿತು! ಆದರೂ ಅದು ಅವಳ ಚೆಲುವಿಗೆ ಒರೆ ಹೆತ್ತುವ ಬೆಲೆಯಂತೂ ಅಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಲ!

ಅಂತೂ ಒಮ್ಮೆ ಚಂದ್ರಾ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಆಕೆ ಹಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಳು. ಒಗೆಬಗೆಯ ಜನ ಬಂದು ಹೋಗತೊಡಗಿದರು. ಹಿಡಿಹಿಡಿಯಾಗಿ ಹಣ ಅವಳ ಕೈಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವಳ ಬಳಿ ತನ್ನದೆನ್ನುವ ಒಂದು ಬಿಡಿ ಕಾಸೂ ಇಲ್ಲ!

ಗಾಣ ಮಾತ್ರ ದಿನವೂ ತಿರುಗಬೇಕು... ಎಣ್ಣೆ ಯಾರ ಪಾಲಿಗೊ!

ಚಂದ್ರಾ ಒಂದು ಊರಿನಲ್ಲ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡು ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ ಅವಳು ಸ್ವತಂತ್ರಳಲ್ಲ. ಆಕೆ ಯಾರ ಅಂಕಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದಳೊ— ಅವಳಿಗೇ ತಿಳಿ ಯದು ಅದು! ಬೆಳಗಾವಿಯಾಯಿತು, ಆ ನಂತರ ಪುಣೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಮುಂಬಯಿ, ಈಗ ಬೆಂಗಳೂರು!

ಚಂದ್ರಾನ ಸೌಂದರ್ಯ ಮಾಸಿಹೋಗದ ಮುನ್ನ ಅದು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತರಬಹುದಾದ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡವರ ಹಂಬಲಿಕೆ!

ತನಗೆ ದೇವರು ಆ ರೂಪವನ್ನೇತಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ? ಕುರೂಪಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದ್ದರೆ ಎಂಥ ಸುಖವಿತ್ತಲ್ಲ ಎಂದು ಚಂದ್ರಾ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ.

ತನ್ನ ವಿನಾಶದ ಬಟ್ಟಲನ್ನು ತಾನೇ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣವೂ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಂದ್ರಾನ ಭಾವನೆ. ತಾನು ತುಳಿಯುವ ಹಾದಿ ತಪ್ಪು ಎಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾದಾಗ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸಂಕಟವೆ? ಆದರೆ ಪಾಪವೆಂದು ತಿಳಿದದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ಪುನಃ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸ ಬೇಕು— ಎಂಥ ವೇದನೆ ಅದು!

ದಿನವೂ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ವೈಯ್ಯಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹುಸಿನಗೆಯನ್ನು ತೇಲಿಸ ಬೇಕು! ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ ಹತ್ತೆಂಟು ಜನರ ಕಾಮವಾಸನೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು! ಆ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೇನು ಆನಂದವೆ? ಯಾವ ಸುಖ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಇದೆ ಆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ?

"ನನಗಂತೂ ಗೌರವದ ಸಾವು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆಗೂ ಒಂದು ಮಿತಿಯುಂಟು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇಡವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೊರೆಯುವುದು ? ಅದು ಎಂಥದೆ ಆಗಲಿ.... ಸಾವು ನನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ನನ್ನ ದೇಹದ ಮೇಜವಾನಿಯನ್ನು ಬಂದಬಂದವರಿಗೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಉಣ್ಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮರಣ ಕೊನೆಯ ತುತ್ತನ್ನು ನುಂಗಿ ಬಿಡಲಿ ! ಇನ್ನುಮುಂದೆ ದುರ್ಬಲರು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿ ಬರಬಾರದು ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೇಲೆ !" ಹೀಗೆಂದು ಚಂದ್ರಾ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವ ಜ್ವಲಂತ ರಸವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಾರೆ ಸುರಿದಿಲ್ಲ ನನ್ನೆದುರಿಗೆ !

*   *   *   *

ಸರಿ ! ಹೊವು ಎಷ್ಟು ದಿನ ಬಾಡದೆ ಇದ್ದೀತು ?

ಬರಬರುತ್ತ ಅವಳ ಗಳಿಕೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿತಂತೆ. ರಸಿಕ ಜೇನು ಹೊಸ ಹೊಸ ಕುಸುಮಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋದವು. ಚಂದ್ರಾನ ನಿಸ್ತೇಜ ಕಳೆ ತನ್ನ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ನಿಜಕ್ಕೂ ರೂಪಾಯಿ, ಎಂಟಾಣೆಯ ತರಗತಿಗಿಳಿದಳಾಕೆ ! ತನ್ನ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಬೇಕಾದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿರಲು ಅವಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಸಿಕ್ಕಿತು ಆಗ ! ಅಂತೂ ಕೊನೆಗಾದರೂ ಚಂದ್ರಾ ಆ ವಿಷದ ಕೊಂಡಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧ ಕಡಿದುಕೊಂಡಳು.... ಸ್ವತಂತ್ರಳಾದಳು !

ಇನ್ನು ಹೊಸ ಆರಂಭ ಹೊಡಬೇಕು ಅವಳು !

ಚಂದ್ರಾ ತನ್ನದಾದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತು ನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳಾದವು. ಅವಳ ಕಸಬಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲ. ಗಿರಾಕಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೆ ಇದ್ದರು. ವ್ಯಾಪಾರ ತುರುಸಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಥಳ ಸಿಕ್ಕದೆ ಸೈನಿಕರು ಪೇಟೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೃಪ್ತರಾದರು.

ಆದರೆ ಯಾಕೊ ಚಂದ್ರಾನಿಗೆ ಆ ಬುದಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಗಾಳಿ ಬಿಟ್ಟಾಗ ತೂರಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಂತ್ರ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತೊ ಇಲ್ಲವೊ ! ಆಕೆ ತನಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಕದವನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ.

ಅವಳಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯೋಚನೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.... "ನಶ್ವರ ದೇಹ— ಶಾಶ್ವತವೇನೂ ಅಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಯೋಚನೆ ಏತಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ? ಹೋಗಲಿ........ ತೂರಿಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು. "— ಈ ವಿಚಾರ ಬಂದ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಕದವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು ಚಂದ್ರಾ!

ಆಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿನ ನೆನಪು ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸುಡುವುದಕ್ಕಾರಂಭ! ಆ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಕರೆಯುವಳು. ತನ್ನ ಗಂಡನಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲ ಬಂಧುಬಳಗವೆಲ್ಲ ಅವಳ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿದುಹೋದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ತನಗೆ ಎಂಥ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಲಿ ದೇವರು! ಆದರೆ ತನ್ನ ಗಂಡ, ತನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ತನ್ನ ಬಂಧು-ಬಳಗ ಇವರನ್ನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ನೋಡುವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅವನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕೊಡದಿರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ಚಂದ್ರಾ! ಆ ಪವಿತ್ರಾತ್ಮರ ಮಂಗಲ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಪಾಪೀ ಮುಖ ಕಾಣಬಾರದೆಂದು ಅವಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ!

ಏಳು ವರ್ಷದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ತನ್ನ ಗಂಡ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿರುವನೆಂದು ಎಣಿಕೆ ಹಾಕಿ ಚಂದ್ರಾ ನಂದಾದೀವಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಳು ನಿನ್ನೆ!

೬

"ದಿನಾಲು ಕೆಲಸ ಕೆಲಸ— ಏನು ಕೆಲಸ ಅದು?" ಎಂದು ನಮ್ಮಾಕೆ ರಂಗಿಗೆದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಹೋಯಿತು ನನಗೆ!

ಈಗ ಮಾತ್ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಜಗಳ ತಂಟೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮಾಕೆ ಪುನಃ ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಗುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ರಸರೋಮಾಂಚನ!

ಅವಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಮಾತು ನನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಕಟೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಗುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡೆ.

"ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಲೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ ಅವಳನ್ನು.

" ಅದೇನು ಹೇಳಿರಲ್ಲ " ಎಂದಳು ಆಕೆ.

" ಉಂ ಹೊಂ, ನಿನಗೆ ಕೇಳುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ ಬಿಡು " ಎಂದೆ.

" ಇಲ್ಲ ಹೇಳಿರಿ ! ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಾಣೆಯಿದೆ " ಎಂದಳು.

"ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಆಣೆ ಏತರದೆ ಹುಚ್ಚಿ! ಹೇಳ್ತೀನೆ ಬಿಡು !" ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ನಾನು ಚಂದ್ರಾನ ಕತೆಯೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಾದ್ಯಂತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಹನಿಯುವ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಮಧ್ಯೆ ಹೊಂಗುಟ್ಟುತ್ತ ಆಕೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದಳು.

ಕತೆ ಮುಗಿಯಿತು— ನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಮೌನವಾಗಿದ್ದೆವು. ಎದೆಯ ಉಬ್ಬೆಗದಲ್ಲಿ ಮಾತು ಮೂಕವಾಗಿಹೋಗಿತ್ತು.

ಆ ದುಃಸ್ಸಹವಾದ ಮೌನವನ್ನು ಮುರಿದು ಅವಳೆ ಪರಿಹಾರ ಸೂಚಿಸಿದಳು. ನಾಳೆ ಸಂಜೆಗೆ ಚಂದ್ರಾನನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕರೆದು ತರಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಆಗ್ರಹದ ವಾಣಿ !

ಪತಿತಳಾದ ನನ್ನ ತಂಗಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ನರಕದ ದಾರಿಯಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ನಾಳೆಯ ದಿನವೆ ನನ್ನದಾಗುವುದೆಂದು ನಾನು ಹಿಗ್ಗಿಹೋದೆ.

ಮರುದಿನ ರಾತ್ರಿ ಚಂದ್ರಾನ ಬೀಡಾರದೆಡೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಉಕ್ಕಿ ಆನಂದ ಪುಲಕಿತವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು !

ಬಾಗಿಲನ್ನು ದೂಡಿ ಭ್ರಾತೃ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿರಿಸಿದೆ. ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುತ್ತಲೂ ನನ್ನೆದುರು ಬಂದು ನಿಂತಳು ಒಬ್ಬ ಅಪರಿಚಿತ ಸ್ತ್ರೀ! ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಭ್ರಾಂತನಂತೆ ದಂಗುಬಡೆದು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆ "ಬರ್ರಿ" ಎಂದಳು ತನ್ನ ನತ್ತನ್ನು ಒಂದು ಠೀವಿಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಸುತ್ತ !

" ಆದರೆ.... ಚಂದ್ರಾ " ಎಂದೆ ನಾನು ಕುತೂಹಲ ವಾಣಿಯಿಂದ.

" ಓ, ಅವಳೇ ? ಎನ್ನುತ್ತ ಆಕೆ ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಗುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದಳು. ನನಗೆ ಆ ತಾತ್ಸಾರದ ನಗೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ನನ್ನ ಚಂದ್ರಾನ ವಿಷಯಕವಾದ ನಗೆ.

ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತಳಮಳಿಸಿಹೋಗಿತ್ತು. ನಾನು ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದೆ.

" ಚಂದ್ರಾ— ಹೋದಳೆಲ್ಲಿಗೆ ಆಕೆ ? ಹೋಗಿರಲು ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಹೇಳದೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಳು ? ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗುವ ಜೀವವಲ್ಲ ಅದು ! " ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಾನು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದೆ.

" ಏಯ್ " ಎಂದು ಯಾರೊ ಕೂಗಿದಂತಾಯಿತು. ಹೆಣ್ಣು ಧ್ವನಿಯೆಂಬಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು ನನಗೆ! ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದೆ. ಹೌದು, ಆಕೆ ಚಂದ್ರಾನ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯಾಕೆ! ಅವಳಿಗೇನಾದರೂ ಗೊತ್ತಿರಬಹುದೆ ಚಂದ್ರಾನ ಸುದ್ದಿ ? ಓ, ಗೊತ್ತಿರದೆ ಏನು ? ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದರೆ ಒಬ್ಬರ ಮುಖವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಬೇಕು ಅವರು !

ಆಕೆ ಹೇಳಿದಳು :

ಮೊನ್ನೆ ಯಾವನೊ ಒಬ್ಬ ಬಂದಿದ್ದನಂತೆ. ಅಂಥವರನೇಕ ಜನ ಬರುತ್ತಾರೆ– ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.... ನಡೆದೆ ಇರುತ್ತದೆ ಅದು ! ಸರಿ, ಆ ಮನುಷ್ಯ ಮರುದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಏಳು ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬರುವುದಾಗಿ ಸಂಚಕಾರ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದನಂತೆ !

ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಹೇಳಿಹೋದಂತೆ ಅವನು ನಿನ್ನೆ ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಚಂದ್ರಾನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ. ಚಂದ್ರಾ ಆ ಉಡುಪಿ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಎರಡು ಕಪ್ಪು ಟೀ ತರಿಸಿದಳು ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ! ಕಪ್ಪನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಎತ್ತಿ " ಸಕ್ಕರೆ ಕಮ್ಮಿ " ಎಂದನಂತೆ ಆ ಮನುಷ್ಯ. ಸಕ್ಕರೆಗಾಗಿ ಪುನಃ ತಮ್ಮ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಆ ಉಡುಪಿಯ ಹುಡುಗನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಚಂದ್ರಾ ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತರಲು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಅದೇ ಸಮಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ಮನುಷ್ಯ ಯಾವುದೊ ಚೀಟಿಯಿಂದ ಪುಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಂದು ಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಬೆರಸಿದನಂತೆ.

" ಈ ಮಾತನ್ನು ಆ ಹುಡುಗ ಇದೇ ಈಗ ಹೇಳಿಹೋದ " ಎಂದು ನಡುವೆ ಸೇರಿಸಿ ಆಕೆ ಪುನಃ ತನ್ನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು.

ನಿನ್ನೆ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಗಾಳಿ ಧೂಳಿ ಎದ್ದುಬಿಟ್ಟಿತಂತೆ. ಚಂದ್ರಾ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಿ ಟೀ ಕಪ್ಪನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕೊಡುವಾಗ್ಗೆ ಅವನಿನ್ನೂ ತನ್ನ

ಕಣ್ಣನ್ನು ಉಜ್ಜಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗ ಬಹುದು.

ದೈವದ ಜಾಲ ಎಂಥದೊ, ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ಅಂತೂ ಏನೊ ಅದಲು-ಬದಲಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಚಂದ್ರಾನನ್ನು ಸುಡುವುದಕ್ಕೆಂದು ತಂದ ಮದ್ದು ಅವನ ಜೀವಕ್ಕೇ ಮುಳುವಾಯಿತು. "ನಿನ್ನ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು ಅಂತ ತಂದಿದ್ದೆನೇ ಅದನ್ನು" ಎಂದು ಅವನು ತನ್ನ ಜೀವ ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಒಂದೆಸವನೆ ಬಡಬಡಿಸಿದನಂತೆ!

ಆ ಉದ್ದನ್ನ ಗಡ್ಡ-ಮೀಸೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಆಕೃತಿ ಹೊಳೆಯಿತು. ಹೌದು! ಹೇಮಣ್ಣನೇ ಅವನು, ನಿಜ! ಚಂದ್ರಾನ ಆಹುತಿತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದಾಗಿ ಊರಲ್ಲಿ ಪಂಥ ತೊಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದನಂತೆ!

ಆಕೆ ಸಿಡಿಲಿನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದಳು.

ಈ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪೋಲೀಸರು ಚಂದ್ರಾನನ್ನು ಕೈದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತುಮಾತಿಗೆ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ:

"ಸಾವಿಗೆ ಕೊನೆಯ ಔತಣಕೊಟ್ಟು ಹೊರಟಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಯಾವ ವ್ಯಥೆ ಸಂಕಟವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ 'ಚಂದ್ರಾ.... ಚಂದ್ರಾ' ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕರೆದು ನುಡಿಸಿದ ಆ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಅಂತಿಮ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟು ನಿಂತ ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳುವಂತಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ವ್ಯಸನವೊಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು."

ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ!

" Whose names were
Five Sweet Symphonies. "

D. G. ROSSETTI

ದೇವಣ್ಣ ಮೊದಲಿ ಒಂದು ತೆರನಾದ ಮನುಷ್ಯ. ಎಲ್ಲ ಹೊಂದಿಕೆಯಿದ್ದಾಗಲೂ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಬರುವುದು ತುಂಬ ಅಪರೂಪ. ವರಹಕ್ಕೊಂದು ಮಾತು ಎನ್ನುವರಲ್ಲ, ಹಾಗೆ! ಇನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಏರಿಳಿತ, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆಯಿತೆಂದರೆ ಕೇಳುವ ಹಾಗೆಯೆ ಇಲ್ಲ.

ಅಂತೂ ಬಹಳ ಸಂಕೋಚದ ಸ್ವಭಾವ ಆತನದು.

ಈಗ ಸುಮಾರು ಎಂಟು ವರುಷಗಳ ಮೇಲಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಹೌದು, ನಮ್ಮ ಪಾರ್ವತಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆಯೆ ಪ್ರಾರಂಭ ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ 'ಲಾಗಾಯಿತು' ಅವನು ಮನೆಯವರೆಗೆ ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ನಮಗೆ ಹಾಲು ಕರೆದುಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದರೆ ಅವನ ಮುಖವೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಬೇಕು.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆತ ನನ್ನೊಡನೆ.... ಅಷ್ಟೆ, ಆರೇಳು ಸಲ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

ಹಾಲನ್ನು ಹಿಂಡಿಕೊಡಲು ಎಂದಿನಂತೆ ದೇವಣ್ಣ ನಿನ್ನೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯೂ ಬಂದಿದ್ದ.

ಕೈ ಹಾಲು ಕರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರಾಯಿತು. ಬಿಡುಗಡೆಯೆ ಇಲ್ಲ. ಗಾಣದೆತ್ತಿನ ಕೆಲಸ ಅವುಗಳದು. ದೇವಣ್ಣನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾಕೊ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರುವಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿಯೊ ದೂರ ಬಹುದೂರ ಹೋಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತಂಬಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ತುಂಬಿ ಹಾಲು ಅವನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿದಾಗಲೂ ಆತನು ಇನ್ನೂ ಮೊಲೆಯನ್ನು ಜಗ್ಗುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆ?

ಇದು ನಿನ್ನೆಯ ಮಾತು. ಈ ದಿನ ಅದಕ್ಕೂ ವಿಚಿತ್ರ. ನಿನ್ನೆಗಿಂತ ಒಂದು ಮಜಲು ಮುಂದೆ.

ನಾನು ಮನೆಗೆ ಬಂದೊಡನೆಯೆ ನಮ್ಮಾಕೆ ಹೇಳಿದಳು—ಕೋಟು ತೆಗೆದಿಕ್ಕಲೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ತುಅತ್ತು ದೇವಣ್ಣನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವಂತೆ. ಹಾಲು ಕರೆಯುವಾಗಲೂ ಕಣ್ಣೀರಧಾರೆ ನಿಂತಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಪಾಪ, ಅವಳಿಗಂತೂ ತುಂಬ ಕನಿಕರ. ಕನಿಕರವಾಗದೆ ಏನು? ಕಣ್ಣೀರ ಕಾವಿಗೆ ಯಾರ ಅಂತಃಕರಣಕರಗಿ ನೀರಾಗುವುದಿಲ್ಲ?

"ಇದ್ಯಾಕೊ ದೇವಣ್ಣ?" ಎಂದು ಅವಳು ಬಹಳ ಜುಲುಮೆಮಾಡಿ ಕೇಳಿದಳಂತೆ. ಬಲವಂತಪಡಿಸಿದಳಂತೆ.

ಏನೆಂದರೇನು ದೇವಣ್ಣ ತನ್ನ ಬಾಯ್ಬೆಸುಗೆ ಸಡಿಲಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಆಕೆ ಈ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಅದೇ ವಿಚಾರ. ನಿದ್ರೆ ಕೂಡ ಬೇಗ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ.

ಪಾಪ, ಅವನ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಯಾವ ನೋವೊ, ಯಾವ ಅಳುಕೊ, ಯಾವ ಬಳಲಿಕೆಯೊ! ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಂತೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಸುಯ್ದಾಡಿತು. ಗಾಳಿಗಿಟ್ಟ ದೀಪದಂತೆ ಚಲವಿಚಲವಾಗಿ ಹೊಯ್ದಾಡಿತು. ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವನ ಮೌನವನ್ನು ಛಿದ್ರಗೊಳಿಸಲೆಬೇಕು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದೊಡನೆಯೆ ಅವನ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಕಾರಣ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದೆ ಪ್ರಥಮ ಕೆಲಸ. ಅವನೆಷ್ಟೆ ಆಗ್ರಹ, ಹಟ ಹಿಡಿದರೂ ಬಿಡಲೆಬಾರದು. ಹೀಗೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ನಾನು ಮಲಗಿದೆ.

ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ನೋಡಿದಾಗ ನನ್ನ ಮುನ್ನಾರಾತ್ರಿಯ ನಿರ್ಧಾರ ಕರಗಿ ನೀರಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ನನಗೆ ಅತೀವ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು. ದೇವಣ್ಣ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬಾರದೆಯಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವೇನೊ

ಕೆರಳಿತು. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ತುಮುಲ ಕೋಲಾಹಲ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ನೀರಮೇಲಿನ ಎಣ್ಣೆಯಂತೆ ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆಯಿತು, ಅದು.

" ತಮ್ಮನೆಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಪ್ಪ ? " ಎಂದೆ.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ದನಿಯೆತ್ತಲಿಲ್ಲ.

ಹಾಲು ಕರೆಯುವುದೆ ಅವನಿಗೊಂದು ಅಗಾಧ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು.

ಅವನು ಎಮ್ಮೆ ಕಟ್ಟಿದ ಈ ಎಂಟು ವರ್ಷವೂ ದೇವಣ್ಣನದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಭಾರ. ಎಮ್ಮೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೆಲ್ಲ ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೆ. ಸತ್ಯಪ್ಪ ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಕರೆದುಕೊಟ್ಟರೆ ಹಾಲು ಕುಡಿದಾನು. ಮೊದಲೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮನುಷ್ಯ. ಈಗ ಒಮ್ಮೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕುಸ್ತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಪ್ರಯಾಸ. ಅತಿ ಆಯಾಸಗೊಂಡು ಅವನು ಮೊಲೆಯನ್ನು ಎಳೆದಾಗ ಹಾಲು ಅದೂ ತೊಟಗು ತೊಟಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು-ಬಿಟ್ಟು ಇಳಿಯಬೇಕು. ಜೋರ್ರೆಂದು ನೊರೆಯಾಗಿ ತೊರೆಯಾಗಿ ಬರುವ ಮಾತೆ ಇಲ್ಲ.

ಅಂತೂ ಒಮ್ಮೆ ಹಾಲನ್ನು ಹಿಂಡಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯಪ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದ. ಎದ್ದವನೆ ಅವನು ಮುಂದಿನ ಮನೆಗೆ ಸಾಗಿದ್ದ. ಬರಲಿರುವ ತೊಂದರೆಯ ಶ್ರಮದ ಕಥೆ ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತಿತ್ತು. ನಾನು ಅವನನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪುನಃ ಕೇಳಿದೆ:

" ಎಂದಿಲ್ಲದೆ ಇವೊತ್ತು, ನೀನು ಬಂದೆಲ್ಲೊ, ಸತ್ಯಪ್ಪ? ಯಾಕೆ, ದೇವಣ್ಣನಿಗೇನು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸರಿ........ "

ನಾನಿನ್ನೂ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಿರಾಮ ಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣೀರು ಅವನ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು ಮೀಸೆಯಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿ ಹನಿಹನಿಯಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದವು.

" ಇದೇನು ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೀರಾ ? " ಎನ್ನುವ ಮಾತು ನನ್ನ ತುಟಿಯುವರೆಗೂ ಬಂದುಹೋಯಿತು. ಹೊರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಆ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ವೇದನೆಯ ನೋವು ಲಘುವಾದ ನನ್ನ ಚೇಷ್ಟೆಯ ಮಾತನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ತಡೆದುನಿಲ್ಲಿಸಿತು.

ಸತ್ಯಪ್ಪನ ದೀನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಖೇದವಾಯಿತು. ಆ ತಳಮಳದ ಕುದಿತಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗ ಅಲುಗಿಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದೆ ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿತು. ಇನ್ನು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ವಿಚಾರವಂತೂ ದೂರ.

ಅವನಿಗೇನೊ ಈಗ ದುಃಖ ಒತ್ತರಿಸಿ ಬಂದಿದೆ. ದುಃಖ ಶಮನ ವಾಗುವವರೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದರಾಯಿತು. ಹೋದ ಸಮಾಧಾನ ಮರಳಿದರೆ ಆತ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾನಾಗಿಯೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಒತ್ತಾಯ ಎಷ್ಟೂ ತರವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವನ ಪರಿತಾಪ ಕಡಿದುಹೋಗುವ ಬದಲು ಇನ್ನೂ ನೂರು ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚೀತು.

ಕೇವಲ ಸುದ್ದೀ ತಿಳಿಯುವ ನನ್ನ ಚಪಲಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಆಳವಾದ ದುಃಖದ ಮಡುವಿಗೆ ನೂಕಿದರೆ ನನಗೆ ಬಂದ ಭಾಗ್ಯ ಏನು? ನನಗೆ ಬರಬಹುದಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ಏನು?

ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡು ನಾನು ಐದಾರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅವನ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುಬಿಟ್ಟೆ. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಪಾರ್ವತಿಯ ಹಟ ಮಾತ್ರ ಮಿತಿಮೀರಿತು. ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಹಾಲಿನ ಪ್ರಮಾಣ ತೀರ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಹಾಲಿಲ್ಲದೆ ಪಾರ್ವತಿಗಂತೂ ನಡೆಯುವ ಹಾಗೆಯೆ ಇಲ್ಲ.

" ಏನು ಸತ್ಯಪ್ಪ, ಹೀಗಾದರೆ " ಎಂದೆ.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ. ನನ್ನ ಮಾತು ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆಯೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಚಂದ್ರಮೌಳಿ—ಅದು ದೇವಣ್ಣನಿಟ್ಟ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಸರು. ಅವನು ಹಾಲು ಕರೆಯಲು ಕೈಯಿಕ್ಕುವ ಪುರಸತ್ತಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಜಾಡಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ಕೈಗೂ ಕಾಲಿನ ಪ್ರಸಾದ ತಗುಲಿತ್ತು.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಅದರ ಮುಂದೆ "ಹಿಂಡೀ"ಯಿಟ್ಟು ಕಾಲು ಹಾಕಿದ. ಮೈಮೇಲೆಲ್ಲ ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ರಮಿಸಿದ. ಏನೆಂದರೂ ಅದು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿಸಿತು. ಸಿಟ್ಟು, ಕೋಪ ಎಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದವು—ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ಆಗ ಸೈರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು 'ರಪ್ ರಪ್' ಎಂದು ತನ್ನ ಬಡಿಗೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಥಳಿಸಿದ. ಅದರ ಮೈಮೇಲೆಲ್ಲ ಕೊಲುಕೋಲಾಗಿ ಬಾಸುಂಡೆಗಳೆದ್ದವು.

ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮರ್ಧನ ಮಾಡಿದನೇನೊ ಸರಿ. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣ ಸತ್ಯಪ್ಪ ಸಣ್ಣಮಗುವಿನಂತೆ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದ. ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದೆ. 'ತಾಳಿಕೋ ಅಪ್ಪ' ಎಂದೆ.

ಅನಂತರ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪವೇಳೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಕಣ್ಣುತುಂಬ ಕಂಬನಿ ತಂದು ಗದ್ಗದ ಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ಅಳಲಿನ ಕತೆಯನ್ನು ಒಂದೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ:

"'ಅವನಿಗೆ' ಈಲಾದ ಎಮ್ಮಿ, ಗೌಡ್ರ, ಇದು. ನನ್ನ ನಂಬಿಯೆ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಹಿಂಡಿಕೊಂಡರೆ ಹಾಲನ್ನು ಸೇದಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವುದು. ತೊರೆ ಬಿಡುವದೆ ಇಲ್ಲ"

"ಹಾಗಾದರೆ ಅವನೆಲ್ಲಿ?"

ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ಕಿವಿಯನ್ನು ಸೇರಿತೋ ಇಲ್ಲವೊ ಅವನು, "ಅದನ್ನೇನು ಕೇಳ್ತೀರಿ ಬಿಡ್ರಿ, ನನ್ನಪ್ಪ" ಎಂದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹೆಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿ ತನ್ನ ಧೋತರದ ಚುಂಗಿನಿಂದ ಹನಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಡೆದುಬಿಟ್ಟ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ ಅವನು.

"ಹಾಗಾದರೆ ಅವನೆಲ್ಲಿ? ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಉಳಿಯಿತು. ಉತ್ತರವೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ.

"ಹಾಗಾದರೆ ಅವನೆಲ್ಲಿ?"

ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ನನಗೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಇಂದಿಗೂ.

೨

ಸತ್ಯಪ್ಪನ ನೆನಹು ನಮಗೆ ಪುನಃ ಬರುತ್ತಿತ್ತೊ ಇಲ್ಲವೊ? ಹಾಲಿಗಾಗಿ. ಪಟ್ಟ ತೊಂದರೆ ಅದನ್ನು ಬದುಕಿಸಿತ್ತು. ಹಾಲಿಲ್ಲದೆ ಒಣ ಅನ್ನನುಂಗುವಾಗ,

ಹಾಲು ಕುಡಿಯದೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪಾರ್ವತಿ ಹಟ ಮಾಡುವಾಗ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ನೆನಪು ನಮಗೆಲ್ಲ ಬಂದೆ ಬರಬೇಕು. ತಪ್ಪು ವಂತೆಯೆ ಇಲ್ಲ.

ಯಾರನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ "ನಮ್ಮ ಮಾಮೂಲು ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೇ ಸಾಲದು. ನಿಮಗೆಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು?" ಎಂದು ಹಾಲಿನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಉದ್ದವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೊಡುವವರೆ.

ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ದನ ಹಿಂಡುವುದೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಮಳೆ ನಿಂತುಹೋಗಿರುವದರಿಂದ ಮೇವು ಸಿಕ್ಕುವುದೆ ದುರ್ಲಭ, ದನ ಇನ್ನೇನು ಹಿಂಡಬೇಕು? ಜೀವ ಹಿಂಡುವುದೊಂದೇ ಉಳಿದಿದೆ.

ನಿನ್ನೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸಿಬಂದು ನಾನು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ಸತ್ಯಪ್ಪನ ಹಳ್ಳಿಯ ಯಜಮಾನರೊಬ್ಬರು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸತ್ಯಪ್ಪನ ಸಮಾಚಾರ ಏನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯೋಣ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆದೆ.

ಯಜಮಾನರು ಬಂದು ಕುಳಿತು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು.

"ಹಾಗಾದರೆ ಅವರು ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲವೇನು?" ಎಂದು ನಾನು ನಡುವೆಯೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿದೆ.

"ನಿಮ್ಮಂತೆಯೆ ಅನೇಕ ಜನ ಹಾಗೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಗೊತ್ತಿರುವ ಮಂದಿ ತುಂಬಾ ಕಮ್ಮಿ, ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ಬಂದೀತು. ಎಂದು ಯಜಮಾನರು ತಮ್ಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು.

"ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಲಾಲನೆ-ಪಾಲನೆಯನ್ನು ದೇವಣ್ಣ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಹಿಂದೆ ಬಂದಿತ್ತಲ್ಲ—ಜನ ಗುದ್ದಿಕೊಂಡು ಸತ್ತರು. —ಆ ಗುದ್ದವ್ವನ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಣ್ಣನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಅವನನ್ನು ಅವಸ ಪಾಡಿಗೆಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಪಂಚದ ಸಂಬಂಧ ಹರಿದುಕೊಂಡರು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳು ಮಾತ್ರ! ಎಳೆಯ ಕಂದಮ್ಮ ಅವನಿನ್ನೂ.

"ಸಮೀಪದ ಬಂಧುಬಳಗ-ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲೂ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆ ಕೂಸನ್ನು ತಮ್ಮ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ

ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಗುವಿನ ತಂದೆತಾಯಿ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿ ಏನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದರೆ ಆ ಚಿಣ್ಣನ ಜೋಪಾನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಮುಂದೆ ತಾನು ಮುಂದೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕಚ್ಚಾಡುತ್ತಿದ್ದರೇನೊ !

ಎರಡು ದಿನ ಆ ಕೂಸು ಹಾಲಿಲ್ಲದೆ ವಿಲಿವಿಲಿ ಹಲುಬಿತಂತೆ. ಪಾಪ, ಸಾವು ಹೊಕ್ಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಅದೊಂದೆ ಉಸಿರೆಳೆಯಬೇಕು. ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ತಂದೆ ಆ ಕೂಸಿನ ಭಾಗ್ಯ ಕಂಡು ಮಮ್ಮಲನೆ ಮರುಗಿದರು. "ಸತ್ಯನ ಜೋತೆಯಲ್ಲಿ ಇವನೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗ" ಎಂದು ಅವರು ಇವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು "ದೇವಣ್ಣ" ಎಂದು ಕರೆದರು. ದೇವರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಗು, ದೇವರ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಂದ ಮಗು, ದೇವಣ್ಣನಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೇನು ? ಅಂದಿನಿಂದ ಅದೇ ಇವನ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಮನುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೂ ದೇವಣ್ಣನಿಗೂ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿರಿಕಿರಿತನ. ಸತ್ಯಪ್ಪನ ತಂದೆ ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ದೇವಣ್ಣನಿಗೆ ಅದೆ ಆಗ ಹತ್ತನೆಯ ವರುಷ.

ಅವರು ತಮ್ಮ ಮರಣದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಪ್ಪನನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ಸೊಸೆ— ಸತ್ಯಪ್ಪನ ಹೆಂಡತಿ ಹೂವಕ್ಕನನ್ನೂ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ದೇವಣ್ಣನನ್ನು ಅವರ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರಂತೆ.

"ಸತ್ಯ, ಮರೆಯಬೇಡ ನೋಡು. ಹೂವಕ್ಕ, ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರಲಿ ದೇವೂ ಸಣ್ಣವನು. ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನು ನಿವೇ ಆಧಾರ. ನಾನಂತೂ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟೆ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರ ಕಂಠ ತುಂಬಿಬಂದಿತ್ತು.

"ನಾವೆಲ್ಲ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅವರ ಚಿಂತೆ ನಿಮಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಬೇಡ" ಎಂದು ಭರವಸೆಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪಗಳು ತುಳುಕಿದವಂತೆ.

"ಏನೂ ಅರಿಯದ ಹುಡುಗ ಅವನು. ಅವನಿಂದ ತಪ್ಪು ತಡೆ ಆದೀತು. ನೀವು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮರೆತು ಬಿಡ

ಬೇಕು. ಎಲ್ಲರಂತಲ್ಲ, ಅವನು ಮುಗ್ಧ ಸಂಗಯ್ಯ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕೊರಗ ಬಾರದು. ಅವನಿಗೆ ಏನೊಂದೂ ಕೊರತೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು"

"ಇದೊ ವಚನ ಕೊಳ್ಳಿರಿ" ಎಂದು ಸತ್ಯಪ್ಪ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನಿರಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಜೀವನದ ಹೊಯ್ದಾಟ ಶಾಂತವಾಗಿ ಅವರು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದರಂತೆ.

ತಂದೆಗೆ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಂತೆ ಸತ್ಯಪ್ಪನಾಗಲಿ, ಮಾವನಿಗೆ ಭರವಸೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೂವಕ್ಕನಾಗಲಿ ದೇವಣ್ಣನ ಸುಖಸಂತೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣನ ರಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಅತ್ತಿಗೆಯ ಮಮತೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಣ್ಣ ಹುಡುಗತನವನ್ನು ನೀಗಿ ತಾರುಣ್ಯದ ಸೋಪಾನವನ್ನೇರಿದ.

ದೇವಣ್ಣ ಬೆಳೆಬೆಳೆದಂತೆ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ನೆರವಾಗತೊಡಗಿದ. ಅವನ ಬಾಳು ಮನೆತನದ ಸುಖದುಃಖದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಹೊಲಮನೆಯ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲಾದರೂ ದೇವಣ್ಣನ ಕೈವಾಡ ಎದ್ದುಕಾಣಬೇಕು. ಮನೆತನದ ಜೀವಾಳ ಅವನು. ಮನೆಮಂದಿಗೆಲ್ಲ ಅನ್ನ ಒದಗಿಸುವ ಧನಿ ಆತ. ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಅತೃಪ್ತಿ, ಅಸಮಾಧಾನ ಯಾವುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸಂತುಷ್ಟಿ, ಸಮಾಧಾನ, ನೆಮ್ಮದಿ. ಬಾಳು ಹಾಯಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಮಧುರ ಗೀತದಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದಮಯವಾಗಿ ಎನ್ನಬಹುದು ಕಾವ್ಯವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ!

ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹದಿನೈದು ವರುಷಗಳಾದರೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣದೆ ಇರುವ ಹೂವಕ್ಕನಿಗೆ ದೇವಣ್ಣ ನಚ್ಚಿನ ಮೈದುನನೂ ಸರಿ, ಒಲುಮೆಯ ಮಗನೂ ಸರಿ.

ಇನ್ನು ಸತ್ಯಪ್ಪ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ನೆಳಲೆಂದರೇ ಒಪ್ಪೀತು.

ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಣ್ಣನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಎಂಥದೆಂಬುದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ತರ್ಕಿಸಬಹುದು.

ಮನೆತನದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ದೇವಣ್ಣನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಊರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ಯಜಮಾನಿಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ.

ಆಗಲೆ ದೇವಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಮದುವೆಯ 'ಹಂಗಾಮು' ಅವನಿಗೆ! ಮನೆತನದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ, ದೇವಣ್ಣನ ಸ್ವಭಾವ

ರುಚಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯೊದ ಹೆಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಸತ್ಯಪ್ಪ ಹೆತ್ತೂ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಬಂದ. ಮದುವೆಯೂ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು. ಕನ್ಯಾಶೋಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಪ್ಪ ವ್ಯಯಿಸಿದ ಶ್ರಮ ವ್ಯರ್ಥವಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣ ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದೆ ಹೇಳಬಹುದು.

ಜಾನಕಿ ದೇವಣ್ಣನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿ.

ಹೂವಕ್ಕನಂತೆ ಅವಳದೂ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಜೀವ. ವಿಶಾಲ ಮನಸ್ಸು ಕೊಳಚೆಯ ಲವಲೇಶ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ತಾಪ ಬಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವವೆ ಅವಳದಲ್ಲ. ಭಿನ್ನತೆ ಬಂದರೆ ನುಂಗಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವಳು. ನಿಜವಾಗಿಯು ಜಾಹ್ನವಿಯಾಕೆ. ಒಡಕನ್ನು ಮುತ್ತುವ ಗುಣ ಅವಳದು: ಹಿಗ್ಗಿಸುವ ಚಾಳಿಯನ್ನು ಅವಳು ಕಲಿತೆ ಇಲ್ಲ. ಅಂತರ, ಅಸಂತುಷ್ಟಿಗಳ ನಡುವೆ ಸೇತುವೆ ಹಾಕುವ ಜೀವ ಅದು. ಅಂತೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೂವಕ್ಕನ ತಂಗಿ ಆಕೆ.

ಹೀಗೇ ಈ ಸಂತಸದ ಕಡಲಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ನಾಲ್ಕು ಗಳಿಗೆಯಂತೆ ತೇಲಿಹೋದವು.

ಜಾನಕಿಯ ಮಗ ಮುತ್ತೂ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಬೇಸಗೆಯನ್ನು ಕಳೆದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯ ಕೂಸು. ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವನಿಗಾಗದು. ಹೂವಕ್ಕನನ್ನು ಅಗಲಿ ಆತ ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವಾಗಲೂ ಅವನಿಗೆ ತಾಯಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜಾನಕಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ ನಿದ್ದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಮಧ್ಯ ಎದ್ದು ರಗಳೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭ ಹೂವಕ್ಕನ ಬಳಿ ಒಯ್ದು ಹಾಕಿದಾಗಲೆ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಮಲಗಬೇಕು. ತಾಯಿಯಲ್ಲದ ತಾಯಿ ಹೂವಕ್ಕನಿಗೆ ತಾಯ್ತನ ಬಂತು.

ಹೀಗೆ ಜಾನಕಿಗೂ ಹೂವಕ್ಕನಿಗೂ ಬಹಳ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಯಿತು ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರು ದೂರವಾದರೆ ಮುತ್ತೂ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತರುವ ಸಾಧನವಾದನು.

ಆ ವರ್ಷ ವಿಪರೀತ ಬೆಳೆ. ಸೊಬಗಿನ ಬೆಳೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಅದು ! " ಮುತ್ತುವಿನ ಕಾಲ್ಗುಣ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅವನೇ ಕಾರಣ !" ಎನ್ನು ತ್ತಾನೆ ಸತ್ಯಪ್ಪ ಹುಮ್ಮಸಿನಿಂದ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದ.

ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ ದೇವಣ್ಣ ಜಾನಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಜಾನಕಿ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಗೆಯನ್ನು ತೇಲಿಸಿಬಿಡುವಳು.

—ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ಯಜಮಾನರು "ಆದರೆ ನೋಡ್ರಿ.. " ಎಂದರು. ಮುಂದೇನೊ ಎಂದು ನನ್ನ ಎದೆ ಜೋರಿನಿಂದ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ನಾನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಅವರ ಮುಖವನ್ನೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ ಯಾವ ಮಾತು ಬರುವುದೊ ಎಂದು.

"ಅಯ್ಯೋ ಕಚೇರಿ ಕೆಲಸ ಮರ್ತುಬಿಟ್ಟೆ, ಗೌಡ್ರೇ! ಊರಿಗೆ ಕಾಳು ಕಡಿ ಒಯ್ಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪರವಾನಗಿ ತರಬೇಕು." ಎಂದು ಅವರು ಎದ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ನನಗೆ ತುಂಬ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನು ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟೆ. ಅವರು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಆರಂಭಿಸಿ ಅರ್ಧಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ "ಆದರೆ ನೋಡ್ರಿ...." ಎಂಬ ಮಾತು ನನ್ನನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕುತೂಹಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದು.

ಆದರೆ ಎಂದರಲ್ಲ ಅವರು. ಬಹುಶಃ ಏನಿರಬೇಕಾದೀತು?

೩

ಹಾಗೆಯೆ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ನಾನು ಯಜಮಾನರ ಹಾದಿ ಕಾಯ್ದೆ. ನನ್ನ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಂತೆ ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲ ಒದಗಿರಲಾರದು ಎಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿಕೊಂಡೆ. ನನ್ನ ತರ್ಕ ಸರಿಯಾಯಿತು

ಯಜಮಾನರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ಇಳಿಹೊತ್ತಿನ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು.

ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬರಲಿಲ್ಲವೇಕೆ ಎಂದು ನಾನು ಯಜಮಾನರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ.

ಅವರು ನೀಳವಾಗಿ ಉಸಿರ್ಗರೆದು ಹೇಳಿದರು.

"ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗ ಹಳ್ಳಿಯೆ ತೊಳೆದು ಹೋಗತೊಡಗಿದೆ, ಗೌಡರೆ! ಅಳಿದು ಹೋಗತೊಡಗಿದೆ; ಅಳಿಸಿ ಹೋಗತೊಡಗಿದೆ. ಉಳಿಯುವ

ಲಕ್ಷಣವೇನೂ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಖಾಲಿಯಾಗರೆ ಇನ್ನು ವರ್ಷಾರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ನಾಮವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ "

ಯಜಮಾನರು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಾದರು.

ಬರಗಾಲದ ಒಂದು ರುದ್ರ ಚಿತ್ರ ನನ್ನ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಹಾದು ಹೋಯಿತು

"ನಾವು ಹೇಗಾದರೂ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಊರಿನ ರೈತ ಬಂಧುಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಲಮನೆಯನ್ನು, ದನಕರುಗಳನ್ನು, ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕೈಗೆಬಂದಂತೆ ತೂರಿಕೊಂಡು ಜೀವ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಳೆ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಜನ ಈಗಾಗಲೇ ಊರುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಾಳು ಸುರಿದಿದೆ. ಓಣಿ, ಮನ ಬರಿದಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿವೆ".

ಯಜಮಾನರ ಕಣ್ಣು ಮಂಜು ಮಂಜಾದವು. ಅವರ ಕಂಠ ಕಂಪಿಸ ತೊಡಗಿತು.

"ಈ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ನಮ್ಮ ಜನರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿಂತೆ, ಗೌಡರೆ! ಹೋದರು, ದೂರದೂರ ಹೋದರು ನಾವು ಒಬ್ಬರ ನ್ನೊಬ್ಬರು ಪುನಃ ಕಂಡೇವೆಯೊ ಇಲ್ಲವೊ ಎಲ್ಲ ಅನಿಶ್ಚಿತ. ನಿಮಗೆ ವಿಜಾಪುರ ವಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ಆರು ಮೈಲಿನಾಚೆಯ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಈ ಗೋಳಿನ ಕಥೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು, ಗೌಡರೆ, ತಿಳಿಯಲಾರದು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಕರುಳು ಕಲಕಿದಂತಾಯಿತು. ಜೀವ ಹಿಂಡಿ ದಂತಾಯಿತು.

ಯಜಮಾನರು ಮತ್ತೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದರು.

"ಸತ್ಯಪ್ಪ-ದೇವಣ್ಣನವರ ಸಂಸಾರ ಚಿತ್ರ ಕಂಡವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಒಡಿಸುವಷ್ಟು ರಮ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಸಂತೋಷಭರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಹಸನಾದ ಬಾಳುವೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಂಕವೆಂಬುವದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸೂ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮನೆ ತನವೂ ಬೆಳೆಯಿತು ಜೋಗೂಡಿ ಆಡಲು ಮುತ್ತೂ ತಂಗಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ.

ಜಾನಕಿಯ ತಾಯಿ ದೇವಣ್ಣನ ಅತ್ತೆ ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದಳು. ಮಹಾರಾಯಗಿತ್ತಿ ಯಾವ ಮುಹೂರ್ತ

ದೊಳಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಳೊ ಜಗಳದ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿ ಹೋದಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ದ್ವೇಷದ ಅಂಕುರಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಮನಸ್ತಾಪ ಒಳಗೊಳಗೆ ಮಸೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಮೋಸಗಾರನಂತೆ. ವಂಚನೆ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತಮ್ಮನಲ್ಲದ ಈ ನಿರ್ಗತಿಕ ಬೀದಿಯ ಭಿಕಾರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅವಳ ಖಂಡಿತ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಪಾಪ, ಜಾನಕಿಯ ಭವಿತವ್ಯ ಚೂರು ಚೂರಾಗಿ ಹೋಯಿತಂತೆ, ಸತ್ಯಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಿದರೆ ಉಪವಾಸ ವನವಾಸ ಸಾಯಬೇಕು ಅವರು. ನಿಲ್ಲಲು ನೆಳಲಿಲ್ಲ-ಗೆಯ್ಯಲು ಅಂಗೈ ಅಗಲ ನೆಲವಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ! ತನ್ನದೆನ್ನುವ ಆಶ್ರಯ ಏನಿದೆ ದೇವಣ್ಣನಿಗೆ? ಸತ್ಯಪ್ಪ ಈಗಲೇನೊ ಒಳ್ಳೆಯವನೆ. ಇದೆಮನಸ್ಸು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ತಾಳಬೇಕಲ್ಲ! ಯಾವುದು ಶಾಶ್ವತ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ?

ಮುದುಕಿ ರೇಗಿಗೆದ್ದು ಚೀರಾಡಿದಳು. 'ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ಮಗಳ ಗತಿಯೇನು?' ಎಂದು ಬೋರಾಡಿಕೊಂಡು ಅತ್ತಳು ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲಿಗೆ ಮೂರು ತೂತಿನ ಪರಟೆ ಚಿಪ್ಪು ಎಂದು ತಲೆತಲೆಯನ್ನು ಜಜ್ಜಿಕೊಂಡಳು.

"ಇದೆಲ್ಲ ಏನವ್ವ?" ಎಂದು ಜಾನಕಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

"ಸುಮ್ಮನಿರೆ ನಿನಗೇನು ತಿಳಿಯುತ್ತೆ, ಹುಚ್ಚುಹುಡುಗಿ" ಎಂದು ಅವಳನ್ನೆ ಜಬರಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಎಂಥ ಗಂಡುಬೀರಿ ಹೆಣ್ಣು ಅವಳು.

"ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ರೇಗ್ತೀಯಾ ತಾಯಿ? ಈ ಬದಕು ತಿನ್ನುವವರು ಯಾರು? ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಆತನೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ತ. ಇವಳೇ ನಮ್ಮ ತಂಗಿ ಮನೆಯಜಮಾನಿ! ನಾವಿನ್ನೇಸು ದಿನ ಬದುಕಬೇಕಾದೀತು ನೀನೆ ಹೇಳವ್ವ" ಎಂದಳು ಹೊವಕ್ಕ.

"ನಿನ್ನ ಉಪಚಾರದ ಮಾತು ಇರ್ಲಿ. ಅಂತೂ ಸೋಗು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ತೀ" ಎಂದು ಆಕೆ ಹೊವಕ್ಕನ ಮೇಲೆ ಹರಿಹಾಯ್ದಳು.

ಹೊರಗೆ ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸತ್ಯಪ್ಪ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ದೇವಣ್ಣನೂ ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಿವಿಯನ್ನೂ ಚಾಚಿದ್ದ.

"ಕೇಳಿದೆಯಾ ದೇವೂ" ಎಂದ ಸತ್ಯಪ.

" ಹೂಂ " ಎಂದ ದೇವಣ್ಣ.

" ಈ ಬಡಿವಾರಗಿತ್ತಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನೀನೂ ಅಡ್ಡ ಹಾದೀ ಹಿಡಿದೆ. " ಎಂದು ತಾಯಿ ಮಗಳನ್ನು ಶಪಿಸಿದಳು.

ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

" ಸಾಕು ಬಾಯ್ಮುಚ್ಚು " ಎನ್ನುತ್ತ ಆತ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಎದ್ದು ಬಂದ.

" ನೀನ್ಯಾರೊ ಚೆಲುವ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ? " ಎಂದಳಾಕೆ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ.

" ಹೂಂ ಸಾಕು, ನಡೆ, ಹೊರಡು, ತೊಲಗಾಚೆಗೆ ಎಂದು ಕಠೋರವಾಗಿ ಕಂಠ ಹರಿಯುವಂತೆ ನುಡಿದ ಸತ್ಯಪ್ಪ.

" ನೋಡೇ, ನಿನ್ನದೇನಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸೊ ನಾಲಿಗೆ ಯಾರಿಗಿತ್ತು ? " ಎಂದು ಆಕೆ ಕಣ್ಣೀರುಹಾಕಿದಳು.

" ಅಳಿಯ ದೇವರು ಮುಂಕುಬಡಿದು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅತ್ತೆಯ ಮಾನ ಕವಡೆಗೆ ಕಡೆಯಾಗಿ ಹೋದರೂ ಮಾತೆ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನದು ಎಂದು ಅವನು ಕೈಮಾಡಿತೋರಿಸುವ ವಸ್ತುವಾದರೂ ಏನಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ? "

" ನಿನ್ನ ಮನೆ ಮುರಿಯಲಿ, ನಿನ್ನ ವಂಶ ಹಾಳಾಗಲಿ " ಎಂದು ಆ ಮುದುಕಿ ಲೊಟಿಗೆಮುರಿಯುತ್ತ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಹರಿಸಿ ಕಂಡಕಂಡವರೆದುರು ಇದನ್ನು ಕಥೆಮಾಡಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ನಡೆದುಬಿಟ್ಟಳು.

ದೇವಣ್ಣ ಸುಮ್ಮನೆ ದೇವರಂತೆ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಜಾನಕಿ ಮಾತ್ರ ಆದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಅಪ್ರತಿಭಳಾಗಿ ಹೋದಂತೆ ತೋರಿತು.

ಆ ದಿನದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋದರೂ ತಂತಮ್ಮ ನಡುವೆ ಏನೊ ಒಂದು ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನಿಂದ ತೂಕ, ಬಿಗುವು. ಮೊದಲಿನ ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸು, ಮುಕ್ತ ಹೃದಯ ಅವರದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೊ ಎಂಬ ಭಯ.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಸ್ಥಿತ ಪ್ರಜ್ಞ. ಹಿಮಾಲಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಆತನದು. ಆದರೆ ಹೂವಕ್ಕನ ಮೃದುಹೃದಯಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ

ಮನಸ್ಸು ಗಾಶಿಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಜಾನಕಿ ಈಗ ತಂಗಿಯಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು. ಅಷ್ಟೆ ಜಾನಕಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾವಣೆ ಬಂದುಹೋಯಿತು. ಯಾರದೊ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು ಮುದ್ದಾಡುವುದು ಎಂಥ ಹುಚ್ಚು ಮೋಹ! ಆ ಹುಡುಗರೆಂದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಈಗ ಎಂದಿಲ್ಲದ ತಾತ್ಸಾರ, ಅನಾದರ.

ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸಟೆಯಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜವೆಂದು ಜಾನಕಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿತು. ವಿಚಾರಮಾಡಿದಂತೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಉಳಿಯಲೆ ಇಲ್ಲ. ತಾನು ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಯಂತೆ ಎಂಥ ನಟನೆ ಅದು. ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಏನು ಎನ್ನುವುದು ತನಗೆ ತಿಳಿಯದೇನು? ತಾನೊಂದು ಕೆಲಸದ ತೊತ್ತು; ಇನ್ನೇನೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳ ಭಾವನೆ.

೪

ಬರಬರುತ್ತ ಈ ಅಗಲ ಹೆಚ್ಚತೊಡಗಿತು. ಯಾರು ಏನು ? ಮಾಡಿದರೂ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಶಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು.

ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ನೀರಡಿಕೆ ಬೇಡಾದವು.

ತಾನು ತಂದೆಗಿತ್ತ ವಚನವೇನು? ಈಗ ನಡೆದಿರುವ ಈ ನಾಟಕದ ಅರ್ಥವೇನು ? ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವೆ ಇಲ್ಲ.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದ: "ಇದು ಏನಾಯಿತೆ ?" ಎಂದು.

"ಆಗುವದೇನು ? ಅವರನ್ನು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ದಬ್ಬಬೇಕು, ಅವಳಂತೂ ಮನೆಯೆನ್ನದೆ ಬೀದಿಯೆನ್ನದೆ ಸಿಕ್ಕಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿ, ಕೂಗಾಟ ಎಬ್ಬಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಎಲ್ಲಿಯವಳೊ ಏನೊ. ಇವಳದು ನನಗೇನಂತೆ ?"

"ಹಾಗಾದರೆ ಮರಣ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮಾವನಿಗಿತ್ತ ವಚನ ?"

"ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವೊ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾಯಿತು"

"ದೇವೂ ಪಾಪ, ನಿರಾಧಾರಿ. ಅವನದೇನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ, ಹೊವ್ವಾ ! ಗಂಜಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದ ದಿನಮಾನ. ನಾವು ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ಅವನ ಗತಿಯೇನೆ ?"

" ಅವನು ಹಾಗೆ ಏನು ಅರಿಯದವನಂತೆ ಮೆತ್ತಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇನೂ ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ. ಅವನು ಕಲಿಸಿದ್ದಕ್ಕೇ ಅವಳಿಗಿಷ್ಟು ಬಾಯಿ-ಬಂದಿರೋದು. ನಮ್ಮ ಅನ್ನ ತಿಂದು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೆ ಮತ್ತೂ ತಿರುಗಿ ಬೀಳೋದು, ಅಲ್ಲವೆ ? "

ಯಾರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದೀತು ಬಿಟ್ಟೀತು ಎಂಬ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೊವಕ್ಕ ಆಣೆಕಲ್ಲು ಸುರಿದಂತೆ ಮಾತು ಕೊಡವಿಬಿಟ್ಟಳು.

ದೇವಣ್ಣ ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಬಾಗಿಲೊಳಗೆ ಬಂದಿದ್ದ. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಹಾಗೆಯೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗಿ ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ.

ದೇವಣ್ಣನನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ ನುಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

" ನಿನ್ನ ನಾಲಗಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಡಿತ ಇರಲಿ ತೀರ ಅಂಕೆ ತಪ್ಪಬಾರದು " ಎಂದ. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ತರಗೆಲೆಯಂತಾಗಿತ್ತು.

" ಒಹೊ ! ಕಂಡದ್ದನ್ನಾಡಿದರೆ ಕೆಂಡದಂಥ ಕೋಪ " ಎಂದಳು ಹೊವಕ್ಕ.

" ಅದೇನೆ ನೀನು ಕಂಡದ್ದು ? " ಎಂದು ಸತ್ಯಪ್ಪ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಕೇಳಿದ. ತಂದೆಯ ಶುಭ್ರಮೂರ್ತಿ ಅವನ ಕಣ್ಣೆದುರು ಕಟ್ಟಿತ್ತು.

" ಅದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಾದರೂ ಇರಬೇಕು, ನಾನಾದರೂ ಇರಬೇಕು. ಇಬ್ಬರೂ ಜೊತೆಯಾಗಿರುವುದು ಎಂದಿಗೂ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. "

" ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಆಶೆಯಿದ್ದರೆ ಹೋಗಿಬಿಡು ನೀನೇ. ಕೂಡಿದ ಮನೆ ಹೋಳುಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿಲ್ಲ. "

" ಆಗಲಿ, ಇದೊ ನಾನು ಹೊರಟೆ. ನೀವೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಚಕ್ಕಂದವಾಗಿರ್ರಿ " ಎನ್ನುತ್ತ ಉಟ್ಟ ಸೀರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊವಕ್ಕ ಹೊರ ಬಿದ್ದಳು.

" ಅತ್ತಿಗೇ " ಎಂದು ದೇವಣ್ಣ ಅಂಗಲಾಚಿದ.

"ನಿನ್ನ ಮನೆ ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ಸಂಪಾಸಿದ್ದು. ನೀನೆ ಇರಪ್ಪ" ಎಂದು ತನ್ನ ಎದೆಯ ವಿಷವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾರಿಕೊಂಡು ನಡೆದೇ ಬಿಟ್ಟಳು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ ಜಾನಕಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದು "ಅಕ್ಕ ಹೋದ ರಂತೆ ಅದ್ಯಾಕ್ರೀ?" ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು.

"ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮೂಲ ಇದ್ದೀಯಲ್ಲ, ನೀನು." ಎಂದು ದೇವಣ್ಣ ಅಪರೂಪಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ರೇಗಾಡಿ "ನೀನು ಹೋದರೇ ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾ ಗೋದು" ಎಂದ.

"ಬೇಡ ಎಂದವರಾರು? ನಡೆಯಿರಿ ಹಾಗಾದರೆ."

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಒಳಗ್ನಿನಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದ.

"ದೇವೂ ನನ್ನ ಸಾಯಿಸಬೇಕು 'ಅಂತೀಯೇನೋ! ಅಯ್ಯೋ. ಏನಪ್ಪಾ ಇದೆಲ್ಲಾ? ಜಾನೂ, ನೀನು ಮೊದಲು ಒಳಗೆ ನಡೆ ತಾಯಿ" ಎಂದು ಅವನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತು ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟ.

ಒಂದು ದಿನವಾಯಿತು. ಎರಡು ದಿನವಾಯಿತು. ಇಂದು ಬಂದಾಳು. ನಾಳೆ ಬಂದಾಳು ಎಂದು ಅವಳ ದಾರೀ ನೋಡಿ ಮೂರು ದಿನಗಳೂ ಕಳೆದು ಹೋದವು. ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ತಳಮಳವಾಯಿತು. ಹೂವಕ್ಕ ಮರಳಿ ಬರಲೆ ಇಲ್ಲ. ದೇಹಗಳೆರಡಾದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರದೂ ಒಂದು ಹೃದಯ. ಗಂಡಭೇರುಂಡ ಜಾತಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು.

"ದೇವೂ ಬಂದಾಳೊ ಇಲ್ಲವೊ ಅಪ್ಪ?" ಎಂದು ಸತ್ಯಪ್ಪ ಹಗಲಿರುಳು ಕನವರಿಸುವನು.

ಹೂವಕ್ಕನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಕೂಡ ಅಗಲಿರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ. ತಾಪದಾಯಕ ವಿಷಯ ಅದು ಏನೊ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆಂದರೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆ ಬೇರೆ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ಸತ್ಯಪ್ಪ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಹೂವಕ್ಕನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟ.

ದೇವಣ್ಣನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾತೆರನಾದ ವಿಚಾರತರಂಗಗಳೆದ್ದವು.

ಇನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ವಿಹಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ. ಊರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಹಾಕುವ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂತೂ ಎಂತೊ ಏನೊ ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ದೇವಣ್ಣನ ಪರ್ಣಕುಟಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಹೂವಕ್ಕನೊಂದಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರುವುದರೊಳಗಾಗಿ ದೇವಣ್ಣ ತನ್ನ ನೂತನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮುರುಕು ಸಂಸಾರ ಹೂಡಿದ್ದ.

ಮನೆಗೆ, ಬೀಗ ಹಾಕಿದೆಯೆಂದು ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು? ದೇವಣ್ಣ ಅವರೆಲ್ಲ ಕದವಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಆಗಲೆ ಮಲಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಭಾವನೆ.

"ದೇವೂ, ದೇವೂ" ಎಂದು ಸತ್ಯಪ್ಪ ಕೂಗಿದ.

ದೇವಣ್ಣ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿನಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದು ಅಣ್ಣನ ಕೈಗೆ ಕೀಲಿ ಕೈಯ್ಯನ್ನಿತ್ತು "ಈಗ ಬಂದೇನವ್ವಾ?" ಎಂದು ಹೂವಕ್ಕನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಹಾಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟ.

ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅರ್ಥವಾಯಿತು.

"ಮುಂದಿನ ಸಮಾಚಾರ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ" ಎಂದು ಯಜಮಾನರು ಕೇಳಿದರು.

"ಗೊತ್ತಿರದೆ ಇದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಊಹಿಸಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು" ಎಂದೆ.

"ಅದೊ ಮರೆತೆ, ಗೌಡರೆ" ಎಂದು ಯಜಮಾನರು ತಾವು ಮರೆತ ಮಾತಿನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೆತ್ತಿದರು.

'ಸತ್ಯಪ್ಪ ದೇವಣ್ಣ ಒಂದೆ ಕೊಳಲಿನ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದವರು. ದೇವಣ್ಣ ಉಪವಾಸ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಹೆಂಡಿರ ಮಕ್ಕಳ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಬಳಲಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸತ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

"ನಡೆಯೊ, ತಮ್ಮ, ಮನಗೆ" ಎಂದು ದೇವಣ್ಣನ ಗುಡಿಸಲುವರೆಗೆ ಬಂದು ಹಲುಬಿದ.

ಹೊವಕ್ಕ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಗುಡಿಸಲು ಕಡೆಗೆ ಕೂಡ ತಲೆಹಾಕಿ ಮಲಗಲಿಲ್ಲ.

"ದೇವೂ, ನಿನಗೆ ಬೇಡಾದರೆ ಬಿಡು. ಹಿಡಿ ಈ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿ. ನೀನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಗಂಟು, ತಗೊ. ನೀನೂ ಒಂದು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ಎಮ್ಮೆ ಕಟ್ಟು" ಎಂದ ಸತ್ಯಪ್ಪ, ಸೋದರ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ.

"ಅಣ್ಣಾ, ಬೇಡಪ್ಪ ನನಗೆ" ಎಂದು ದೇವಣ್ಣ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿ ನಿರಾಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟ, ಅಣ್ಣನ ಪ್ರೇಮದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು.

"ಮೌಳಿ ನನ್ನ ನಂಬಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ, ಅದನ್ನು ನೀನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊ"

"ಅದೇನು ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲ. ನಾನು ಗಳಿಸಿದ ಬದುಕೂ ಅಲ್ಲ" ಎಂದು ದೇವಣ್ಣ ಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆ ಕತೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಆ ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಮಾರಿಗೆ ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಎಮ್ಮೆ ಕೊಂಡು ತರಲು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ—ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ.

— ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಯಜಮಾನರು ತಮ್ಮ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿ ಎದ್ದರು

ಅವರು ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅಯ್ಯೋ ದೇವಣ್ಣನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ಎನಿಸಿತು.

ಪಾಪ, ದೇವಣ್ಣನ ಸಂಸಾರದ ಗತಿಯೇನಾಗಿದೆಯೊ?

೫

ಅನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ದೇವಣ್ಣ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದು ಐದು ದಿನಗಳ ಮೇಲಾಯಿತು.

ಅವನು ಬರುವಾಗ ಮೂರು ದಿನದ ಗಂಜಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಜಾನಕಿಯ ಗೊಡವೆ ಏನಾದರಾಗಲಿ. ಆದರೆ ಮುತ್ತೂ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಲುವುದನ್ನು ಹೊವಕ್ಕನಿಗೆ ನೋಡುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಜೋಕೆ ಮಾಡಿದ ಕರುಳು ಅದು. ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಿನ್ನಲು ಅನ್ನ ಬಿದ್ದಿರುವಾಗ ತನ್ನ

ಆರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಹುಡುಗ ಒಂದು ಗುಟುಕು ಗಂಜಿಗೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಣಗಿಹೋಗಬೇಕೆ?

ಹೀಗೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಹೂವಕ್ಕ ಜಾನಕಿಯ ಗುಡಿಸಲಿನ ವರೆಗೂ ಹೋದಳು. ಮತ್ತೆ ಮನಸ್ಸು ಬದಲಿಸಿತು. ಅಭಿಮಾನ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿತು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ಹುಡುಗರಿಬ್ಬರೂ ಹಸಿದು ಹಸಿದು ಸೋತು ನಿದ್ದೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಜಾನಕಿ ಮಾತ್ರ ತೂಕಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ಇದ್ದ ಒಂದೆ ಒಂದು ತುಣುಕು ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಕ್ಕು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಜಗಿದಾಗಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರ.

ಜಾನಕಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡುವಳೊ ಎಂದು ಹೂವಕ್ಕ—ಅಭಿಮಾನದ ಆ ಪುತ್ಥಳಿ, ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಓಡಿದಳು.

ಹುಡುಗರೆದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆಹೊಟ್ಟೆ ಬಡಿದುಕೊಂಡು ಗೋಳಾಡಿದರೆ, ಜಾನಕಿ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವ ತುಣುಕು ರೊಟ್ಟಿಯೂ ಅವಳ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಉಪ ವಾಸಕ್ಕೆ ಅಧಿಕ ಮಾಸ ಬೇರೆ.

ಈ ಎಂಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನಕಿ ಬಹಳ ಇಳಿದುಹೋಗಿದ್ದಳು. ತನಗೇ ತಿನ್ನಲು ಅನ್ನ ಇಲ್ಲದಾಗ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಬೇರೆ ಹೊರ ಬೇಕಾಗಿದೆ ಆಕೆ ಗರ್ಭಿಣಿ ಹೆಣ್ಣು ರಕ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಕೃಶಳಾಗಿ ಬಡಕಲಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವಳು!

ತೌರು ಮನೆಗಾದರೂ ಹೋಗಿ ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದರೆ ಅವ ರದೂ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ. ನೋವಿನ ಒಂದು ದುರಂತ ಚರಿತ್ರೆ. ಇವಳ ತಾಯಿ ಎಲ್ಲಿಯೊ ದೂರ ಮೊಗಲಾಯಿ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿರುವಳಂತೆ. ಇನ್ನು ಅಣ್ಣ! ಆತ ಐದು ಬೆರಳು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಿದವನಲ್ಲ. ಅವರ ಊರಿನಲ್ಲ ಕೂಳು ಲಭಿಸುವುದು ಒಂದೆಡೆ ಯುಳಿಯಲಿ. ನೀರಿಗಾಗಿ ಒಂಭತ್ತು ಮೈಲು ಅಲೆಯಬೇಕಾಗಿದೆಯಂತೆ.

ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಾಸು ಹಣವಿದ್ದ ಜನ ಈ ಮರುಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಮರುವನಗಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದಿನ ಗಂಜಿಗೆ ಬೇಡ. ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯ ಗಂಜಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದ ಜಾನಕಿ ಪಾಪ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಳು.

ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಾಸೆ. ಶರಣೆಂದರೂ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ರಕ್ಷಕ ಯಾರೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲ.

ಹುಡುಗರು ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಚ್ಚತ್ತರೆ ಕೀಟಲೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭ. ಜಾನಕಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸೆ ಹೇಳುವಳು. ಭರವಸೆ ಹೇಳುವಳು. ಅವರ ಕಣ್ಣೆದುರು ಇಂದು ಲೋಕದ ಕನಸು ಕಟ್ಟುವಳು. ಆದರೆ ಒಣ ಆಸೆ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಅವರ ಒಡಲ ಆಳ ತುಂಬಬೇಕಲ್ಲ! ಒಂದೆರಡು ಸಲವೇನೊ ಆ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅವಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು ಅಷ್ಟೆ ಹೊತ್ತು ಉದಿಸಿ, ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗಿದರೂ ದೇವಣ್ಣ ಬಾರಲೆ ಇಲ್ಲ. ಜಾನಕಿ ಕಂಗಾಲಾದಳು. ಹುಡುಗರು ಮೆಲ್ಲನೆ ಒಂದು ರಾಗದಲ್ಲಿ ರೋದಿಸಿದವು. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಲುಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಚೀರಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಉಡುಗಿಹೋಗಿದೆ. ಪೂರ್ತಿ ನಿತ್ರಾಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರು.

ಜಾನಕಿ ನೀರನ್ನು ತರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದವಳು ಬೇಗನೆ ತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕೊಡ ನೀರನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುವ ಚೈತನ್ಯವೂ ಅವಳಿಗಿಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಐದು ಸಲ ಕುಳಿತು ಎದ್ದು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು—ಅಂತೂ ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಜಾನಕಿ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು.

ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿ ಮುತ್ತ್ಯಾ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವೊಂದೆ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವ ಕುತೂಹಲ ಅವಳಿಗಿಲ್ಲ. 'ಉಸ್ಸೆಂ'ದು ಅವಳು ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ಮುತ್ತ್ಯಾ ತನ್ನ ಜೇಬಿನಿಂದ ಪುಠಾಣಿ ಅವಲಕ್ಕಿ ತೆಗೆದು ತಿನ್ನುತ್ತ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ. ಜಾನಕಿಗೆ ರೇಗಿ ಹೋಯಿತು. ಹಸಿವೆಯ ಕೋಪ ಅವಳ ಅಂಗಾಂಗದಲ್ಲಿ ಚಿಮ್ಮಿತ್ತು. ತಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಾಗ ತಮಗೆ 'ಆಗದವರ' ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಿಂದು ಬರುವುದು ಎಂದರೇನು? ಛೀ! ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಎಂದು ಜಾನಕಿ

ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕೈಸೋಲುವವರೆಗೆ ದಬದಬನೆ ಹೊಡೆದಳು. ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪುಠಾಣಿ ಅವಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕಸಿದು ಬೀದಿಗೆಸೆದು ಬಂದಳು.

ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಒಂದು ಇಡಿಗಾಳನ್ನು ಕಾಣದೆ ಸುಕ್ಕಿ ಸುಕ್ಕಿ ಸೊರಗಿದ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾಗ ಹದ್ದುಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಕಚ್ಚಾಡಿ ಒಂದು ನಿಮಿಷ, ಅರೆ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನುಂಗಿ ಹಾಕಿದವು.

ಅಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿದ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ತಿನಸನ್ನು ಹದ್ದು ಕಾಗೆ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ಮುತ್ತೂ ಆನೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ಅವನ ಬಾಯಿ ನೀರೊಡೆಯಿತು. ಕಣ್ಣು ಕಂಬನಿದುಂಬಿದವು.

ಆ ರಾತ್ರಿ ಹೇಗೊ ಕಳೆಯಿತು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎದ್ದಾಗ ಮತ್ತೆ ಅದೆ ಹಾಡು, ಅದೆ ರಾಗ. ಜಾನಕಿ ನಿರ್ವಿಣ್ಣಳಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕೃಶ ಶರೀರ ಕರುಣೆಗಿಂತ ಭೀತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣು ಗುಳಿಬಿದ್ದು, ಗಲ್ಲ ಒಳಸೇರಿಹೋದ ಅವಳ ಆಕೃತಿ ಭಯಾನಕವಾಗಿತ್ತು.

ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ಹೊತ್ತೇರಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಹೊರಗೆ ಹಣಿಕಿ ಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಕುವ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು ಅವಳಿಗೆ? ಈಗ ಗಂಡ ಬಂದಾನೆಂಬ ಆಸೆ ಅವಳಿಗೆ ಕಡಿದುಹೋಗಿದೆ. ಯಾರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು ಹೊರಗೆ ಮುಖ ಹಾಕಬೇಕು?

ಹುಡುಗರು ಎದ್ದು ನೀರವವಾಗಿ ರೋದಿಸತೊಡಗಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ಆಲಿಸುವ ಅಸಹ್ಯ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಾಗದೆ ಜಾನಕಿ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಜೋಲುತ್ತ ಬಂದು ಚಪ್ಪರಕ್ಕೆ ಆತು ಹೊರಗೆ ನಿಂತಳು. ಅವಳಿಗೆ ನಂಬುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕಳು ತಾಯಿ ಕರು ಚಪ್ಪರದ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದ್ದವು. ಕಣ್ಣು ಸಿಡಿದು ಹೋಗುವ ದೃಶ್ಯ ರಕ್ತ ಮಾಂಸ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಬರಿ ಎಲುವಿನ ಗೂಡು. ಆ ಮೂಳೆಯ ಸೆಳೆಗಳನ್ನು ಈಕ್ಷಿಸಿ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲಿಸಿ ಹೋದವು.

ಹಿಂದಿನ ದಿನ ತಾನು ಮುತ್ತೂವನ್ನು ದಂಡಿಸಿದ ಚಿತ್ರ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಬದುಕಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೆ ಛಲ ಅಭಿಮಾನ ಏಕೆ? ಮಾನಾಪಮಾನದ ಚಿಂತೆಯೇಕೆ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಜಾನಕಿ ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು.

ದೇವಣ್ಣ ಈ ಹತ್ತು-ಹನ್ನೆರಡು ದಿನವೂ ಅಲೆದ, ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ—ತುತ್ತು ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ.

ವಿಜಾಪುರದ ತುಂಬ ತಿರುಕರ ಸಂತೆ ನಿರ್ಗತಿಕರ ಮಹಾ ಜಾತ್ರೆ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ತಿರುಪೆಗಾಗಿ ಇವನೆಲ್ಲಿಯ ಪಾಲುಗಾರ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಇವನನ್ನು ಕಂಡು ' ಥೂ, ಥೂ' ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾಜನರು ಅನ್ನ ಸಂತರ್ಪಣೆಯ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದರು. ದೇವಣ್ಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಶಾಕಿರಣ ಸುಳಿದಂತಾಯಿತು. ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಈ ಅನ್ನದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಹಾಗೇ ಕೆಲಸ ಸಂಪಾದಿಸುವ ದಾರಿ ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆ ದಿನ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಊಟ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದ. ಜಾನಕಿ-ಮಕ್ಕಳ ಗತಿಯೇನೆಂಬ ಚಿಂತೆ ದಾರಿಯುದ್ದವೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕುತ್ತಿತ್ತು.

೬

ಜಾನಕಿ ತನ್ನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಚ್ಚಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಹೊವಕ್ಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳಂತೆ! ಕೂಗಲು ಅವಳಿಗೆ ದನಿಯಿಲ್ಲ. ಆಯಾಸಗೊಂಡು ಹಾಗೆಯೆ ಬಾಗಿಲು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಹೊವಕ್ಕ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಜಾನಕಿಯ ದರ್ಶನ.

ಈಗಾಗಲೆ ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣ ಕರಗಿತ್ತು. ಜಾನಕಿಯ ಇರವನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳಲ್ಲಿ ಮರುಕ ತಲೆದೋರಿತ್ತು. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮುದ್ದು ಮುತ್ತುವಿನ ದಳಿತ ಚಿತ್ರ ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿತ್ತು.

ಆದರೆ ತೋರಿಕೆಯ ಮುನಿಸನ್ನು ಅವಳು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

"ಓಹೋ! ಈಗ ಬರುವಂತಾಯೀತೆನೊ, ಹೊವಕ್ಕನ ನೆನಪು ಕೊನೆಗಾದರೂ ಬಂದಿತಲ್ಲ"

" ಅಕ್ಕ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಮರೆತೇನೆ? "

" ಹೇಗೆ ಮರೆತೀಯವ್ವ? ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಒಣಗಿ ಸಾಯುವಂತಾದರೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಅಭಿಮಾನ ಬಿಡಬೇಡ ಹುಡುಗರ ಜೀವಕ್ಕಿಂತ ನಿನ್ನ ಪಂಥ ದೊಡ್ಡದು "

" ನನ್ನದೆಂಥಾದ್ದೆ ಪಂಥ ? "

" ತುತ್ತು ಕೂಳಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಒಗರು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ತಪ್ಪು ನನ್ನದೇ ಅಂತೆ, ಎದ್ದೇಳು ನಡೆಯಾಚೆಗೆ!"

"ಇಲ್ಲ ಅಕ್ಕ; ನನ್ನ ತಪ್ಪು ಏನಿದ್ದರೂ ಮನ್ನಿಸವ್ವ. ಇದೊ ಕಾಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ."

ಹೂವಕ್ಕನ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕೈಯನ್ನು ಕೆಳಗಿರಿಸಿದ್ದಳು. ಸುಮ್ಮನೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡೋಣ, ಆ ಮೇಲೆ ಅವಳ ಚಪ್ಪರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಅವಳ ಮಕ್ಕಳ ಸಮೇತವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರಾಯಿತು. ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡು ಹೂವಕ್ಕ ಹೇಳಿದಳು.

"ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲೆರದರೇನು ? ಅದೆಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬಂದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದುಬಿಡು."

—ಜಾನಕಿ, ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಂತಿಮ ಆಸೆಯೂ ಕುಸಿದು ರಸಾತಳಕ್ಕಿಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಉಳಿದಿದ್ದ ಅವಳ ಜೀವದಲ್ಲರ್ಧಭಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಹಾರಿ ಹೋದಂತಾಯಿತು. ಅವಳು ಹಾಗೂಹೀಗೂ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತೆವಳಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ಧಾರಗೊಂಡಿತು. ಯಾವುದೊ ಒಂದು ತೃಪ್ತಿ ಅವಳ ರುಕ್ಷ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಬೀರಿತ್ತು. ಹುಡುಗರು ಚಿತ್ತವೇಧಕವಾಗಿ ಒರಲುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸೇನೂ ಕದಡಲಿಲ್ಲ.

ಮರುದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ದೇವಣ್ಣ ಹಿಂತಿರುಗಿದ. ಜಾನಕಿಗೆ ಯಾವ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಲಿ ಎಂದು ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಅವನು ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಹೊಕ್ಕ. ಇದೇನು! ಜಾನಕಿಯಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗರೂ ಇಲ್ಲ. ಅಣ್ಣನ ಮನೆಗೇನಾದರೂ ಹೋದಳೆ ಎಂದು ಅಣ್ಣನ ಮನೆಯೆಡೆಗೆ ಹೋದ.

ಹೊವಕ್ಕ "ಬಾ, ದೇವಣ್ಣ" ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು "ಅವರಿನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲಪ್ಪ" ಎಂದಳು.

ತನ್ನ ಮತ್ತು ಜಾನಕಿಯ ನಡುವೆ ನಡೆವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ "ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ ದೇವಣ್ಣ, ಗುಡಿಸಲು ಬರಿದಾಗಿತ್ತು" ಎಂದು ಹೊವಕ್ಕ ಉಕ್ಕಿ ಬರುವ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ತೋಡಿದಳು.

"ಆದದ್ದಾಯಿತು ದೇವಣ್ಣ, ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರೋಣ. ಉಳಿದ ಯಾವ ವಿಚಾರವೂ ಬೇಡ. ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದು ಬಿಡಪ್ಪ" ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು.

ದೇವಣ್ಣ "ಆಗಲಿ" ಎಂದು ಅತ್ತಿಗೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಕೊಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂದ ನಿದಾನವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ ನಡೆದ.

ಅವನ ಹೃದಯ ಜಡವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರವಾಗಿತ್ತು.

ನೀರು ಕುಡಿದು ಬಂದು ಅವನು ಹಾಗೆಯೆ ಆಲೋಚನಾಪರನಾಗಿ ಚಿಂತಾತುರನಾಗಿ ಊರ ಹೊರಗೆ ಭಾವಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದ. ಬಿಸಿಲು ಬಹಳ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಆ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಿಯ ತಳದ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣು ಕೂಡ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ ಅವನಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಹೌದು ಅವರೆ ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು!

"ಅಯ್ಯೋ! ಜಾನೂ" ಎಂದು ದೇವಣ್ಣ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದ.

ಸತ್ಯಪ್ಪ ಅದೇ ಹೊಸ ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲು ಮುಖತೊಳೆದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೋಡಿದಾಗ ಕಪ್ಪಲಿ ಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದೇವಣ್ಣನ ದೇಹ ತೂಗುತ್ತಿತ್ತು.

"ದೇವೂ, ತಮ್ಮಾ, ಏನ್ಮಾಡಿದೊ!" ಎಂದು ಸತ್ಯಪ್ಪ ಕರೆಯುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಓಡಿದ. ಯಾವುದೊ ಆವೇಶ ಅವನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದಂತೆ ತೋರಿತು. ಎಮ್ಮೆ, ಥೂ, ಅದೇನು ಕಃಪದಾರ್ಥ ಅವನಿಗೆ.

ಗಂಡ ಬಂದನೆಂದು ಉಬ್ಬಿ ಹೂವಕ್ಕ ಕಾಲಿಗೆ ನೀರು ತರಲು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಸತ್ಯಪ್ಪ ಒಂದು ಉನ್ಮಾದ ನಗೆಯನ್ನು ಬೀರಿ 'ಹಕ್ಕಿ' ಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಂದ.

ಕಾಲಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಹಾಕಲು ಹೂವಕ್ಕ ಮುಗುಳುನಗೆಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಕೊಂಡು ಬಂದಳು.

ತಂಬಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವಳು ಬಾಗಿದಳೊ ಇಲ್ಲವೋ ಹೂವಕ್ಕನ ದೇಹ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಆ ರಕ್ತದ ಬಿಸಿ ಕಾರಂಜಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ದೇಹಕ್ಕೆ ರಕ್ತಮಜ್ಜನವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದೊಡನೆಯೆ ನನಗೆ ಸತ್ಯಪ್ಪನ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಕೈಬಳೆಯ ಅಲಂಕಾರ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪೋಲೀಸ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ನಡೆದಿದ್ದ.

ದೋಣಿ ಸಾಗಲಿ!

"ದೋಣಿ ಸಾಗಲಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಿ ದೂರ ತೀರವ ಸೇರಲಿ
ಬೀಸುಗಾಳಿಗೆ ಬೀಳುತೇಳುತ ತೆರೆಯ ಮೇಗಡೆ ಹಾರಲಿ"

— ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ

"ಹೂಂ, ಬೇಗ ಬೇಗ ಓದ್ರಿ"

" ಆಗಲಿ, ರಾಣೀಸಾಹೇಬರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೆ ಆಗಲಿ."

ರಾತ್ರಿ ಊಟವಾದಮೇಲೆ ದಿನದ ರೂಢಿಯಂತೆ ನಾನು ಶರಚ್ಚಂದ್ರರ 'ಪರಿಣೀತಾ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದುತ್ತಾ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡವಾಗಿದ್ದೆ. ಲಲಿತಾ ಅದನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಾ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಲೆಗಿಂಬಿನ ಬಳಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ಆಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದಳೆಂದರೆ ನನಗಂತೂ ಓದುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಉತ್ಸಾಹ. ಅದೇಕೊ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲಾರೆ. ಅದು ಕೇಳ ತಕ್ಕ ಮಾತಲ್ಲ—ಕೇಳಬಾರದು. ತಿಳಿಯುವ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ತಿಳಿ ಯುತ್ತದೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಆತುರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದೇಕೆ?....ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ, ಅದರಲ್ಲೇನು? ಆದರೆ ಯಾಕೊ ಸಂಕೋಚ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಿ!

ಲಲಿತೆಯಂತೂ ಕತೆಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರು ತ್ತದೆ. ನಾನು ಓದಿದಂತೆ ವಾಕ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ 'ಹೂಂ, ಹೂಂ' ಎಂದು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಕುತೂಹಲವೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಅದಕ್ಕೆ!....ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗ ದೇನು? ಮಾಡೀತು? ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗಬೇಕಾದ ಕತೆಯೆ ಸರಿ! ಅದನ್ನು ಯಾರೇನು ಹೇಳಬೇಕು? ಅವಳ ವಯಸ್ಸಿನ, ಅವಳ ಹೆಸರಿನ, ಅವಳ ನಿಲುವಿನ, ಅವಳ ಬಣ್ಣದ ಹದಿನಾರು ಜವ್ವನದ ಹೆಣ್ಣು ಆ ಕತೆಯ ನಾಯಕಿ! ಎಂದಮೇಲೆ ಸಂಶಯವುಂಟೆ?

ಲಲಿತಾ ತನ್ನನ್ನೆ ತಾನು ಮರೆತಳು. ಮಧುರವಾದ ಆ ಕತೆಯ ರಸ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಹೋದಳು. ದೂರದೂರಕ್ಕೆ. ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ!

ಆದರೆ ನನ್ನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅವಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವುದು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂಬಾಲಿಸಬಹುಬಾಗಿತ್ತು. ಅದೇನು ಮಹಾ ! ಲಲಿತಾ, ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಲಲಿತಾ ನನ್ನ ಎದುರಿಗಿರುವಾಗ ಯಾವ ಕತೆ ಯಾಕೆ? ಅವಳ ರೂಪ ಅಪರೂಪ. ಅವಳ ರಾಗ ಅನುರಾಗ. ಅವಳ ಬದುಕು ಅಪರಂಜಿ !

ಅದೆಲ್ಲ ಸರಿಯೆ! ಕತೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಒಂದು ಯೋಚನೆ ಹೊಳೆಯಿತು, ನಾನು ಹೀಗೆ ಒಂದು ಉಪಾಯ ಹೂಡಿದೆ. ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ದಾರಿಗೇನು ಕಡಿಮೆ? ಬೇಕಾದಷ್ಟು !

ಕತೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶ. ಒಂದು ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ನಾನು ಓದುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ. ಲಲಿತೆಗೆ ಅದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಪಾಪ, ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು? ಅವಳಿನ್ನೂ ಆ ಕತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ಮಯಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕೆಂತಲೆ ಆಕೆ ತನ್ನ ವಾಡಿಕೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು— ಮತ್ತೆ ಹೊಂಗುಟ್ಟಿದಳು!

ನಾನಂತೂ ಓದಲೆಬಾರದೆಂದು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೆ ಪುನಃ ಓದಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಮೇನಕೆಯ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪಸ್ಸೆ? ಛೆ, ನಾನೇನೂ ಅಂಥ ಮೂರ್ಖನಲ್ಲ. ಅವಳ ಮುದ್ದು ಮುಖವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆ.

ಲಲಿತಾ, ಮುಗ್ಧ ಹುಡುಗೆ! ಅವಳಿಗೆ ಕತೆಯನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನು ಯಾವು ದೊಂದೂ ಗಮನದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಉದ್ವಿಗ್ನ ಮುಖ ನನಗೆ ತುಂಬ ಮೋಹಕವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಆಕೆ ಪುನಃ 'ಮುಂದೆ' ಎಂದಳು.

ನನಗಂತೂ ನಗೆ ತಡೆಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

" ಮುಂದೆ, ಮುಂದೆ—ಇದೇ ನೋಡು " ಎಂದು ನಗುತ್ತ ನಾನು ಮೆಲ್ಲಗೆ—ಮೆಲ್ಲಗೆಯೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಮೆಲ್ಲಗೆ—ಅವಳ ತಿಳಿಯಾದ, ನುಣು ಪಾದ, ಎಳೆಯ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಸಿ ಮಾಡಿದೆ. ಆಗ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಬಂತು ಅವಳಿಗೆ!

"ಎಲ್ಲಿದ್ದೀಯೆ ಲಲ್ಲಿ?" ಎಂದೆ ನಾನು—ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ!

"ಕಾಣೋಲ್ವೇನ್ರಿ? ನನಗೂ ಕಿವಿ ಇವೆ, ಇನ್ನೂ ಹೋಗಿಲ್ಲ!"

“ಯಾರೋ ಇಲ್ಲಾ ಅಂತಿದ್ರಲ್ಲೇ?”

“ ಓಹೋ, ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ವೇನು? ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನ್ರು ಹೇಳ್ತಿದ್ರಲ್ಲ!”

ಲಲಿತಾ ನನ್ನ ಮಾತು ನನಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದಳು.

“ಮರೆತಿದ್ದೆ ಜಾಣೆ, ನೀನು ಮಾತು ಬೇರೆ ಕಲ್ತೀ” ಎಂದೆ.

“ಕಲಿಯೋದೇನು ಬಂತು? ಸುಮ್ಮನೆ ಮರೆಸಬೇಡಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಬೇಡಾದರೆ ನಾನು ಓದುತ್ತೇನೆ” ಎನ್ನುತ್ತ ಆಕೆ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ತಾಂಬೂಲದ ಪಟ್ಟೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ ನೀಡಿ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಕೈಹಾದಳು.

“ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಳು ಕಣೇ” ಎಂದೆ ನಾನು.

ಅಷ್ಟಾದರೂ ಲಲಿತಾ ಕೇಳಬಾರದೆ? ಎಷ್ಟೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನೆ ಎಳೆದಳು. ಕೊಸರಿದಳು. ನಾನೇನು ಕಡಿಮೆಯೆ? ಊಂಹೂಂ! ಏನೆಂದರೂ ನಾನು ಮಾತ್ರ ಆವಳ ಕೈಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನದು ಮೊದಲೆ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳಬೇಕೆ? ಇನ್ನೂ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡೆ. ಅವಳಿಗೆ ನೋವಾಯಿತೊ ಏನೊ!

“ಲಲಿತಾ” ಎಂದೆ ನಾನು.

ಆಕೆ ಮಾತನ್ನೇನು ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಹಾಗೇ ತೇಲುಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೋಡಿದಳು. ಸರಿ, ಇನ್ನೇನಾಗಬೇಕು? ನನ್ನ ಸೋಲಿಗೆ ಅದು ಸಾಲದೇನು? ಲಲಿತಾ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಳು. ನಾನು ಅವಳ ಅಧೀನವಾಗಿ ಹೋದೆ. ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ—ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುವುದು?

ಪ್ರೇಮದ ಸೆರೆ, ಪ್ರೇಮದ ಸೆರೆಯಾಳು—ಎರಡೂ ಸೊಗಸು!

“ ಪಾಪ, ದಿನವೂ ಪಟ್ಟೇ ಕಟ್ಟಿ ನನಗೇ ತಿನ್ನಿಸಬೇಕು. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ತಿನ್ನಬಾರದು. ಇದು ಯಾವ ನ್ಯಾಯ ನೀನೆ ಹೇಳು! ಇವೊತ್ತಾದರೂ ತಿನ್ತಿಯಾ— ನಾನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲೇ? ಎಂದು ರಾಣೀ— ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡೆ.

ಅದು ಚೇಷ್ಟೆಯೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿ ಗೊತ್ತು ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಏನು?

"ಸುಮ್ನೆ ಹೋಗ್ರಿ ಅಂದ್ರೆ" ಎನ್ನುತ್ತ ಲಲಿತಾ ಮುಖವನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ನಾನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಿಡುವವನೆ? ಅವಳಿಗೆ ಅಗನ್ನು ಇದನ್ನು ಕಥೆಮಾಡಿ ಹೇಳಿ ಅವಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡೆ.

"ಬಿಡ್ರೀ" ಎಂದು ಆಕೆ ಮುಖದಮೇಲೆ ಒಂದು ಹುಸಿ ಮುನಿ ಸನ್ನು ಸೂಸುತ್ತ ಮೇಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಅದು ಹೇಳ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಅಷ್ಟೆ! ಆದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೆ ಇಲ್ಲ. ಇದ್ದರೂ ಬಹುಶಃ ಅದಕ್ಕೆ ಅದರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲ ವೆಂತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಹೋಗಲಿ, ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟೊಂದು ರಗಳೆ ಯಾಕೆ ಬೇಕು? ಹೆಂಡತಿ ಹೇಳುವ "ಬಿಡ್ರೀ" ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರು ಪ್ರೇಮದ ಸಂಕೇತ—ಪ್ರಣಯದ ಆಹ್ವಾನ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ತಪ್ಪೋ, ಒಪ್ಪೋ ಹೇಳಲಾರೆ. ನನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮಾತ್ರ ಖಂಡಿತ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ!

"ಯಾಕೇ ಲಲಿತಾ, ಸುಮ್ಮನಾದೆ?" ಎಂದೆ.

ಪಾಪ, ಅವಳೇನು ಹೇಳಬೇಕು?....ಎಷ್ಟಾದರೂ ಈಗ ಅವಳು ನನ್ನ ತೋಳ-ಬಂದಿ. ಸೋತು ಗೆದ್ದ ವೀರ ನಾನು!

"ಏನಾಯಿತೇ?" ಎಂದು ನಾನು ಪುನಃ ಕೇಳಿದೆ ಎಳೆದೆಳೆದು.

"ಏನಾಗಬೇಕು ಅನ್ತೀರಿ?" ಎಂದು ನನಗೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿದಳು ಲಲಿತಾ. ಚಲುವು ಅವಳ ಮುಖದಮೇಲೆ ನಾಟ್ಯ ಹೂಡಿತ್ತೊ ಏನೊ! ಅರೆಮುಗಿದ ಕಣ್ಣನ್ನೇನೂ ಅವಳು ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ರಸಭಂಗ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದುರ್ಮಿಳವಾದ ನೋಟ ಅದು!.... ಲಲಿತಾ ನನಗೆ ಮೋಹಿನಿಯಂತೆ ತೋರಿದಳು. ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಈ ಸಾರೆ ಮಾತ್ರ ಅವಳು ಬಾಯಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ "ಬಿಡ್ರೀ" ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ!

"ಕ್ಷೌರುಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಿಲ್ಲಾಂತ ಸಿಟ್ಟಾದೆಯೇನೆ ಲಲೀ!"

"ನಾನು ಸಿಟ್ಟಾದರೇನು, ಬಿಟ್ಟರೇನು?"

" ಬಿಟ್ಟರೇನು ಇಲ್ಲ. ನೀನು ಸಿಟ್ಟಾದರೇ ಚೆಂದ ಕಾಣೋದು; ನನ್ನ ಕಟ್ಟಾಣೀ " ಎಂದೆ.

" ಏನ್ರೀ ಇದು ? ಕೇಳಿದವರು ನಕ್ಕಾರು !" ಎನ್ನುತ್ತ ಆಕೆ ನನ್ನ ಬಾಯಿಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟಳು. ಹೇಳಿದ ಬಗೆ ಬಹು ಮೆತ್ತಗೆ— ಬಹು ಮೆತ್ತಗೆ !

" ತಮಗೆ ಈ ಸುಖ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಹೊಟ್ಟೇಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ನಗ್ತಾರೇ ಅವರು ! ನಿನಗೇನು ಗೊತ್ತು ? " ಎಂದೆ.

" ಅದೇನೊ ಹೋಗಲಿ, ನೀವು ನನ್ನ ಮಾತು ಎಂದು ನಡೆಸಿ ಕೊಟ್ಟೀರಿ ಹೇಳ್ರಿ ? "

" ಯಾಕೇ ಲಲಿತಾ! ಸಿನೇಮಾ ಅಂತಿದ್ದೆ— ಇವೊತ್ತೇ ಹೋಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲೇನು ? "

" ತ್ಚು ತ್ಚು ! ಆಯಿತಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನಾಗಬೇಕು ? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಿರೊ ಇಲ್ಲೊ—ನಾವು ಬರೊಹೊತ್ತಿಗೆ ರಾಮಾಯಣ ಹೊಡಿಹೋಗಿತ್ತು."

" ಓಹೊ, ಮರೆತಿದ್ದೆ. ಈಗ ನೀನು ತಾಯಿ ಬೇರೆ ಆಗಿರುವೆ ! "

" ಹೂಂ, ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿರಿ ! ನಿಮಗಿನ್ನೇನು ಕೆಲಸ ? "

" ಚೇಷ್ಟೆಯಲ್ಲ ಲಲಿತಾ, ನಿನ್ನ ಬಾಳು ಜೇನಿನಂಥ ಬಾಳು ! ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲೆ ಎಂಥ ಬಳಗ ಕಟ್ಟಕೊಂಡೆಯಲ್ಲೇ ? "

" ಸರಿ ಬಿಡ್ರಿ ! ಇನ್ನು ನೀವೆ ಹೊಗಳಬೇಕು ಅದನ್ನು ! "

" ಹೋಗಳಿಕೆ ಏನು ? ಇದ್ದ ಮಾತು ! ನನ್ನ ಚಿನ್ನಾ ! "

" ಹೋಗಲಿ ಬಿಡ್ರಿ, ಅದೇನು ಮಹಾ ? "

" ಅಲ್ಲೇ ಲಲಿ, ಇವೊತ್ತು ಗೌರೀನ್ನ ನಮ್ಮ ಜೊತೇಲಿ ಕರಕೊಂಡು ಹೋದ್ರಾಗಿತ್ತು ! "

" ಹೌದು ಕಣ್ರೀ ! ನನ್ನ ಜೀವ ಹೊಡೆದಾಡಿತು. ಆ ಹುಡುಗಿ ಪಾಪ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಾಯಿ ಹಚ್ಚಲೆ ಇಲ್ಲವಂತೆ. ಜೊತೆಗೆ ಚಂದ್ರಾನ ಕಿರಿ ಕಿರಿ ಬೇರೆ. ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಶೇಖರನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾಸಿ. ಅತ್ತೆಯವರಿಗಂತೂ

ಇವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದೂ ಹಿಡಿದೂ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿರಬೇಕು. ಎಂದೂ ರೇಗಿ ಕೊಳ್ಳದಂಥವರು ಇವೊತ್ತೇ ಅವತಾರ ತಾಳಬೇಕಾದರೆ ? ನಾನು ಬಾಗಿಲೊಳಗೆ ಇನ್ನೂ ಕಾಲನ್ನು ಇಡುಯಿಡುತ್ತಲೆ " ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಬದುಕಿದೆ ಬಾ ನನ್ನ ತಾಯಿಾ ! " ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಹಾಕಿದರು. ನಿಮಗೆ ಕೇಳಿದ್ದರೂ ಕೇಳಿರ ಬಹುದು. ಇನ್ನು ಹೇಗಾಗಿರಬೇಡ ಅವರಿಗೆ, ನೀವೆ ನೋಡ್ರಿ ! "

" ಏನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ದೊಡ್ಡದೇ ಲಲಿ " ಎಂದೆ ನಾನು.

ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾ " ನನ್ದಲ್ಲ " ಎಂದು ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇನ್ನೂ ಏನೇನೊ ಅಂದಳು.

ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಕ್ಕೆವು !

"ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಬಾಳೇಹಣ್ಣನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ ಹುಚ್ಚುಮುಂಡೆ! ಚಿಕ್ಕದಾದರೆ ತನ್ನದಲ್ಲವಂತೆ. ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಇವಳಿಗೆ ಶೇಖರನೇ ಸೋಲ ಬೇಕು. ಈಗಾಗಲೇ ಇಷ್ಟು ಹಟ ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಗೊ ? "

" ಅದೇನೊ ಬಿಡ್ರಿ. ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಹೆಂಗಾಗ್ತದೆ, ನೀವೆ ಹೇಳ್ರಿ ? " ಎಂದು ಲಲಿತಾ ಬಿದ್ದುಹೋದ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಟ್ಟಳು.

" ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ತಂದೆ-ತಾಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಈ ಪರದೇಶಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನೀನು ಒಂದು ಆಧಾರವಾಗಿ ಬಂದೆ ಲಲಿತಾ ! ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಇಂದು ನೀನೆ ತಾಯಿ ತಂದೆ " ಎಂದು ಅವಳ ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ನೇವರಿಸುತ್ತ ನಾನು ಅವಳಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ.

" ಹಾಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ ಕಣ್ರೀ, ಏನು ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದೆನೊ ಏನೊ ! " ಎನ್ನುತ್ತ ಆಕೆ ನಮ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. "ಅದನ್ನು ನಾನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. "

ನಾನು ಏನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆನೊ ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಆಹಾ, ಲಲಿತಾ ಎಂಥ ಮಾತನ್ನು ಆಡಿದಳು ! ಅವಳು ಮೊದಲೆ ಮುದ್ದು. ಅವಳ ಮಾತು ಇನ್ನೂ ಮುದ್ದು ! ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಬೆಲೆಯಾದೀತು ? ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಯಂತೂ ನಾನು ಆನಂದ ಪುಲಕಿತನಾಗಿಹೋದೆ. 'ಅವಳಿಗೆ ನಾನು ಏನು ಹೇಳಬೇಕೊ ಕೊನೆಗೂ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮಾತು ಬಾಯಲ್ಲಿ

ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಆದರೂ ಆಡಿದೆ— ಏನೊ — ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ !

"ಅಣ್ಣಾ, ಅತ್ತಿಗೆ ಈಗ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರಬೇಕು. ಅವರ ಜೀವನ ತಳಮಳ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಶಾಂತವಾಗಿರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಔಷಧಿ ನೀನೆ, ಲಲಿತಾ !" ಎಂದು ನಾನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದೆ.

ಲಲಿತೆಯ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರಾಡುತ್ತಿತ್ತು !

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗೌರಿ ಸೂರು ಹೆಚ್ಚಿದಳು ! ರಾಗ ಎತ್ತಿದಳು !

ಲಲಿತಾ ಅವಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ "ಇಲ್ಲೇ ಅದೇನೆ, ಮಲಗೇ ಗೌರಿ ! ಮಲಗವ್ವಾ, ನಮ್ಮವ್ವಾ ಜಾಣೆ !" ಎಂದು ಲಲ್ಲೆಯಿಂದ ತಟ್ಟಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ ಮಲಗಿಸಿ ಬಂದಳು.

೨

ಸರಿ !

ಲಲಿತಾ ಮನೆಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲವೂ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸಬಂದ ಹೊಸ ಮಳೆಯ ಸೆಳಕಿನಂತೆ ಅವಳು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಚಿಮ್ಮಿಬಂದಳು. ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾದ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮೂಡಿಬಂದಿತು. ಎಂಥ ಮೆರುಗು ಅದು ! ಮನೆಯ ಬಣ್ಣವೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಹೋಯಿತು. ತಳಿರ ಸಂದು ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಎಳೆವಿಸಿಲು ತೂರಿಬರುವಂತೆ ಮನೆಯ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನಗೆ ಅರಳಿ ನಿಂತಿತು.

ಹೋ, ನಮ್ಮ ಜೀವನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವಸಂತಕೂಜನ !

ತಾಯಿಯವರ ಆನಂದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕಂತೂ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲ. ಪಾರಾವಾರವಿಲ್ಲದ ಅಪಾರ ವಾರಿಧಿ ಅದು ! ಅವರ ಎದೆ ತುಂಬಿಹೋಗಿದೆ, ತುಂಬಿದ ಕಟ್ಟೆ ತುಳುಕುವುದೇನೂ ಅಚ್ಚರಿಯಲ್ಲ ! "ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಂತ ಹುಡುಗೀನ್ನ ತಂದೇನೊ" ಎಂದು ಅವರು ನನ್ನೆದುರು ಮುಕ್ತಕಂಠವಾಗಿ ಆಡಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವರು.

ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾನು ಗಂಡನಾದವನು ಲಲಿತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೇ

ನನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು? ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಎಂದಿಗೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಾರದು. ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಆದರೆ ವಿಷಯ ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ತುಂಬ ನಾಜೂಕು ! ಆ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತು ಹುಳಿ, ಅನುಚಿತ ! ಹೋಗಲಿ ಉಚಿತವೋ ಅನುಚಿತವೊ— ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನನಗೇಕೆ ? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಅವರವರ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಪ್ರಶ್ನೆ—ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲ ! ಅವೇ ಸರಿ.

" ಲಲಿತಾ '' ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹೆಸರಾದರೂ '' ಲಕ್ಷ್ಮಿ " ಎಂದು ತಾಯಿಯವರು ಆಗಾಗ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಮಮತೆ, ಅನುರಾಗ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅದಕ್ಕಂತಲೆ ನಾನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮಾಕೆಯನ್ನು ಕರೆಯಬೇಕಾದರೂ '' ಲಕ್ಷ್ಮಿ '' ಎಂತಲಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಲಲಿತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಮಾತು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ !

ಈಗ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ರೇಗಿಸುವ ಚಪಲ ಬಂದರೆ ತೊಂದರೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. '' ಲಕ್ಷ್ಮಿ '' ಎಂದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಲಲಿತಾ ಕೆರಳಿಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಕೆಣಕಿದ ನಾಗಿಣಿ ಆಕೆ !

ಆ ದಿನ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲ ಕಲೆತದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ " ವಿದ್ಯಾಪತಿ " ನೋಡಲು ಹೋದದ್ದಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಆಟಕ್ಕೆ ನಾನೆಂದಿಗೂ ಹೋದವನಲ್ಲ, ರಾತ್ರಿ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ಗಂಟೆಯಮೇಲಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಲಲಿತಾ ನನ್ನ ಹಾದೀ ಕಾಯಬೇಕು. " ನಿದ್ದೆಗೆಡಬೇಡ, ಮಲಗಿರು " ಎಂದು ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೂ ಅವಳು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೆ. ಇನ್ನೂ ದೀಪವಿತ್ತು. ಸರಿ, ಲಲಿತಾ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಬೇಕು ಎಂದುಕೊಂಡು ಕೂಗಿದೆ ಅವಳನ್ನು !

'' ಲಕ್ಷ್ಮಿ '' ಎಂದೆ.

ಯಾರೂ ದನಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಕದ ತೆರಯಲಿಲ್ಲ.

'' ಲಕ್ಷ್ಮೀ " ಎಂದು ಪುನಃ ಕರೆದು ಮತ್ತೆ ಕದವನ್ನು ತಟ್ಟಿದೆ.

ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ.

" ಕೇಳಿಸಿತೇನೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ ? " ಎಂದೆ.

ಏನೊಂದು ಸೊಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು.

ಹೀಗಾದರೆ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡು " ಏ, ಲಲೀ " ಎಂದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಅಷ್ಟೆ ! ಮೌನವೆ ಉತ್ತರ. ನಿಃಶ್ಶಬ್ದವೆ ಸಮಾಧಾನ.

" ಎದ್ದಿರುವೆಯೇನೆ ಲಲಿತಾ ?" ಎಂದು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಕರೆದೆ. ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ತಡೆದು ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದೆ.

ಆದರೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕೂಗಿಗೆ ತಾಯಿಯವರಾದರೂ ಎಚ್ಚರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೇನೊ ! ಅವರು ಮಲಗಿರುವುದಂತೂ ದೂರ— ಆ ಹಿಂದಿನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ! ಏನು ಮಾಡುವುದು, ದೇವಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗಬೇಕಾದರೆ ? ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಗುವುದಕ್ಕೇನೂ ನನ್ನ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನ ಕೇಳಿದರೆ ? ಅವರಿಗೇನು, ತಮ್ಮ ಮೋಜಿಗೆ ಇಷ್ಟು ವಸ್ತು ಸಿಕ್ಕರಾಯಿತು ! ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನಿದಾನಿಸಿ ನಾನು ಒಂದು ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗ ಕಂಡು ಹಿಡಿದೆ. ಜನಕ್ಕೆ ಕೇಳಿರಬಾರದು— ಲಲಿತೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರಬಾರದು !

" ಲಲಿತಾ ರಾಣಿ ! " ಎಂದೆ ಮೆತ್ತಗೆ.

ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಗೆಯ ಹೊನಲು ಕೋಡಿಯೊಡೆದು ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಆ ನಗೆಯೊಂದಿಗೇ ಕದವೂ ತೆರೆಯಿತು. ಲಲಿತೆಯ ನಗೆಯನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಗೌರವ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂಪನಗೊಂಡಿತೇನೊ !

" ಹೊಂ, ಆಯಿತು ನಗು" ಎಂದೆ ನಾನು ಮೃದು—ಕಠೋರವಾಗಿ.

" ಓ, ಹೀಗೆ ಸಿಟ್ಟಾದರೆ ನಾನು ಕೇಳ್ತೀನೇನು ? ಇವೊತ್ತು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಜಿದ್ದು ನಾನೇನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಇನ್ನೆಂದಿಗೂ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರಿಯೋದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನೀವೆ ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ. ನೆನಪಿಲ್ಲವೇನು ನಿಮಗೆ ? ಒಂದಲ್ಲ, ಎರಡಲ್ಲ— ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ ಕೂಗಿದಿರಿ ! "

" ಅಂತೂ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ ತಂದೆ ಬುದ್ಧೀ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಅನ್ನು! ಲಲಿತವಾದ ಹುಡುಗೆಗೆ ಲಲಿತವಾದ ಹೆಸರೆ ಸರಿ. ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಮಲ್ಲಿಗೆಯಂತಲೆ ಕರೆಯಬೇಕು ! ಅಲ್ಲವೇನೇ ಲಲಿತಾ ? "

" ಆ ಮಾತು ಯಾಕೆ ಬೇಕ್ರೀ ಇಲ್ಲಿ ? ಏನಾದರೂ ಮರೆಸಬೇಕು

ಎಂದರೆ ನೀವು ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಂದೇ ! ಈಗ ನೀವು ಸೋತಿರೊ ಇಲ್ಲೊ ಮೊದಲು ಹೇಳ್ರಿ. ಆಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಮಾತು !"

"ಯಾರು ಸೋತರೇನು ಲಲಿತಾ?.... ನಾನೇ ಸೋತೆ ! ಸರಿ, ಆಯಿತಷ್ಟೆ ?"

"ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಕೇಳಬೇಕು ಅಂತ ಆಶೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೇ ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದದ್ದು ! ಜಿದ್ದು, ಸುಮ್ಮನೆ ಒಂದು ನೆವ ಅಷ್ಟೆ"

"ಅಲ್ಲ, ಅವೆಂಥ ಆಸೆಯೆ ನಿನ್ದು ? ಪ್ರತಿ ಮಾತಿಗೊಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ದನಿಯನ್ನೆತ್ತುವುದೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ"

"ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಸಲ ಕೇಳಿದರೂ ನನಗೆ ಬೇಸರವಿಲ್ಲ."

"ಲಲಿತಾ – ಲಲಿತಾ— ಲಲಿತಾ— ಸಾಕೆ? ಅಥವ ಇನ್ನೂ ಬೇಕೆ? ಹೇಳು, ಸಂಕೋಚಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೇಳು"

"ಹೀಗೆ ಹುಡುಗರಂತೆ ಅಣಕಿಸಿ ಕೇಳಿದರೆ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ ? ಅದೇನು..."

"ಹೂಂ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಡ, ಅದೇನು ಪೂರ್ತಿ ಬರಲಿ. ಯಜಮಾನನಂತೆ ಕೇಳಬೇಕು ಹಾದಲ್ಲೊ ? ಇದೋ ನೆನಪಾಯಿತು ನೋಡು. ಆ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿರಲಿ. ನೀನಾಗಿಯೆ ಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಬಾಳುವೆಯ ಸುಖ-ದುಃಖದ ವಿಚಾರ ಕುರಿತು ನಾವು ಆ ದಿನ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವಲ್ಲವೆ ?"

ಲಲಿತಾ ಸುಮ್ಮನೆ ತಲೆಹಾಕಿದಳು.

"ಸಂಖ್ಯೆ ಆರು" ಶುಭವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಸುಲಭ. ನಮಗೆ ಆರು ಮಕ್ಕಳಾದರೆ ಸಾಕು, ಅಲ್ಲವೇನೆ ಲಲಿ ?"

"ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾದರೂ 'ನಾಲ್ಕೇ' ಸರಿ. ನಿಮಗೆ ಅನ್ನುವುದು ಸುಲಭವಾಗಬೇಕೊ, ಜೋಕೆ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭವಾಗಬೇಕೊ?" ಎಂದು ಲಲಿತಾ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದಳು.

ಅವಳ ಮಾತು ನನಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರಿತು. ‘ ನಾಲ್ಕು ’ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಯಿತು.

“ ಹಾಗಾದರೆ ನಿನಗೆ ಗಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯೊ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೊ ? ”

“ ನನಗೆ ಗಂಡಿನಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ, ಹೆಣ್ಣಿನಮೇಲೆ ಅಪೇಕ್ಷೆ. ನನಗೆ ಎರಡೂ ಬೇಕು— ಎರಡೂ ಸಮನಾಗಿ ಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆಗಲೇ ಬಾರದು !

“ ಅಂತೂ ಸಂಸಾರದ ತೂಕ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಉಳಿದಿರುವುದು ಒಂದೆ ಒಂದು ! ಅದೊಂದು ಸರಿಗೊಂಡರೆ ಕಲಂಕವಿಲ್ಲದ ಚಂದ್ರಬಿಂಬ ನಮ್ಮ ಬದುಕು. ಜೀವನಪಥ ನಿಷ್ಕಂಟಕ, ನಿರಾಯಾಸ ಲಲಿತಾ ! ”

“ ಅದೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿ, ಕೇಳ್ತೀನಿ. ”

ಇದುವರೆಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಕನಸು ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲ ಒಂದರೆಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ !

ಲಲಿತೆಗೂ ನನಗೂ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ. ಆ ‘ ಕಾರಣ ’ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ ನಡುವೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿಸಿ ದೂರವಿರಿಸಿಬಿಡುವುದು. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡಿ ಮುಖವನ್ನು ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಕುಳಿತ ದಿನಗಳಿಗೇನು ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ.

“ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳು ಗಂಡನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು ಲಲಿತಾ ! ”

“ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿ. ನನ್ನ ವಿರೋಧವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು. ಆ ಒರಟುಬಟ್ಟೆ ಕಂಡರೆ ನನಗೆ ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ ” ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಲಲಿತೆಯ ಉತ್ತರ ಸಿದ್ಧವೆ !

ನಾನು ಖಾದಿ ತೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ತೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಖಡಾಖಂಡಿತ ಹೇಳಿದರೆ ನನಗೆ ಇನ್ನು ಹೇಗಾಗಬೇಡ ! ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೆ ನನ್ನ

ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪದೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಜನ ಒಪ್ಪುವ ಬಗೆಯೇನು ? ಹೀಗಾಗಿ ನಾನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದೆ.

ಆ ದಿನದ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತುಹೋಯಿತು

ಅವಳ—ನನ್ನ ನಡುವೆ ಇರುವ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಇಂದಿಗೂ ಮೇಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಈಗ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚುವ ಹವ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯನಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಳೆದು ನೋಡಿದೆ. ಲಲಿತಾ ನನ್ನ ಎಳೆಗೆ ಒಳಪಡುವಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರಕರಣ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲೇನೊ ನನಗೆ ಶಿವನೆ ಅನ್ನಿಸಿತು ! ಇಂದಾದರೂ ಆ ಅಳುಕು ಹೋಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೆ ! ಆ ಬಗ್ಗೆ ಈಗ ಮನಸನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ನಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರದ ತಂತು ಖಾದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳಿಗಿರುವ ಅನಾದರವನ್ನು, ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಆಗಾಗ ಈಗಲೂ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗುವುದುಂಟು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದರೂ ಏಳಬಹುದು. ಲಲಿತೆ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳುವಳು !

ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಾತು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿರುಸಾದರೆ. ನನ್ನ ಧ್ವನಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಕ್ರವಾದರೆ ಲಲಿತೆಗೆ ಸಹಿಸುವುದಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳೆದೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಹೆಣ್ತನದ ಸವುರು ನೀರೊಡೆದು ಬಿಡುವುದು. ಆಗ ಅವಳು ಗಳಗಳನೆ ಅತ್ತು, ಕಣ್ಣೀರಧಾರೆ ಹರಿಸಿಬಿಡುವಳು.

ತನ್ನ ಪ್ರಪಂಚ ತನ್ನ ಗಂಡನೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಗಂಡನಾದವನು ಹೀಗೆ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಕೂಳನ್ನು ತಿನ್ನಿಸಬಾರದು— ನನ್ನಹಾಗೆ !

ನನ್ನ ತಪ್ಪು ನನಗೆ ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ತಡವಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ— ಅಂತೂ ತಿಳಿದಿದೆ ! ಅದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಗಾಂಧೀ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಾಯ, ಜುಲುಮೆ, ಆಗ್ರಹ ಹಿಂಸೆ — ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡು ಅವಳ ಮನಿಸನ್ನು ತೀಡಲು, ಅವಳನ್ನು ಹೆಸನ್ನುಖಿ

ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ನಾನು ಗೋಳಾಡುತ್ತೇನೆ. ತೊಂದರೆಗೆ ಬೀಳುತ್ತೇನೆ. ಆ ಕಷ್ಟ ನುಂಗಲಾರದ ತುತ್ತು.

ಅದನ್ನು, ಆ ನೋವನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ನಗೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಸರಸವಿಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನವನ್ನು ನೂಕಿದವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲರು. ಅದು ಯಮಯಾತನೆ. ಕೈಹಿಡಿದವಳ ನಗೆ ಕುಲುಕುಲು ಎನ್ನದಿದ್ದರೆ ಮನೆಗೆ ಮನೆಯೆ ' ಬಿಕೊ ' ಎನ್ನುವುದು !

ಈಗಲೂ ನಾನು ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಅಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಇದು ನಿಷ್ಕಾರಣದ ಗೋಳು! ಖಾದೀ ಪ್ರಚಾರದ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲ— ಕೇವಲ ತಮಾಷೆಗಾಗಿ ಬಂದುದು! ಮೊದಲೇ ಅವಳಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆ ಮನೆ ಮಾಡಿ ಹೋಗಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಜಗಳವಿಲ್ಲದ ದಿನವೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೊ ಏನೊ! ಅವಳನ್ನು ಅಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇದೂ ಒಂದು ಕಾರಣ! ಇನ್ನು ಅವಳನ್ನು ರೇಗಿಸಿದರೂ ಅವಳನ್ನು ಪುನಃ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವುದೇನೂ ದೊಡ್ಡ ಹೊರೆಯಲ್ಲ. ಅದಂತೂ ಅನುಭವದಿಂದ ಕಂಡುಬಂದ ಮಾತು. ಆಕೆ ನಾಗಿಣಿಯಂತೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಾಗಲೂ ಅವಳನ್ನು ನಗಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೋಗಿದೆ. ಎಂದಮೇಲೆ ಕೇಳುವುದೇನು? ಅದರಿಂದಲೆ ಮನೆಯು ಸುಖ-ಶಾಂತಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಲಲಿತೆಗೂ ನನಗೂ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಕೇವಲ ನನಗೆ ಲಲಿತೆಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಗೊತ್ತು! ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ಆ ಗುಟ್ಟನ್ನು ನಾನು ಖಂಡಿತ ಬಯಲಿಗೆ ಹಾಕಲಾರೆ. ಲಲಿತೆಯ ಕಿವಿ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ನನ್ನ ಗತಿಯೇನೊ?

ಅದನ್ನು ನಾನು ಬಾಯಿ ಬಿಡಲಾರೆ—ಎಂದೆಂದಿಗೂ!

ಲಲಿತೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನೆ ಬೆಳಗಿದೆ. ಅಮರಾವತಿಯಾಗಿದೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಿರುಸುತನವನ್ನಾಗಲಿ, ಕಲ್ಲುಮನಸ್ಸನ್ನಾಗಲಿ ಇದು ವರೆಗೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ಕಾಣೆಲಾರೆ.

ನನ್ನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಮಂದಸ್ಮಿತ ಮೂಡಿದೆ ಆ ಜೀವದಿಂದ. ನನ್ನ ಸಪ್ಪೆ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಮೃತಧಾರೆ ಎರೆದಿದ್ದಾಳೆ ಲಲಿತಾ !

೩

ಚಂದ್ರಶೇಖರರನ್ನು ತಾಯಿಯವರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ, ಗೌರಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಲಲಿತಾ ತವರುಮನೆಗೆ ನಡೆದುಬಿಟ್ಟಳು.

ನಾನು ಪುನಃ ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಕುಸುಮಾ ಆಗಲೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕೈಗೂಸು.

ಲಲಿತಾ ಕುಸುಮೆಯನ್ನು ನಗೆಯ ನಗೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸಿಕೊಂಡು ತಂದು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತಳು. ಹುಬ್ಬಿನ ಕೊಂಕು, ಕಣ್ಣಿನ ಮಾಟ—ಎಲ್ಲ ಅವಳಂತೆ. ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನನ್ನಂತೆ ಎನ್ನಲಾರೆ. ಮೂಗಿನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಛಾಯೆ ತೋರಿತು, ಅಷ್ಟೇ! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಾಕೃತಿ

'' ಹೆಣ್ಣು - ಎಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಮಾತು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತಲ್ಲ!,, ಎಂದೆ.

, ನನ್ನ ಭವಿಷ್ಯ ಸತ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ಲಲಿತೆಗೇನೂ ಮುಖಭಂಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ತನ್ನ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳಿದಳು:

'' ಹೆಣ್ಣೇನು, ಗಂಡೇನು? ನಮ್ಮ ಬಾಳ ಗೋಪುರದ ಕಳಸ. ನಮ್ಮ ಜೀವನೋದ್ಯಾನದ ಕುಸುಮ"

''ಸುಮ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲ!'' ಎಂದೆ.

''ಸುಮ ಎರಡೇ ಅಕ್ಷರ. ಸುಲಭವಾಗಿದೆಯೇನೊ ನಿಜ. ಆದರೆ ನೋಡಿರಿ ''ಕುಸುಮ" ಹೇಗೆ ಬಾಯಿತುಂಬ ಬರುತ್ತದೆ! ಕುಸುಮ, ಆಹಾ ಎಷ್ಟು ಮಧುರವಾಗಿದೆ? ಸಂಗೀತಮಯ ಹೆಸರು ಅದು!''

'' ನಿನ್ನ ಮಾತು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನನಗೆ. ಸಮ-ಕುಸುಮ ಅರ್ಥವೇನೊ ಒಂದೇ! ಆದರೆ ಕುಸುಮ ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೂಸುವ ಇಂಪು ಕಂಪು ಸುಮ ಎಂಬ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ತುಳುಕಲಾರವು"

'' ನೋಡ್ರಿ, ನಗ್ತಾಳೆ ಹೇಗೆ! ಏ ಕಳ್ಳೀ, ಹುಚ್ಚೀ, ಬೇಬೀ '' ಎಂದು ಲಲಿತಾ ಕುಸುಮೆಯ ಪುಟ್ಟ ಕೋಮಲ ಗಲ್ಲಗಳನ್ನು ನೇವರಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮುದ್ದಾಡಿದಳು.

"ನೀವು ನೋಡಿದಿರೊ ಇಲ್ಲೊ?" ಎಂದು ಲಲಿತಾ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.

"ಏನು ನೋಡುವುದು?" ನಾನು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಕೇಳಿದೆ.

"ಓ, ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆಗಿಲ್ಲ!" ಎನ್ನುತ್ತ ಲಲಿತಾ ನಗುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ನನಗೆ ಏನೊಂದೂ ತಿಳಿಯಲಿಇಲ್ಲ! ಲಲಿತಾ ಕುಸುಮೆಗೆ ತೊಡಿಸಿದ್ದ ಕಸೆ ಅಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕೈಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತ "ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ" ಎಂದಳು.

"ನೀನೆ ಹೊಲಿದಿದ್ದೇನು? ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ."

"ಅದಲ್ರೀ ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು ! ಬಟ್ಟೆ ನೋಡಿದಿರೇನು?"

ಹೀಗೆ ಅವಳು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಅವಳ ನಗೆಯ ಕಾರಣ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಳೆಯಿತು.

"ಅಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಆಗದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಅವಳಿಗೇಕೆ ಹಾಕಿರುವೆ"

"ನನಗೆ ಆಗಲಾರದ್ದು ಅವಳಿಗೂ ಆಗಬಾರದೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನು? ಒಳ್ಳೇ ತರ್ಕ! ಇಷ್ಟೆ, ನನಗೆ ರೂಢಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಜಿಗುಪ್ಸೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಾನೂ ತೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ"

"ಅಂತೂ 'ತೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ' ಎನ್ನುವ ಮಾತಾದರೂ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದಿತಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ ಸಮಾಧಾನ!"

"'ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಅಂದಿಲ್ಲ. 'ನನಗೆ ಆಗದು' ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ತೊಡುವಂತಾದರೆ ತೊಟ್ಟೇನು! ಬಾರದೆನ್ನುವ ಹಟವಾಗಲಿ, ಆಗ್ರಹವಾಗಲಿ ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ!

"ಅಂತೂ ನಿನ್ನ ಮಗಳು ನಿನಗೆ ಖಾದಿ ತೊಡಿಸಲು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಹೂಡಿದಮೇಲೆಯೆ ನೀನು ತೊಡುವವಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ."

"ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಹೂಡಿದರೆ ಮೀರಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೆ?"

"ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲೇನು?"

"ನೀವು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿಯೆ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ!"

"ಅಂತೂ ನನ್ನದೇ ತಪ್ಪು!'

"ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಕುಸುಮಾ ನಾನು ಖಾದಿ ತೊಡದ ವಿನಃ ಊಟ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದರೆ ತೊಡದೆ ಇರುವುದಕ್ಕಾದೀತೆ? ನೀವೆ ಹೇಳಿರಿ. ನಿಜವಾದ ಲವಲವಿಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಹುಸಿಯಾಗಲಾರದು!"

ಲಲಿತೆಯ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. ಲಲಿತೆಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ವಿಷಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಮರೆತುಬಂದೆ. ಅವಳ ಅಮೃತಮಯ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಭವಿಷಜ್ಜೀವನದ ಹೊಂಗನಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬಂದೆ!

ಲಲಿತೆ ನನ್ನನ್ನೇನೊ ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ನಾನೆ ಅವಳನ್ನು ಇದ್ದು ವರೆಗೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಳೆದುರು ಎಷ್ಟೋ ಕಾವ್ಯಮಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದೆ. ಪ್ರಣಯದ ನಾನಾ ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ಉಸುರಿದೆ. ಆದರೇನು? ಕಾವ್ಯದ ಭಾವ ಅವಳೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತೆ! ಪ್ರಣಯದ ಗೀತೆ ಅವಳೆಂಬು ದನ್ನು ಅರಿಯದಾದೆ!

ಕ್ರಮಶಃ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಬಂತು. ಅಂದಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಅಂತರ ನಮಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಒಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರು ಹತ್ತಿರಹತ್ತಿರವಾದೆವು.

ಲಲಿತಾ ತನ್ನ ಚೊಚ್ಚಲು ಸಂಭ್ರಮದ ತೌರ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಸವಿದು ಮರಳಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಜೀವನ ಒಂದು ಮಧುರ ಗೀತದಂತೆ ನವಿಲ ಸಿಂಗಾರದ ಕೊಳಲ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಡತೊಡಗಿತು!

ಗೌರಿ, ಚಂದ್ರಾ, ಶೇಖರ—ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಾ! ಮನೆ ಕಳೆ ಗೊಂಡು ಶೋಭಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ! ಈ ನಾಲ್ಕು ಜೀವಗಳನ್ನೂ ಲಲಿತಾ ತನ್ನೆದೆ ಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಒಂದು ಅತ್ತರೂ, ಒಂದು ಕೆಮ್ಮಿದರೂ ಅವಳ ಎದೆ ನಡುಗುವುದು. ನಾಲ್ಕು ಜನದ ನೋವನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಡುವ ಜೀವ ಅದು! ಈ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳ ಲಾಲನೆಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ತಾಯ್ತನದ ಕರುಣೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಪಾಲು!

"ತನ್ನದಲ್ಲದ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಇವಳಿಗೇಕಿಷ್ಟು ಹುಚ್ಚು?" ಎಂದು

ನೆರೆಹೊರೆಯ ಜನರಾಡುವ ಸಂಕುಚಿತ ಮನಸ್ಸಿನ ಕುತ್ಸಿತ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಲಲಿತಾ ಕಿವಿಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಛಿದ್ರ ಹೃದಯಕ್ಕಾಗಿ ಮರುಗುವಳು. 'ಶಿವನೆ, ಎಂಥ ಸಣ್ಣ ಮನಸ್ಸು?' ಎನ್ನುವಳು.

ಚಿಲ್ಲರೆ ಬುದ್ಧಿ ಅವಳದಲ್ಲ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ವಿಶಾಲ. ಅವಳ ಹೃದಯ ಮಹಾಸಾಗರ. ಕ್ಷುಲ್ಲಕದ ಸುಳಿವೆ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಯ ಒತ್ತಾಯ ಕ್ಷುಲ್ಲಕತನವೆ ಸರಿ. ತುಂಡು ಬಟ್ಟೆಯ ಸಂತುಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಆತ್ಮತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಜಾಣತನವೇನೂ ಆಗಲಾರದು. ಹೀಗೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆ ಯಲ್ಲಿ ತರುವುದೆ ಇಲ್ಲ. ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಬಟ್ಟೆಗೆಡುವುದು ಎಲ್ಲಿಯ ಮಾತು?

ಈ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾಹಿನಿ ತೇಲಿಹೋಯಿತು.

ಲಲಿತಾ ಇನ್ನೊಂದು ಕಂದನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿರುವಳು. ತುಂಬಿದ ಮನೆ ಎಂದಿನಂತೆಯೆ ಕುಕಿಲಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತನ್ನ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದೆ.

ಭಾರತದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ಲವದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ನಾಡಿನ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೂ ಅದರ ಕಂಪು ಸೋಂಕಿತು. ಜೀವನಪಥ ಅಲುಗಾಡಿ ಹೋಯಿತು. 'ಇನ್ನು ಸಾಕು' ಎಂಬ ಸೊಲ್ಲು ಹಿಮಾಚಲದಿಂದ ಕನ್ಯಾ ಕುಮಾರಿಯವರಿಗೆ ಮರುಧ್ವನಿಗೊಂಡಿತು!

ಅಗಸ್ಟ ೧೦ನೆಯ ತಾರೀಕು ನಾನು-ಲಲಿತಾ, ಈ ವಿಪ್ಲವದ ಸುದ್ದಿ ಯನ್ನು ಓದುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸರಕಾರದ ಆತಿಥ್ಯ ವಹಿಸಲು ನನಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಬಂದಿತ್ತು. ದೇಶಕ್ಕೇ ಸಿಡುಗು ಬಡಿದ ಹೊತ್ತು. ನಾನು 'ಒಲ್ಲೆ'ನೆಂದರೆ ಕೇಳುತ್ತದೆಯೆ? ಲಲಿತೆಯ ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಆ ಕ್ಷಣ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆ. ಆವಳೆಲ್ಲಿ ಅತ್ತು ಕರೆದು ರಂಬಾಟ ಮಾಡುವಳೊ. ಎಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೊಯ್ದಾಡಿತು. ಲಲಿತೆಯೇನೂ ಖಿನ್ನಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ದುಃಖ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

ತಾಯಿಯವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸಿದ್ಧನಾದೆ. ಲಲಿತಾ ಆರತಿ ಬೆಳಗಿ ನನಗೆ ಕುಂಕುಮವಿರಿಸಿದಳು.

ಗೌರಿ, ಚಂದ್ರಾ, ಶೇಖರ— ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಂಡು ಕುಸುಮೆಗೆ ಒಂದು ಮುದ್ದು ಕೊಟ್ಟು ನಾನು ಪೋಲೀಸ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟೆ. ಎಂಟು ದಿನಗಳ ನಂತರ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಡಲಗೆ ಕಾರಾಗಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಂಟು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಲಲಿತೆಯ ಕಾಗದ ಬಂತು— ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಟಪ್ಪಾಲಿನಲ್ಲಿ !

೨೦—೮—೧೯೪೨

ಪತಿದೇವನ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ,

ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯು ಶಿರಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು—

ದೇಶವೆಲ್ಲ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಕುಶಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆ. ಉಚಿತವೂ ಅಲ್ಲ. ಲಾಠೀ ಪ್ರಹಾರ, ಗುಂಡಿನ ಮಳೆ ಇವೇ ಇಂದಿನ ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳು. ನಿಃಶ್ಯಸ್ತ್ರರಾದ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿದೆ ನಾಗರಿಕ ಜನದ ರಕ್ತ ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿದೆ. ಕೈಲಾಗದ ಮಕ್ಕಳು, ಅಬಲೆಯರ ಮೇಲೂ ಶಸ್ತ್ರ ಕಾಳಗ! ಅಸುರೀ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ತನ್ನ ನಗ್ನರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾಂಡವ ನರ್ತನಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದೆ.

ನನ್ನ ದೊರೆಯೆ, ನೀವು ನನಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಖಾದಿಯ ಮರ್ಮವನ್ನು ಈಗ ಅರಿತುಕೊಂಡೆ. ಅದನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಎಂಥ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ನಾಲಗೆ ಹಿಂಜರಿಯುವುದು. ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವ ತಳಮಳವನ್ನು ಈ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಸುರಿಯಲು ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಏನನ್ನಾದರೂ ಬರೆದಿದ್ದೇನಾದರೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಖಾದಿ ಧಾರಣೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ !

ಮೊನ್ನೆ ಈಗೆರಡು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ತೆಗೆದಿದ್ದರು. ಆ ವಾನರರ ಸೇನೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಉತ್ಸಾಹಭರಿತವಾಗಿತ್ತು ! ನಾನು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಪಿಗೆ ಗಿಡದ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. 'ಭಾರತ ಭಾಗ್ಯವಿಧಾತ' ಎಂದು ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಏಕಕಂಠದಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಸುಪ್ರಭಾತ ಗಾನಗುಂಜಾರವದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬರುವಂತೆ ನನಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೆರವಣಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮುಂದುಗಡೆ

ಬರುವುದಕ್ಕೂ ಪೋಲೀಸರ ದಳ ಎದುರಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಸರಿಹೋಯಿತು. ಬಿಳಿಯ ಅಧಿಕಾರಿ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ಚದುರಿಹೋಗಲು ಹುಡುಗರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ. ಅವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಜೋರು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗೌರವದ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಧ್ವಜವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು "ನಡೆಯಿರಿ" ಎಂದ! ಪಾಪ, ಹುಡುಗರೇಕೆ ಹೋದಾರು? ಆ ಅಧಿಕಾರಿಯ ದರ್ಪ ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಆ ಹುಡುಗರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನ "ಗಾಂಧಿ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ" ಯವರೆಗೂ ಹರಿಯಿತು ಅದು! ನನ್ನ ದೊರೆಯೆ, ಏನೆಂತ ಬರೆಯಲಿ? ಕೈ ಕಂಪಿಸತೊಡಗಿದೆ!

ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ತೆಗೆದೊಗೆಯದಿದ್ದರೆ ಗುಂಡಿನಿಂದ ಸುಡುವೆನೆಂಗು ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದ. ನಾನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಅವಲೋಕಿಸಿದೆ ಹುಡುಗ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾನೊ ಎಂದು ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಆಲಿಸಿದೆ. "ಜೀವ ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ, ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ತೆಗೆಯುವ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ!" ಹೀಗೆನ್ನುವುದೆ ತಡ -- ಗುಂಡು ಹಾರಿತ್ತು. ದೀನರ, ದಲಿತರ, ದರಿದ್ರರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಆಧಾರವಾದ ಖಾದಿಯನ್ನು ತೊಡುವುದೂ ಆಳರಸರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧ!

ಭಾರತೀಯರು ನಾವಿಂದು ನಿಃಶ್ಯಸ್ತ್ರರು; ನಿಃಸ್ಸಹಾಯಕರು. ಈ ಕೈ ನೂಲಿನ ಬಟ್ಟೆಯೆ ನಮ್ಮ ಚಕ್ರ, ಗದೆ, ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರ! ಆ ಮಾತು ಸತ್ಯವಿರಬೇಕು! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಿರುಪದ್ರವಿ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೊಟ್ಟೆಶೂಲೆ ಯಾಕೆ ಬರಬೇಕು? ಭಾರತ ಶಕ್ತಿ, ನಮೊ ನಿನಗೆ!

ಈಗ ಶುಭ್ರ ಖಾದಿಯ ವೇಷಧಾರಿಣಿ ನಾನು! ಹೊತ್ತು ಹೋಗದಿರುವುದರಿಂದ ದಿನವೂ ೩—೪ ಗಂಟೆ ನೂಲಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೇನೆ. ರಾಟೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ನೂಲುತ್ತಿದ್ದರೆ ಜೀವನದ ಎಂಥ ತುಮುಲವೂ ಮರೆತುಹೋಗುವುದು.

ಗೌರಿ, ಚಂದ್ರಾ, ಶೇಖರ ಎಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೆನಸುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ಶೇಖರ ಹಟಹಿಡಿದು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅತ್ತೆಯವರು ನಿಮಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕುಸುಮೆಯ ಮುದ್ದುಗಳನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡಿರಿ. ಅವಳು ತನ್ನ ತೊದಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನೆಷ್ಟು

ಸಲ ಕರೆಯುತ್ತಾಳೆ ಒಂದು ದಿನಕ್ಕೆ-ಲೆಕ್ಕವೆ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಸಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ಸಲ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನೀವು ಮನೆಯ ಕಡೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಅಧೀರರಾಗ ಬಾರದು. ನಾನು ತಮಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನೇನೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತಾವು ಗುರುಗಳು! ನನಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಪಾಠವನ್ನು ನಿಮ್ಮೆದುರು ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ ಅಷ್ಟೆ! ತಪ್ಪುತಡೆ ಆಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ನಿರಂತರವೂ ನಿಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಕೃಪೆ ನನ್ನ ಮೇಲಿರಲಿ. ಇತಿ ನಿಮ್ಮ

ಚರಣ ಸೇವಕಿ,

—ಲಲಿತಾ.

೪

ಲಲಿತೆಯ ಕಾಗದವನ್ನೋದಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮುಗಿಲಿಗೇ ನೆಗೆಯಿತು. ನನ್ನ ಸಮಗ್ರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ನನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದು, ಜೊತೆಯಾಗಿ ಬಂದು, ಬರುವ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸರಿ ಪಾಲುಗಾರಳಾಗುತ್ತೇನೆಂದು ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ನನ್ನ ಭುಜಕ್ಕೆ ರೆಕ್ಕೆಮೂಡೆಯದೇನು? ಭವಿಷ್ಯ ಜೀವನದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕನಸುಗಳು ಮಾಲೆ ಮಾಲೆಯಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಿಹೋದವು.

ದಿನ ಉರುಳಿ ನಸುಕು ಹರಿಯುವುದೊಂದೇ ತಡ ಹೊಸ ಹೊಸ ಮುಖಗಳು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದುವು!

ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕೈದು ದಿನ ಅಪರಿಚಿತವಾದ ಹೊಸ ಜೀವನ ನಮಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬರಬರುತ್ತ ಅದೇ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಲಲಿತಾ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ೩-೪ ದಿವಸವೆಲ್ಲ ಮನೆಯ ಕಡೆಯ ಯೋಚನೆಯೆ! ಲಲಿತಾ ಈಗ ಬಹುಶಃ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು? ಗೌರಿ ತನ್ನ ಕಿರಿಕಿರಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾಳೆಯೋ? ಚಂದ್ರಾ ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಶೇಖರ ಆಡುತ್ತಾನೆಯೊ ಇಲ್ಲವೊ? ಕುಸುಮೆಗೆ ನಾನು ಬರುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಶೀತವಾಗಿತ್ತು—ಈಗ? ತಾಯಿಯವರು ನನ್ನ ಚಿಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರ ಬಹುದಷ್ಟೆ?—ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಯೋಚನೆಗಳು ಬಂದುಹೋಗು ತ್ತಿದ್ದವು.

ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಜನಸಂದಣಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಈ ವಿಚಾರ ತಾವಾಗಿಯೆ ಅಡಗಿ ಹೋದವು. ದೇಶದಾದ್ಯಂತವೂ ಕೆರಳಿದ ದಾವಾನಲದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ವೇಳೆ ಸಾಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸ್ವಂತದ ಮನೆತನದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಲು ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿ? ಲಲಿತೆಯ ಕಾಗದ ಬಂದಾಗಲೆ ಮನೆಯ ಕಡೆಯ ಯೋಚನೆ ನನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ್ದು. ಮನೆಯಕಡೆಯ ಯೋಚನೆಯೇನೂ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಲಲಿತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದ ಮಾರ್ಪಾಟು ನನ್ನೆದೆಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಓಕುಳಿಯನ್ನೆರೆದಿತ್ತು. ಅಮರವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತ್ತು!

ನಮಗೆ ದಿನವೆಲ್ಲವೂ ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಯೋಚನೆಯೆ! ಆಗಷ್ಟ ವಿಪ್ಲವ ಯಶಸ್ವಿಯಾದೀತೊ ಇಲ್ಲವೊ ಅದು ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ! ಯಾಕೆಂದರೆ ಜನಜಂಗುಳಿ ಕುರುಡು— ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೆಂತಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆತಿದ್ದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದ ವ್ಯೂಹರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದೆವು. ಕ್ರಾಂತಿಯ ನೂತನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಚೇತನದುತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೆಯ್ಯತೊಡಗಿದ್ದೆವು!

ಹೊರಗಿದ್ದ ಜನಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದ ಸುದ್ದಿಗಳು ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೇಲಾದರೆ "ಸೆನ್ಸಾರ"! ನಾನಾ ಮೂಲೆಯಿಂದ ಜೇಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಸೆನ್ಸಾರ್?

ಸರಕಾರ ತನ್ನ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನಡಿಸೇ ಇತ್ತು. ಸರಕಾರದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ವಿರೋಧ ಪ್ರದರ್ಶನವೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರೆ ಹತ್ತು ಹೊಸ ಮುಖಗಳು ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದನಿಯೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದವು!

ಹೊಸ ಜನರು ಬಂದು ನಮಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರಕಾರ ಜನಸ್ತೋಮದ ವಾಣಿಯನ್ನು ಅಮಾನುಷ ರೀತಿಯಿಂದ ಸದೆಬಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತಂತೆ! ಚೀಮೂರು ಮುಂತಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಗ್ರಾಮ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನಿನಿಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಹರಣವಾಯಿತಂತೆ! ನಾವು ಒಳಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ "ಅಯ್ಯೊ" ಎಂದು ಹಲ್ಲು ಮಸೆದೆವು. ಒಬ್ಬ ದ್ರೌಪದಿಯ

ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯಾಯಿತು. ಭಾರತ ದ್ರೌಪದಿಯ ಜನ್ಮಭೂಮಿ! ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ನಾರಿಯ ಒಂದೊಂದು ರಕ್ತಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿ ಹುದುಗಿದ್ದಾಳೆ! ದ್ರೌಪದಿಯ ಶಾಪ ಎಂದಿಗೂ ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಲೇಬೇಕು—ಹೀಗೆಂದು ನಾವು ಮುಂದಿನ ಹೋರಾಟದ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ನಾನು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿ ಆಗಲೇ ಇಳಿಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಮೆರವಣಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದವು ಎನ್ನಬಹುದು. ಒಂದೊಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಡೆತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆಯೆ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಅದೇನು, ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತೇ.

ಲಲಿತಾ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಳು ಎಂದು ಯಾರೊ ಒಂದೆರಡು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಸುದ್ದಿ ತಂದರು. ನನಗೆ ಭರವಸೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರು ತಂದ ಸುದ್ದಿ ನಿಶ್ಚಯವೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವೂ ಸರಿ, ದುಃಖವೂ ಸರಿ ! ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಷ್ಟನಷ್ಟ ಅನುಭವಿಸಲು ಸಿದ್ಧಳಾದವಳಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂತೋಷ ! ಹಸುಮಕ್ಕಳ ಅನುಪಾನವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ದೂಡಿಬಂದಳೆಂಬ ದುಃಖ ! ಅವರು ಹೇಳಿದ ಸುದ್ದಿ ನಿಜವೆ ? ಛೆ, ಆಗಿರಲಾರದು ! ಒಂದುವೇಳೆ ನಿಜವೆಂದರೆ ತಾಯಿಯುವರು ಎತ್ತ ನೋಡಬೇಕು ? ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ? ನನಗೆ ಯಾವುದೊಂದೂ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಯೋಚನೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಧೈರ್ಯವುಡುಗಿತು. ನಾನು ಅಧೀರನಾದೆನೆಂದರೂ ಸರಿ !

ಈ ಎಳಕುಳಿಯ ಸೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಇನ್ನು ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳೂ ಸರಿದವು. ಲಲಿತಾ ಕಳಿಸಿದ ಸುದ್ದಿ ಬಂದು, ಎಲ್ಲ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ನನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಳಂತೆ. ನಾನು ಬೇಡವೆಂದರೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲವಂತೆ! ನಾನು ಬೇಡ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ? ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುಬಿಟ್ಟೆ! ಲಲಿತಾ ನನ್ನ ಮೌನವನ್ನು ಏನೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳೊ ಏನೊ !

ಲಲಿತಾ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಮೈಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು? ಅವಳ ಹೆರಿಗೆಯ ದಿನಗಳಂತೂ ಸಮಿಾಪಿಸಿವೆ. ಈ ಸಲ ನಿಶ್ಚಯ ವಾಗಿಯೂ ಗಂಡು ಎಂದು ಲಲಿತಾ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಕ್ರಾಂತ್ರಿಮಯ ಜೀವನದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಆ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶು ಧರಿಸಬೇಬೇಕು. ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪುತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿವಾಣಿಯಾಗಲೇಬೇಕು. ಕುಸುಮೆಯ ತಮ್ಮ ಕಠೋರ ವಜ್ರ ಶಕ್ತಿಯಾಗುವನೇನು? ನೋಡಬೇಕು! ಕಾಲ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲಿ.

ನಾನು ಪುತ್ರೋತ್ಸವದ ಆನಂದೋತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಚಿಂತನೆ ಯನ್ನೂ ಮರತೆನೇನೊ! ನನಗೆ ಲಲಿತೆಯನ್ನುಳಿದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಮಂದವಾಗುತ್ತ ಬಂತು.

ನೆರೆಮನೆಯ ಮಿತ್ರರು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಂಡು ದಿಗಿಲುಗೊಂಡರು. "ಇದೇನು ಮಳೆ ಬಂದು ನಿಂತಂತಾಯಿತಲ್ಲ?" ಎಂದರು. ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಏನನ್ನು ಹೇಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾನಿರಲಿಲ್ಲ!

ಆ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ತಾಯಿಯವರಿಂದ ಕಾಗದ ಬಂತು. ಭಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದ ಓದಿದೆ. ಎರಡು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಲಾಠೀ "ಚಾರ್ಜ" ಆಯಿತಂತೆ! ನಾಲ್ಕಾರು ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪೆಟ್ಟಾಯಿತಂತೆ! ಅದರಲ್ಲಿ ಲಲಿತೆಯೂ ಒಬ್ಬಳಂತೆ! ನನಗೆ ಕಾಗದದೊಳಗಿನ ಅಕ್ಷರಗಳು ಒಂದ ಕ್ಕೊಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕಾಣದಂತಾಗಿ ಹೋದವು. ಕಣ್ಣನ್ನು ಒರೆಸಿ ಕೊಂಡು ಪುನಃ ಓದಿದೆ. "ಎರಡು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯಿದ್ದ ಚಿಂತೆಗೆ ಈಗ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಲಲಿತಾ ಗುಣಮುಖಳಾಗತೊಡಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕುಸುಮಾ ಅವಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ!"

ನನಗೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಲಲಿತೆಯದೆ ಕನಸು! ಎದ್ದರೆ ಅವಳ ವಿಚಾರ, ಮಲಗಿದರೆ ಅವಳ ಕನಸು. ನನ್ನ ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಗೆ ತಲೆದಿಂಬು ತೊಯ್ದು ತಪ್ಪಡಿಯಾಗಬೇಕು. ನನ್ನ ತಳಮಳವನ್ನು ಯಾರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿ?

ಹಿಂದಿನ ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು, ಬಂದ ಕಳವಳ ವನ್ನು ಮರೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನವಾದಂತಾಯಿತು. ಲಲಿತಾ "ನಾಲ್ಕು" ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳಲ್ಲವೆ? ಅವಳ ಮಾತು ಎಂದಿಗೂ ಹುಸಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ!

ಆಸೆ ನಿರಾಸೆಗಳ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗುತ್ತ ಇನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳನ್ನು ನೂಕಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ದಿನ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ಆಜ್ಞೆ ಬಂದಿತ್ತು. ನನ್ನ ಕಿವಿಯನ್ನೇ ನಾನು ನಂಬದಾದೆ.

ಅಂತೂ ಆ ದಿನ ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದೆ!

ಲಲಿತೆಯ ಯೋಚನೆಯ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕಾದು ಕೂತಿತ್ತು. ಅವಳ ಕ್ಷೇಮವಾರ್ತೆ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೆಮ್ಮದಿಯಾದಂತಾಯಿತು!

ರೈಲು ವೇಗವಾಗಿ ಓಡತೊಡಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಹೃದಯವೆಲ್ಲವೂ ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೊ ಸೇರಿಕೊಂಡುಹೋಗಿತ್ತು. ರೈಲು ತನ್ನ ವೇಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಆತುರಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಬೇಗ ಬೇಗ ಓಡಬೇಕು ಅದು! ಆದಷ್ಟು ಶೀಘ್ರ ನಾನು ಲಲಿತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು.

ಲಲಿತಾ ತುಂಬು ಬಸುರಿ! ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುನಿಂತ ದೇವಾಲಯದಂತೆ ಮಂಗಳಮಯವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವಳು.

ಕುಸುಮಾ ನನ್ನನ್ನು ತೊದಲು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕರೆಯುವಳಂತೆ. ಒಂದು ದಿನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಬಾರಿ ಕರೆಯುವಳೋ ಎಣಿಸಿನೋಡಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಳು ಲಲಿತಾ! ದಿನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಸಲ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುವವಳು, ನಾನು ಹೋದಾಗ್ಗೆ ಏನು ಮಾಡುವಳೊ ನೋಡಬೇಕು!

ಶೇಖರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಾನಂತೆ. ನೋಡದರೆ ಒಂದು ಚೋಟು ಇದ್ದಾನೆ— ಎಷ್ಟು ಮುಂದೋಟ!

ಚಂದ್ರಾ ನಾನು ಹೋದೊಡನೆಯೆ "ಅಪ್ಪ ಬಂದಾ" ಎಂದು ಕುಣಿದಾಡಿಬಿಡುವಳು. ಎರಡು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಂತೂ ಅವಳು ನನ್ನ ಕೈ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲ!

ತಾಯಿಯವರ ಹಿಗ್ಗು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬರುವುದು, ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು!

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೂ ಊರು ಇನ್ನೂ ಮೂವತ್ತು ಮೈಲುಗಳಾಚೆಗೆ!

ಲಲಿತಾ ಮೊದಲೆ ಚೆಲುವಾದ ಆಕೃತಿ! ಖಾದಿಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಂತೂ ಅವಳು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ವಿಜಯದೇವಿಯಂತೆ ಶುಭ್ರವಾಗಿ, ಗೌರವದ ಕುರುಹಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವಳು!

ಅವಳನ್ನು ಕಾಣುವುದೆ ಒಂದು ಭಾಗ್ಯ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ವೈರಣೆ ರೂಪವೆತ್ತಂತೆ ಇದ್ದಾಳೆ ಲಲಿತಾ! ಅವಳು ನನಗೆ ಬರಿ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲ, ದೇವಿ!

ಈ ಯೋಚನೆ ಇನ್ನೂ ನಡೆದಿರುವಾಗಲೇ ನಾನು ರೈಲಿನಿಂದಿಳಿದೆ.

ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ಸ್ನೇಹಿತರು ಕಾದಿದ್ದರು. ಅವರ ಕುಶಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಕುದುರೆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ಲಲಿತೆಗೇನೂ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಅವರಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಮೆರವಣಿಗೆ ಇನ್ನೂ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಜೈ ಜೈಕಾರ ಇನ್ನೂ ಅಡಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಯ ಅಂತಸ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಧ್ವಜ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ವಿಧೇಯತೆಯ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ!

ಕುದುರೆ ಗಾಡಿ ಹಾಗೇ ಮುಂದಕ್ಕೋಡಿತು. ನಮಸ್ಕಾರ ಹೇಳಿದವರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮ ದಾರಿ ಸಾಗಿತ್ತು.

" ಜಮುನಾ ಗಂಗಾ "

"ಉಜ್ವಲ ಜಲಧಿ ತರಂಗಾ" ಎಂದು ಭಾರತದ ಸರ್ವ ಜನಜಂಗುಳಿ ಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಆ ಮಹಾಗೀತದ ಈ ಎರಡು ಚರಣಗಳು ಗಾಳಿ ಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬಂದವು. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ರಸರೋಮಾಂಚನವಾದಂತಾಯಿತು!

ಸಂಜೆಯ ರಕ್ತವರ್ಣ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಮೋಹದ ರಂಗೆರಚಿತ್ತು. ತೃಪ್ತಿಯ ಗೀತವನ್ನು ಉಲಿಯುತ್ತ ಪಕ್ಷಿಸಂಕುಲ ತಮ್ಮ ನಿವಾಸಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗು ತ್ತಿದ್ದವು.

ನಾನಿನ್ನೂ ಮನೆಯನ್ನು ತಲುಪಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಓಣಿಯ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಸಮೀಪದ ನಿಂಗವ್ವ ಹೇಳಿದಳು, ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು! " ಹೆಂಗೈತಿ ನಿಂಗವ್ವ? " ಎಂದೆ. "ಅಮ್ಮ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕೂಡಿದ್ದು ಕಣಪ್ಪ, ಗುಣ ಅಂದಳು" ಎಂದು ಆಕೆ ಹೇಳಿದಳು.

ನಾನು ಅದೇ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ನಡೆದುಬಿಟ್ಟೆ.

ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಜನ್ಮೋತ್ಸವವಾಗಿರಬೇಕು. ಹೊಸ ಕೂಸು ಮಂಗಳವಾಗಿ ಕಿರಿಚುತ್ತಿತ್ತು. ಲಲಿತಾ ಶಾಂತವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ನನಗೆ ದೂರದಿಂದಲೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ಲಲಿತೆಯ "ನಾಲ್ಕು" ಮಕ್ಕಳು ಅವಳನ್ನು ಮುಕುರಿ ನಿಂತಿದ್ದವು. ನಾನು ಒಳಗೆ ಕಾಲನ್ನಿಡುತ್ತಲೂ ತಾಯಿಯವರ ರೋದನ ನನಗೆ ಏನೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳಿತು.

ನಾನು ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ! ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುವಷ್ಟೂ ನನ್ನ ದುಃಖ ಲಘುವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟೆ!

ಧ್ವಜಾರೋಹಣದ ಸಾಯಂಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಬಳಿಯ ಮೈದಾನದಿಂದ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ಗಂಗೆಯಂತೆ ತುಳುಕಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು; "ಝೇಂಡಾ ಊಂಚಾ ರಹೇ ಹಮಾರಾ." ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬಾವುಟ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಪಟಪಟನೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಅನ್ನ ದೇವರು

" ವರುಷ ಹೋಯಿತು ವರುಷ ಬಂದಿತು
ಹರುಷ ಬಾರದು ಬಾರದು ;
ಬಯಕೆ ಆಸೆಯೆ? ಒಂದು ಫಲಿಸದು
ಎದೆಯ ವೇದನೆ ತೀರದು. "

— ವೀ. ಸೀ.

ಕಾಲ ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಓಡುತ್ತದೆ! ದಿನ ಉರುಳಿ ದಿನ ಬರುವುದೇನು ತಡ? ಇಂದೊ ನೆನ್ನೆಯೊ ಎನ್ನುವಂತಿದ್ದ ಮಾತು. ಆಗಲೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಹಿಂದಿನದಾಗಿ ತೋರುವುದಲ್ಲ? ಗಂಗವ್ವ ಗೌಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಇಂದಿಗೆ ಐದು ವರುಷಗಳ ಮೇಲಾಗಿ ಹೋದವು. ಎಂಥ ಮಿಂಚಿನ ವೇಗ!

ಅಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯವೂ ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಕಸಮುಸುರೆ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕು. ಬಟ್ಟೆ ಬರೆ ಸೆಳೆಯಬೇಕು. ಪಾತ್ರ ಸಾಮಾನು ತಿಕ್ಕಬೇಕು. ನೆಲವನ್ನು ಸಾರಿಸಬೇಕು. ಕಾಳುಕಡಿ ಹಸನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೆ ಹುಡುಗರ ಉಪದ್ರವ, ಕಿರುಕಳ ಮುಂತಾದವನ್ನೆಲ್ಲ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಂದೇ, ಎರಡೇ? ಹೀಗೇ ಎಂದು ಒಂದು ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ, ಅಳತೆಯಿಲ್ಲ! ಇನ್ನು ಇವಕ್ಕೂ ಮೀರಿ ಕೈಗೆ ಪುರಸತ್ತು ಸಿಕ್ಕರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಯನ್ನು ಬೇರೆ ಆಡಿಸಬೇಕು. ಅದು ಮಾತ್ರ ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡವಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ, ಇರಲಿ!

ಅಂತೂ ಇಂತೂ ಗೌಡರಿಗೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಕೇವಲ ಐದು—ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು— ಐದು ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕು. ಆಹಾ, ಎಂಥ ಪರೋಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿ, ಎಂಥ ದಯಾರ್ದ್ರ ಹೃದಯ!

ಏನೆ ಅಂದರೂ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಅಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಆಳು ಗಂಗವ್ವ. ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆ, ದರಿದ್ರೆ! ಪಾಪ, ಅವಳಿಗೆ ಅದೆ ದೊಡ್ಡ ಆಶ್ರಯ, ದೊಡ್ಡ ನೆರಳು!

ನಾವು ಕಂಡಂತೆ ಗಂಗವ್ವನ ಸಂಸಾರವೇನೂ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕ ಬಾಳು, ಸಣ್ಣ ಬದುಕು—ಮೂರೆ ಮೂರು ಜನ. ಅವಳು, ಅವಳ ಗಂಡ, ಅವಳ ಮಗಳು— ಆ ಪುಟ್ಟ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಅಷ್ಟೆ! ಹಿಂದೆಯಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆಯಿಲ್ಲ. ಅದೆ ಅವಳ ಬಂಧು ಬಳಗ. ಅವೆ ಅವಳ ನೆರೆಹೊರೆ. ಅದನ್ನುಳಿದು ಅವಳ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಉಳಿದ ಬಂಧು ಬಳಗವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನಿತರ ನೆರೆಹೊರೆಯಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮೋಕ್ಷ, ಗತಿಮತಿ, ಎಲ್ಲವೂ ಅದೇ!

ಗಂಗವ್ವನ ಗಂಡ ಹೆಸರಿಗೇನೊ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಅಷ್ಟೆ! ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಕಂಡರೇ ಸಾಕು. ಗಂಗವ್ವನ ಜೀವ ತಣ್ಣಗಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಅಷ್ಟು ಭಯ, ಅಷ್ಟು ಭೀತಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ! ಪಾಪ, ಇದರ ದೇನು ಮಾಡಿತು? ಆತ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಗಂಡುಸಲ್ಲವೆ? ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ಆ ಕಲಿ ಭೀಮನನ್ನು ಕುರಿತು? ಅವನ ಪೌರುಷ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದದ್ದೇ! ಕೈಲಾಗದ ಅಬಲೆ ಒಬ್ಬ ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಹೆಂಗಸು, ತಿಂಗಳಿಗೆ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ತರಬೇಕು. ಸಂಸಾರದ ಅನುವು ಆಪತ್ತು ನೋಡಬೇಕು. ಅಂತೂ ಎಂತೋ ಏನೋ ಅವಳು ಇವನ ಜೀವನದ ರಥ ಎಳೆಯಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಾಣಿ, ಗಂಡನಾದ ಮನುಷ್ಯ ಯಾವುದೊಂದಕ್ಕೂ ಕಿವಿಸೋಲದೆ ಕೂಸು ಮರಿಯಂತೆ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಉಂಡಲೆಯಬೇಕು. ಅಯ್ಯೋ, ಎಂಥ ನ್ಯಾಯ!

ಗಂಗವ್ವ ಇನ್ನೂ ಚುಮುಚುಮು ಎಂದು ನಸುಕು ಹರಿಯುವಾಗಲೆ ಎದ್ದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಉಡಿಗೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಗೌಡರ ಮನೆಯ ಗಾಣದಲ್ಲಿ ಗಾಣದೆತ್ತಿನಂತೆ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ದಳಿತ ದೇಹವನ್ನು ಒಂದೇಸವನೆ ಗಂಧದಂತೆ ನುಣ್ಣಗೆ ತೆಯ್ಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಹೊರಗಡೆ ಮೈದಣಿ ದುಡಿದು, ಸೋತು ಸೋತು ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ, ಅದೂ ಅಂಜಿಕೊಂಡು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಜೀವಹಿಡಿದು ಬರಬೇಕು. ಇದರೊಳಗೇನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಕತೆ ಮುಗಿಯಿತು. ದಣಪಿಗ 'ಪೆಟ್ಟಿನ ಮುದ್ದು ಸಿದ್ಧವೇ. ಉಡುಗಿದ ದೇಹ ಮತ್ತೆ ಉದ್ದವಾಗಬೇಕು.

ಪಾಪ, ಎರಡು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ನಾಲ್ಕು ಕೈ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು

ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು. ರಾತ್ರಿ ಮಲಗಬೇಕಾದರೆ ಹನ್ನೊಂದೊ ಹನ್ನೆರಡೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅವಳಿಗೆ ತೇಲು ಗಣ್ಣು, ಮೇಲುಗಣ್ಣು. ದಣಿದ ದೇಹಕ್ಕೂ ನಿದ್ದೆಗೂ ಹೊಂದಿಕೆ ಬಹಳ ಬೇಗ. ಆಗ ಅವಳಿಗೆ ಹಾಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಬೇಡ, ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಬೇಡ. 'ದೇವರೇ, ಅಂಗೈ ಅಗಲ ನೆಲ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು' ಎಂದು ಅವಳು ಸ್ಥಳ ಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುದುಡಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವಳು. ಇದು ಅವಳ ನಿತ್ಯದ ದಿನಚರಿ. ಅನುದಿನವ ಹಾಡು.

ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಸಾಕು. ಗಂಗವ್ವ ಈಗಲೂ ಥರಥರನೆ ನಡುಗಿಬಿಡುವಳು. ಅಷ್ಟು ಕಂಪನ ಆವಳಿಗೆ ಆ ಹೆಸ ರಿನಲ್ಲಿ! ಕೈಹಿಡಿದ ಗಂಡ ಕೋಪಗೊಂಡು ಯಮನ ಅವತಾರ ತಾಳಿದರೆ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳಿಗೆ ಯಾವ ಹಾದಿ? ಅವಳ ಕಣ್ಣೀರಿಗೆ ಯಾವ ಸಮುದ್ರ ತೆರವು ಮಾಡಬೇಕು? ಗಂಡನ ಪೀಡನೆಯಿಂದ ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಗೋಳಿನ ಕೂಳು. ಅಂತೂ ಅವಳ ತಲೆನೋವಿನ ತಾಪಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಪಟ್ಟೆ ಕೊನೆಗೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಉಗ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅದು. ನೆನೆದರೆಯೆ ಮೈ ಜುಂಮೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಅಂಥ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನ ಕೈಹಿಡಿದು ಗಂಗವ್ವ ಎಂಥ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಪತ್ತು ಕಂಡಿರಬೇಕು?

೨

ಅವನೇನೊ ಮೊದಲಿಗೆ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಜನ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದ್ದನೋ ಬಿಟ್ಟನೋ ಅದೆಲ್ಲಾ ನಮಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಗಂಗವ್ವನ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದು ಚಕಾರ ಶಬ್ದ ಹೊರಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನು ನಮ್ಮ ಊರಿನ ಮಂದಿಯೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲರು.

ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ವಿರಾಮ ಸಿಕ್ಕುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆ 'ವಿರಾಮ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಅವಳಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಬೇಕು. ಏನೊ ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಸಿಕ್ಕರೆ ಅದೂ ಎಂದೋ ಏನೋ. ಅಂತೂ ದುರ್ಲಭ, ಅಪರೂಪ ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಎಂದಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುವ ಆ ಅಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳ

ಮನಸ್ಸು ವಿರಾಮಗೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಸಮಾಧಾನ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹೋಗಲಿ, ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಚಿತ್ತಶಾಂತಿ ದೊರೆಯುವುದು ಬೇಡ. ಇದ್ದ ನೆಮ್ಮದಿ ಉಳಿದರಾಯಿತು. ಅವಳಿಗಿನ್ನೇನೂ ಬೇಡ. ಆದರೆ ಎಂಥ ವಿಧಿಸಂಕೇತ! ಉಲ್ಲಾಸಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದು. ಆ ವಿರಾಮದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗಿರುವ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖಶಾಂತಿಯೂ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗುವುದು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆಯೆಲ್ಲವೂ ಆಗ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ತಳಮಳಿಸಿ ಹೋಗುವುದು. 'ಈ ಹಾಳು ಬಿಡುವೇಕೆ ಸಿಗಬೇಕು, ದೇವರೆ' ಎಂದು ಅವಳು ಆ ಸಂಕಟದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ, ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಮರುಕ್ಷಣ ಪುನಃ ಯೋಚಿಸುವಳು. ವಿರಾಮ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಿಗಲಿ. ಆದರೆ ಹಾಳಾದ ನೆನವು ಏತಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು? ತನ್ನನ್ನೇಕೆ ಹೀಗೆ ಚುಚ್ಚಿ ಕೆಣಕಬೇಕು? ಎಂದು ಆಕೆ ತನ್ನನ್ನೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಆ ದೇವರಿಗೂ ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಹಾಕುವಳು. ಎಂಥ ಮುಗ್ಧ ಹೆಣ್ಣು ಆಕೆ! ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೇನು? ಅವಳಿಗೆ ಉತ್ತರ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ದೊರೆಯಬಹುದೆ? ಅದು ಸಾಧ್ಯವೆ?

ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿಯಂತೂ ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಗಂಡನ ದರ್ಶನವೆ ಅಪರೂಪ. ಎಂದಾದರೂ ಆದರೆ ಅದೂ ಹೊಡೆತದ ರೂಪದಲ್ಲಿ. ಒದೆತದ ರೂಪದಲ್ಲಿ. ಹಿಂಸೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ. ಅವಳ ಜೀವ ಸವೆದು ಹೋಗಿದೆ. ಸಣ್ಣಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಗಂಡ ಕೊಡುವ ಜೀವಹಿಂಸೆ ಆ ದೇವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಗಂಗವ್ವನಂತೂ ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಾಯಿ ಬಿಡುವವಳಲ್ಲ. ಬಂದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳವ ಜೀವ ಅದು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡದವರಿಗೆಲ್ಲ ಆ ನೋವು, ಆ ವೇದನೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಗಿದೆ.

ಆಕೆ ಮದುವೆಯಾದ ಮೂರು ವರುಷಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆದಳು? ಅದನ್ನು ಈಗ ಸತ್ಯವೆಂದು ನಂಬುವದು ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅವಳಿಗೆ. ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯಂತೆ ತಾನೂ ತನ್ನ ಹೊಲಮನೆ ಬದುಕನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಂಡುಟ್ಟು ಸುಖದಿಂದ ಮೆರೆದ ಆ ದಿವಸ. ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಬೆವರು ಚೆಲ್ಲಿ ಹೊಲಮನೆಗೆಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದು ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ

ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿ ಗಣ್ಯನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದಿವಸ. ಹಾ, ಎಂಥ ಕಾಲ ಅದು! ಗಂಗವ್ವನ ಮನೆ ಏಳು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಛೆ, ಅದೇನು ಕನಸೇ?

ಹೊಲವನ್ನು ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಡನಿಗೆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಒದಗುವಂತೆ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರೊಟ್ಟಿ ಬುತ್ತಿಯ ಗಂಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬರುವ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಗತವೈಭವದ ಸ್ಮರಣೆಯಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಶ್ರುಗಳು ತಾವಾಗಿಯೆ ತುಂಬಿ ಬಂದು ಹೊರಚೆಲ್ಲುವವು. ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಮನೆಯೊಡತಿಯಾಗಿ ಕೂಲಿಕುಂಬಳಿ ಜನರಿಗೆ ಪಡಿಯನ್ನು ಅಳೆದು ಕೊಡುವ ಆ ದಿನಗಳನ್ನು ಪರರ ಚಾಕರಿಯ ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದಾಗ ಗಂಗವ್ವನ ಎದೆಗೆ ಸಿಡಿಲೆರಗಿದಂತಾಗುವುದು. ಆಗ ಅವಳಿಗೆ ಬಂದ ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹೆಣ್ಣು ಕರುಳು. ಗೊಳೊ ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅತ್ತು ಬಿಡುವಳು. ಹೂವಿನಂಥ ಅವಳ ಮೃದು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಬರೆಯೆಳೆದಂತಾಗುವುದು. ಸುಖವುಂಡ ಎದೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಳಲ್ಲ. ಸಾಕು, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗಿದು ಭಗವಂತಾ!

ಗಂಡ ಕುಡಿದು ಬಂದು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹೊರದೂಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಗಂಗವ್ವ ಆ ಹಿಂದಿನ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಅವಳ ದುಃಖ ನೋವು, ಬಳಲಿಕೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅದೊಂದೆ ಔಷಧಿ. ಅದನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ಯಾವ ಅನುಪಾನ ಬರಬೇಕು, ಆ ಬಡಪಾಯಿಗೆ? ಹಿಂದೆ ಇದೇ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜೋಳದ ಹೊಲ 'ಕೊಯ್ಲು' ಗೆ ಬಂದಾಗ ಗಂಡನೂ ತಾನೂ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ಕಂದವಾಗಿ ಇಬ್ಬರೆ ಇಬ್ಬರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋದ ಸುಖದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಅವಳು ಖಂಡಿತ ಮರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ಸೊಬಗಿನ ದಿನ ಮತ್ತೆ ಬರಲಾರವೆ ಎಂದು ಅವಳು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಧ್ಯಾನಿಸುವಳು. ಎಣಿಕೆ ಹಾಕುವಳು.

ಅಲ್ಲ; ಗೌಡರೂ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಇಂದಿರಮ್ಮನವರೂ ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಎಷ್ಟೊಂದು ಆನಂದದಿಂದ ಇದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮ, ಸ್ನೇಹ, ಮಮತೆ, ಕಕ್ಕುಲತೆಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿ ಹೋಗುವುದು.

ಅವರ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಗಂಗವ್ವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಗಾಗ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಸೂಯೆ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಡುತ್ತಿರುವುದೇನೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ.

ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗೂ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಗೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅಪರಂಪಾರವಾದ ಅಂತರವನ್ನು ಕಂಡು ಗಂಗವ್ವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಕೊರಗುವಳು ಆಹಾ, ಇನ್ನೂ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ತಾನು ಓತ್ತಲಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆ ನೆಳೆಯಲು ಹೋಗುವಾಗ್ಗೆ ಗೌಡರು, ನಡುಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಇಂದಿರಮ್ಮನವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕೂದಲನ್ನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಕಿತ್ತು ತೋರಿಸಿದರಲ್ಲ.

ಗಂಗವ್ವ ಹೀಗೆಯೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೂ, ಇಂದಿರಮ್ಮನವರ ಜೀವನವನ್ನೂ ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಅವರ ಜೀವನಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದಿಕೆ ತೋರದಿದ್ದರೂ ಗಂಗವ್ವ, ಆಶಾವಾದಿ. ಅವಳೇನೂ ನಿರಾಸೆಗೊಂಡಿಲ್ಲ.

ತನ್ನ ಗಂಡ ಕುಡಿಯುವುದೊಂದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಸುಖ ಅದರ ಹಿಂದೆ ತಾನಾಗಿಯೆ ಬರುವುದು. ನಮ್ಮ ನೆರಳು ನಮಗೆ ಹೊರತೆ? ಕೆರೆಗೆ ಕಟ್ಟೆ ಹಾಕುವುದೊಂದೆ ತಡ. ನೀರು ತುಂಬುವುದು ಯಾವ ಮಾತು? ಹೊಲವಟ್ಟೆ ಹೋಗಿದ್ದರೇನಂತೆ? ದುಡಿಯುವ ಗಂಡ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ, ಮತ್ತೆ ದುಡಿದು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸರಕಾಗಿ ಮನೆಯಾದರೂ ಒಂದು ಇದೆಯಲ್ಲ ಎಂದು ಗಂಗವ್ವ ತಾನೇ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಎಂಥ ಕೆಚ್ಚು. ಅಂತೂ ಅವಳ ಆಶಾಸೂತ್ರ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆ

ತನ್ನ ಗಂಡ ತನ್ನವನಾಗಲಿ, ತನ್ನೊಡನೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಆಕೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಹಂಬಲಿಸಿ ದೇವರನ್ನು—ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಹನುಮಪ್ಪನನ್ನು ಬೇಡುವಳು ಸಮಯನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಗಂಡನನ್ನೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಳು. ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿ ನೋಡುವಳು. ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ಮುನಿದಂತೆ ಇದ್ದು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವಳು. ಅದಕ್ಕೂ ಮಣಿಯದಿದ್ದರೆ ಸಿಟ್ಟುಮಾಡುವಳು, ಜಗಳವಾಡುವಳು ಕೊನೆಗೆ ಸೋತು, ಯಾವುದೂ

ಆಗದಿದ್ದರೆ, ನಿರುಪಾಯಳಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿ ಗಳಗಳನೆ ಅತ್ತುಬಿಡುವಳು. ಪಾಪ, ಅವಳಿಗೆ ಅವನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗ?

ತನ್ನ ವಸ್ತು, ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವ, ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿ, ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವತೆ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಹೀಗೆ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟೆ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟೆ ಅಧಃಪತನಕ್ಕಿಳಿಯುವು ದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಸಹಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅವಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಹೀಗಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ರಣರಂಗವಾಗಬೇಕು, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ನಡೆಯಬೇಕು.

೩

ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಯತ್ನಗಳಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಚಂಡ ಗಾಳಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಸೊಡರು ಯಾವ ಎದರು? ಎಂಥ ಅಪಹಾಸ್ಯ! ಬಡಿದು ಬಡಿದಂತೆ ಹಾವು ಹೆಡೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮೇಲುಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತುವುದೆ ವಿನಃ ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತು ಖಂಡಿತ ಸುಳ್ಳು. ಹಾಗೆಯೆ ಆತ ನನ್ನು— ಆ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನನ್ನು — ದಾರಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆದಂತೆ ಆ ಕುಡುಕನ ಅನೀತಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ, ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮತ್ತೂ ವಿಷಮಯವಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅನಾಗರಿಕ ಜೀವನ ಕೂಡ ಹೇಸುವಷ್ಟು ಅದು ಅಸಹ್ಯಕ್ಕಿಟ್ಟು ಹೋಯಿತು. ಅಯ್ಯೊ ಎಂಥ ರೌರವ!

ಆ ಉನ್ಮಾದವನ್ನು ಕಂಡು ಗಂಗವ್ವ ಹೆದರಿಕೊಂಡಳು. ಅಧೀರ ಳಾದಳು. ಅವಳ ಮೊದಲಿನ ಕೆಚ್ಚು, ಆಶಾವಾದ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕುಂದಿ ಹೋದವು. ಅವಳಿಗೆ ಧೈರ್ಯತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ದಾರಿಯೊಂದೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಧೈರ್ಯ ಆಸೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕ್ರಮೇಣ ಅಂಜಿಕೆ ನಿರಾಸೆ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನೆನೆದು ಅವಳ ಪುಟ್ಟ ಎದೆ ಕಂಪಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕದಾಯಿತು. ಆ ಕಂಪನದ ರಭಸಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಆಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಾಳಿನ ಕಲ್ಯಾಣಮಂಟಪ, ಅವಳ ಆಸೆಯ ಅಮೃತಮಹಲು ಕುಸಿದು ಹೋಯಿತು. ಹಾ, ಹೀಗೆ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದೂ ಅವರು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಕಸಾಲಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾದರು. ದೂರ ದೂರವಾದರು.

ಹರಿದ ಎಳೆಯನ್ನೆಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವುದು? ಗಂಟು ಹಾಕಿದ ದೊರೆಯೆ, ಭಗವಂತಾ, ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು, ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿರುವಿಯಾ? ಬಾ, ಸತ್ತ್ವವಿದ್ದರೆ ತೋರಿಸು ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು.

ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟ ಗಂಡನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆದ ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಆತನನ್ನು ಪುನಃ ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿದ್ದೆಯು ಬಾರದು. ಕಣ್ಣೀರ ಹಸಿಗೆ ತೋಳಕುಪ್ಪುಸ ನೆನೆದು ನೆಲ ದಿನ ದಿನವೂ ಹೆಸಿಯಾಡುವುದು. ಗಂಗವ್ವ ನೀರವವಾಗಿ ಬಿಕ್ಕುವಳು. ಅವಳ ಕೂಗು ಎಷ್ಟಾದರೂ ಅರಣ್ಯರೋದನ, ಯಾರು ಕೇಳಬೇಕು ಅವಳ ಕೇಳು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ? ಕ್ಷುದ್ರರ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಲೂ ಕಿವಿ ಬೇಕೆ? ನಡೆಯಲಿ, ಅವರ ಭಾಗ್ಯ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ, ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ಗಂಗವ್ವನ ಮಗಳು ಪುಟ್ಟಮಲ್ಲಿಗೆಯಂತೂ ಒಂದು ನಿರ್ಜೀವ ಜಂತು ಏಳುವರುಷ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದರೂ ಎದ್ದಾಡುವ ಚೈತನ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಜೀವ ವಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಬೇರೆ ಮತ್ತೇನೂ ಕೇಳಬಾರದು. ಆ ಹೆದರಿದ ಕಣ್ಣು, ಹೆದರಿಕೊಂಡು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ದುರಂತ ನಾಟಕವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅವಳಿಗೆ ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆ ಯಾವುದರ ಪರಿವೆಯೆ ಇಲ್ಲ. ಅವರಾಗಿ ತಿಳಿದು ಕೊಟ್ಟರೆ ತಿನ್ನುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ. ಕೇಳುವುದನ್ನಂತೂ ಅವಳು ಕಲಿತೇ ಇಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಯಿದ್ದರೂ ಆಕೆ ತಬ್ಬಲಿ ಮಗುವಿನಂತೆ ಮೂಕವಾಗಿರುವಳು. ಅತ್ತದ್ದೂ ಇಲ್ಲ. ನಕ್ಕದ್ದೂ ಇಲ್ಲ. ಸರಿ, ಅವಳು ಗಂಗವ್ವನ ಮಗಳು, ಯಥಾರ್ಥ. ಅನುಮಾನ ಲವಲೇಶ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ.

ಆ ನೋವಿನ ಮೂರ್ತಿ ಗಂಗವ್ವನ ಮುದ್ದಿನ ಮಗಳು ಯೋಗ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಔಷಧೋಪಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸರಿಯಾದ ಅನ್ನಪಾನ ದೊರೆಯದೆ ಈ ಅವತಾರ ತಾಳಿರುವಳು. ಇರುವ ಒಬ್ಬಳೆ ಒಬ್ಬಳು ಮಗಳನ್ನು ಉಪಚರಿಸಲು ಆಗದೆ ಹೋಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಹಗಲಿರುಳು ವ್ಯಥೆ. ತನ್ನ ಮಗಳು ದಿನದಿನವೂ ಕೊರಗಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಾಯಿಯಾದವಳು ಯಾವ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಬೇಕು? ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಆರೈಕೆಗೆ ಸ್ಥಳವೆಲ್ಲಿ? ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ

ಆ ಪುಟ್ಟಮಗು ತಾಯತೋಳನ್ನಗಲಿ ಮೂಲೆ ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತಿದೆ. ಮೂಲೆ ಗುಂಪಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣ ಯಾರು? ಗಂಗವ್ವನೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯೆ, ಅನ್ನವೆ?

ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನಿಗೆ ಇದೊಂದೂ ಗಮನದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಹಣವನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ದೊರಕಿಸಬೇಕು ಎಂಬದೊಂದೇ ಅವನ ಯೋಚನೆ ಅದರ ಹೊರತು ಅವನು ಯಾವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಲ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ಉಳಿದಿರುವುದು ಮನೆಮಾತ್ರ ಅದೂ ಒತ್ತೆಯಾಯಿ ತೆಂದು ಸುದ್ದಿ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೀಸಾಯಿಗೆ ಸುರಿದು ಬಂದದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಸುರಿದರೂ ತುಂಬದ ಕಣಜ ಅದು.

ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಯೋಚನೆಯೇನು? ದಾರಿ ಯಾವುದೂ ಕಾಣದು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ಹಸಿವೆ, ದಾಹ, ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಇಹವನ್ನೂ ಪರವನ್ನೂ ತೇಲಿಸಿ ಮೆರಸುವ ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅಮೃತ ಅಯ್ಯೊ, ಶೆರೆ ಎಷ್ಟು ಕುಡಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನಿಗೆ. ಬೇಕು, ಕಂಠಪೂರ್ತಿ ಬೇಕು. ಹುಳಿವಾಸನೆ ನಾಲಗೆಗೆ ನಿಲುಕುವಂತೆ ಬೇಕು.

ದಾರಿ ಅವನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕಿರಬೇಕು. ಕಣ್ಣು ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಅವನು ಅದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿರಬೇಕು. ಅದೇ ಸರಿ. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಭಯಾನಕವಾಗಿದ್ದವು. ಬೀಭತ್ಸವಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಗಂಗವ್ವ ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡು ಅವಳು ಅದೆ ಜೊಂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಏನು ಸುಖ! ಗಂಡ ಯಾವದೊ ಒಂದು ಚಿನ್ನದಹಾರ ಮಾಡಿಸಿ ತಂದು ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕುತಿದ್ದಹಾಗೆ ಕನಸು ಅವಳಿಗೆ. ಓ, ತನ್ನ ಗಂಡ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ! ಛೇ, ಇಲ್ಲದೆ ಉಂಟೆ ? ಎಷ್ಟಾದರೂ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿ. ಹಾರ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆತುರಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ನಿದ್ದೆಯ ಅಮಲಿ ನಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳು ಕೈಯನ್ನು ಎದೆಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿದಳು ಕನಸು ಸತ್ಯವೆಂದೆ ಅವಳ ಭಾವನೆ.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನ ರಕ್ತದೃಷ್ಟಿ ಅವಳ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಚಿಹ್ನೆ, ಪರಮ ಪವಿತ್ರ ಮಂಗಲ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವಕ್ರ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬೀರಿತ್ತು ಆ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿನಃ ಅವನಿಗೆ

ಯಾವುದೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಅವನ ಹಾಳು ಲಾಲನೆಗೆ ಸಾಕಾದುದು ಅದೊಂದು ಮಾತ್ರ. ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾಂಗಲ್ಯ, ಅದೇನು ಮಹಾ! ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು ಅವನು ತನ್ನ ಉನ್ಮತ್ತ ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟ. ಆಗಬಾರದ ಅನುಚಿತ ಆಗಿಹೋಯಿತು.

ಗಂಗವ್ವ ಕೊಡವಿಕೊಂಡು ಹೌಹಾರಿ ಎದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನು ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ. ಮನೆಯಿಂದ ಫರಾರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅವನ ಕಾಲಿನ ಒಜ್ಜೆ ತಾಳುವುದಾಗವೆ ಪುಟ್ಟಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಎಡದ ಕಾಲು ಮುರಿದು ಹೊಗಿತ್ತು. ಗಂಗವ್ವ ಹಾಡಿಪಾಡಿಕೊಂಡು ಅತ್ತಳು— ಬೋರಾಡಿ ಕರೆದಳು. ಯಾರೂ ಒರಲಿಲ್ಲ, ಯಾಕೇ ಅನ್ನಲಿಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮಾ, ಪಾಪಿ ಪರದೇಶಿಗಳಿಗೆ ನೀನಲ್ಲದೆ ಗತಿಯಾರು? ಎಂದು ಆಕೆ ಒರಲಿದಳು. ಓಯೆನ್ನಬಾರದೆ? ಛೀ, ಅವನೆಂಥ ಕಿವುಡ!

೪

ಮಗುವಿನ ಕಾಲು ಮುರಿಯಿತು. ವಾಸಿಮಾಡಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೋಡಿಪದ ಒಂದು ಕಾಸೂ ಇಲ್ಲ. ತಿಂಗಳ ಹಣದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ಬಳಸಿದುದಾಗಿದೆ. ತಿಂಗಳು ಮುಗಿಯಬೇಕಾದರೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ದಿವಸ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆ ಉಳಿದ ಹಣ ಸಿಕ್ಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಗತಿ? ಇದಂತೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿಬಿಡುವ ಮಾತಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಆಗಿ ಹೋಗುವ ಹೆಣ್ಣು—ಹೀಗೆ ಮುಂತಾಗಿ ಗಂಗವ್ವನ ಯೋಚನೆ ಬಹಳ ದೂರ!

ಗೌಡರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆಕೆ ಇಂದಿರಮ್ಮನವರ ಕೈಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ತೋಡಿಕೊಂಡು 'ಅಮ್ಮಾ?, ನನ್ನ ಹಣೆ ಬರಹ' ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಕೋಡಿ ಹರಿಸಿದಳು. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಇಂದಿರಮ್ಮನವರು ಹೆಣ್ಣು ಜೀವ, ಆರು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿ, ಗಂಗವ್ವನ ತಪ್ಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೂರಿದ್ದರೂ, ಇಂದಿರಮ್ಮನವರು ಪುಟ್ಟಮಲ್ಲಿಯ ಪಾಡು ಕೇಳಿ ಮರುಮರನೆ ಮರುಗಿದರು ಗೌಡರಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ತಂದು ಗಂಗವ್ವನ ಕೈಗಿತ್ತು 'ಒಳ್ಳೇದಾಗ್ತದ, ಹೋಗಿ ಬಾ' ಎಂದು ಹರಸಿ ಕಳಿಸಿದರು.

ಯೋಜಿಸಿದಂತೆ ಉಪಚಾರ ನಡೆಯಿತು. ದೇವರು ಇನ್ನೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಭೂಪ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಹೆಂಡತಿಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಲು ಮನೆಗೆ ಬಂದ, ಮೂರು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಅವನ ನಡಿಗೆಯೇನು? ಅವನ ಮಾತು ಕತೆಯೇನು? ಅವನ ಆಕಾರವೇನು? ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸುರಾದೇವಿಯ ಅಪರಾವತಾರ. ನೋಡಿದ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ- ಎಲ್ಲ ಶೂನ್ಯವಾಗಿತ್ತು!

ಅವನ ಮಗಳು ಆ ಸಣ್ಣ ನಿರುಪದ್ರವಿ ಕೀಟ ಆದಾದರೂ ಇದೆಯೇ ಎಂದು ಗೋಡೆ ಹಿಡಿದು ಕಂಬಕ್ಕೆ ತೆಕ್ಕೆ ಹಾಯ್ದು ಹುಡುಕಿನೋಡಿದ ಅದರ ಸುಳಿವೇ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ಹತ್ತಬೇಕು? ಅವಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಳೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ.

'ಹಾಳ್ ರ‍್ಯಂಡಿ ಎಲ್ಲಿ?' ಎಂದು ವಿಕಾರವಾಗಿ ತೊದಲುತ್ತ ಹೊರಬಿದ್ದು ಉಯ್ಯಾಲೆಯಂತೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸುಯ್ದಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನ ಸವಾರಿ ಗೌಡರ ಮನೆಯಂಗಳಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತೈಸಿತು! ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗಂಗವ್ವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಾಗಿಲ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಗಂಡನ ರೀತಿಯನ್ನು, ಅವನ ವಿಕಾರಾಕೃತಿಯನ್ನು ದಿನವೂ ನೋಡಲೇಬೇಕಾದ ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಆ ದಿನದ ದೃಶ್ಯವೇನೂ ನವೀನವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ತೊಡುವ ಸಾವಿರಾರು ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆ ದಿನದ್ದೂ ಒಂದು. ಇನ್ನೇನೂ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಆ ಹೊತ್ತು ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ದುಃಖ, ಆ ದುಃಖಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕನಿಕರ! ಆದರೇನು? ಅವಳೊಂದು ಅಸಹಾಯ ಜೀವ ಸುಮ್ಮನೆ ಮೂಕವಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು, ಅಷ್ಟೆ!

'ಬಾ' ಎಂದು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ವಕ್ರವಾಗಿ ಕೀಚು ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿದ. ಆಗಿನ ಅವನ ಧ್ವನಿಗೂ ಮೃದುತ್ವಕ್ಕೂ ಮೈಲಿಮೈಲಿ! ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಅವನ ಕುಡುಕ ಭಾಷೆ ಪರಿಚಯವಿದ್ದಿತೆಂದು ಅವನ ವಿಕಾರ ಸ್ವರ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅಸಾಧ್ಯಕ್ಕೂ ಅಸಾಧ್ಯ, ಅದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬರಬೇಕೆಂದು ಗಂಗವ್ವ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದಾದಳು. 'ನಿಲ್ಲು' ಎಂದು ಪುನಃ ಆಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಗಂಗವ್ವನೇನೂ

ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ ಕುಡುಕನ ಸಹವಾಸ ಗೊತ್ತು. ಪಾಪ, ಎಳೆಯ ಕೂಸು. ತನ್ನನ್ನು ದಂಡಿಸುವ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಊನು ಗೊಂಡೀತು ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ. ಆಕೆ ಇದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಳೋ ಇಲ್ಲವೊ ಅವನ ಹಿಡಿಗಾತ್ರದ ಕಲ್ಲು 'ಬರ್ರನೆ' ಹೋಗಿ ಅವಳ ತಲೆಯ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಬಿತ್ತು. ಹಾ, ಶಿವನೇ ಎಂಥ ಪೆಟ್ಟು. ಗಂಗವ್ವ ಹಾಗೆಯೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. 'ಅಯ್ಯೋ ಸತ್ತೆನೊ ಅಪ್ಪ' ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು ಕರುಣಾಜನಕವಾಗಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಚೀರತೊಡಗಿದಳು ಗೌಡರು ಲೆಕ್ಕದ ಪುಸ್ತಕ ಒಗೆದುಬಂದು ಮಗ ಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಯಾರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಯಾರು ಗುರಿ? ದೇವರ ದಯ ದಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಪೆಟ್ಟೇನೂ ಹತ್ತಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಪಾಪ ಗಂಗವ್ವನ ತಲೆಯಿಂದ ರಕ್ತ ಚಿಮ್ಮತೊಡಗಿತ್ತು. ಏನು ಹೇಳ ಬೇಕು? ಅವಳ ಪರಿಪುಷ್ಟವಾದ ಕೇಶರಾಶಿ ತೊಯ್ದು ನೆಲದಮೇಲೆಯೂ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಹನಿ ತೊಟಗಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಯ್ಯೊ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ.

ಇಂದಿರಮ್ಮನವರು ನೀರು ತಟ್ಟಿ ಒದ್ದೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮುಚಂದ್ರಪ್ಪ ತನ್ನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗತೊಡಗಿದ್ದ. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಮೇಲಂತೂ ಗೌಡರ ಕೋಪ ನೆತ್ತಿಗೇರಿ ಹೋಯಿತು. ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಆಡಿಬಿಟ್ಟರು. ನಿಜ, ಆಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ. ಆದರೆ ಅವನೇನು ಕಡಿಮೆಯೆ? ಆಡಬಾರದ ಹೊಲಸನ್ನೆಲ್ಲ ತೂರಿಬಿಟ್ಟ. ಒಂದನ್ನೂ ಉಳಿ ಸಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಗೌಡರು ಯಾಕೆ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಮಾತಾಡುವ ರೆಂಬುದು ಆತನಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಂತೆ. ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಸಂಬೋಧನೆ. ಇನ್ನೂ ಏನೇನೊ ತುಚ್ಛ. ನೀತಿವಂತ ಜನ ಕೇಳದ ಮಾತು.

ಗೌಡರು ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಸುಮ್ಮನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತ ಜನರೊಡನೇನೊ ಮಾತು ಸರಿ. ಆದರೆ ಕುಡುಕನೊಂದಿಗೆ ಏನು? ಒದರುತ್ತಾನೆ, ಒದರಲಿ. ನಾಯಿ ಬೊಗಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆನೆಯ ಮಾನ ಇಳಿದು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ಈ ಹಾಳು ಜನ, ಹಾಳು ಸಹವಾಸ ಯಾವುದೂ ಬೇಡವೇ ಬೇಡ. ಅವರು ಇದ್ದ ಗೊಡವೆಯೇನು ? ಸತ್ತಗೊಡವೆಯೇನು ?

ಹೀಗೆಂದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕಾಲಿಡಕೂಡ ದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಗೌಡರು ಗಂಗವ್ವನನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದೊಂದೆ ತಡ ಹೊಡೆತ, ಒದೆತ, ತಿವಿತ. ಗಂಗ ವ್ವನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಜೀವಹಿಂಸೆಯೆಲ್ಲ ಮುಗಿದು ಹೋದವು, ಅವಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹೊಡೆದು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನ ಕೈ ಮಂಜುಗಟ್ಟಿದವು. ಅಯ್ಯೋ ಮಾರಿ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ನುಂಗಬಾರದೇ ? ದಿನದಿನವೂ ಸಾವಿನ ರುಚಿ ಯನ್ನು ರುಚಿನೋಡಲೇಬೇಕೆ ?

ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಗಂಗವ್ವ ಇಂದಿನಿಂದ ಗಂಡಹೆಂಡಿರಲ್ಲ. ಯಾವನೊ ಕುಡುಕನ ಮಾತು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನಿಗೆ ಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು ಹೆಂಡತಿ ಅನೀತಿಗಿಳಿದರೆ ಗಂಡನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಹಿಸಬೇಕೆ ? ಛೆ, ಅದಾಗದು. ಇನ್ನು ಗಂಗವ್ವನೂ ಅವನೂ ದೂರ. ಎಲ್ಲಿಯವರೊ ಏನೊ. ಒಬ್ಬೊರೊಬ್ಬರ ಮುಖಾವಲೋಕನವೆ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಆಕೆಯ ದರ್ಶನ ಏಳು ಏಳು ಜನ್ಮಕ್ಕೂ ಬೇಡವಂತೆ. ನೋಡಬೇಕು, ಯಾವ ಮಾತು ಸತ್ಯವೊ? ಅಂತೂ ಗದಾಪರ್ವ ಕೊನೆಗೂಮ್ಮೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ಆ ಮೇಲೆ ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಎಂಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ೧೦೪-೧೦೫ ಅಂಶದವರೆಗೆ ಉರಿ ಅಂಗಾಂಗವೆಲ್ಲ ಬೆಂಕಿ, ಮೈ ಕೈ ಎಲ್ಲಾ ನೋವು. ತಲೆ, ಅದಂತೂ ಮರಗಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಅತ್ತಿತ್ತ ಕತ್ತು ಹೊರಳಿಸಿದರೂ ಅಸಾಧ್ಯವೇದನೆ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಭಗವಂತನೇ ಬಲ್ಲ. ಎದ್ದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲ. ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ನೆನಪು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನ ಆ ದಿನದ ಅವತಾರ, ಆ ನಂತರದ ಘಟನೆ- ಆ ದುರಂತದ ಕೊನೆ, ಅದರ ಯೋಚನೆ.

ಅಯ್ಯೋ, ಪುಟ್ಟಮಲ್ಲಿಗೆ. ಪಾಪ, ಈ ಎಂಟು ದಿವಸ ಅನ್ನ ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು ಅವಳಿಗೆ? ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವಳ ಗತಿಯೇನಾಗಿದೆ ? ಈ ದಿನವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಬೇಕು? ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಅವಳಿಗಂತೂ ತುಂಬ ನಿಃಶ್ಶಕ್ತಿ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಒಗರು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾದರೂ ಏನಿದೆ? ಇಂದಿರಮ್ಮನವರ ಮನೆಯು ತಂಗುಳವೂ ತಪ್ಪಿ ಹೋಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯೇನು ಎಂದು ಆಕೆ ಬೇನತ್ತು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ

ಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟಳು. ತನ್ನ ಕೂಸಿಗೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನವನ್ನು ಇಕ್ಕುವ ಭಾಗ್ಯ ತಾಯಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವಳನ್ನು ತಾಯಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವಳಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಯೋಚನೆಯೊಂದೇ. ಎಂಟು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ಉರಿಯ ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು, ಅನ್ನಾನ್ನ ಎಂದು ಹಸಿದು ಹಾವಾಗಿ ಹೋದ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಗಮನವೇ ಇಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ

ಯಾರೊ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಹೋದ ಮಾತು ಗಂಗವ್ವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು 'ಅಯ್ಯೋ, ಭಗವಂತಾ! ಕುಡುಕ ರಾಮಚಂದ್ರ ಕಳ್ಳನಂತೆ ನನ್ನ ಗಂಡನಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಒಟ್ಟಿರುವೆ ಈ ಅವಕಿಗ್ಗ?' ನಾಕು ಮಾತನ್ನು ಈ ಮನಸಾಸ' ಎಂದು ಗಂಗವ್ವ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉರುಳಾಡಿ ತನ್ನ ದುಃಖ ಶಮನವಾಗುವವರೆಗೆ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣೀರಿಗ ಯಾರು ಉತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕು?

೪

ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ರುಚಿಯೆಲ್ಲ ಅದು ಎಂದೋ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಅವಳೀಗ ಬದುಕಿರುವುದು ಪುಟ್ಟಮಲ್ಲಿಗೆಗೋಸುಗ. ಆಕೆಯ ಜೋಕೆಜತನ ಮಾಡುವವರಾರು ಇವಳನ್ನುಳಿದು? ಅನ್ನ ಎಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಈಕೆ ಹೋದರೆ? ಗಂಗವ್ವನ ಮಗಳು ಬೀದಿಯ ಭಿಕಾರಿಯಾಗಬೇಕೆ? ಅದರ ಯೋಚನೆ ಬಂದರೆ ಗಂಗವ್ವನ ಎದೆ ಸೀಳಿಹೋಗುವುದು. ಸಿಕ್ಕವರು ಚೆಲ್ಲಿದ ಎಂಜಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಚ್ಚಾಡಬೇಕು. ಅಯ್ಯೋ ಪರಮಾತ್ಮ

ತಾನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚುವ ಮುನ್ನ ತನ್ನ ಗಂಡ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ'ಯಂತೆ ಬದುಕನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ತನ್ನ ಬಾಳು ಸಾರ್ಥಕ, ತಾನು ಜೀವಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂದು ಗಂಗವ್ವನ ಎದೆಯಾಳದ ಹಂಬಲಿಕೆ, ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ನೆರವೇರಿಸಿದರೆ ನಾಕು, ಅವಳಿಗಿನ್ನೇನೂ ಬೇಡ. ಬಡವಿಯ ಸೊಲ್ಲು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿರಲಿ ಈ ಸಣ್ಣ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನಾದರೂ ಮನ್ನಿಸು ಭಗವಂತಾ ಎಂದು ಗಂಗವ್ವ ಹಗಲಿರಳು ಕನವರಿಸುವಳು. ಅವಳ ಕನವರಿಕೆ ಸತ್ಯವಾದೀತೆ?

ಅವಳಿಗೆ ಈಗ ಶೇಡಜಿಯೊಬ್ಬನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ, ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ. ಗಂಗವ್ವ ಅದನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಮರೆಯಬಹುದೆ? ಇಲ್ಲ, ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ. ಗಂಗವ್ವನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಏನೊ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಗೆರೆ ಹೊಳೆದಂತಾಗಿದೆ. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಮೈಮುರಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅವಳಿಗಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಸುಲಭ, ಸರಳ. ತಾಸೆರಡು ತಾಸಿನ ಕೆಲಸ, ಅಷ್ಟೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ಇರುವವನೊಬ್ಬನೆ, ಶೇಡಜಿ ಆತ ತನ್ನ ಮನೆಮಂದಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸೀಮೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅವರು ತಿರುಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ತೊಂದರೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಊಟ, ಜೊತೆಗೆ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಹಣ ಮುಂಗಡ ಬೇರೆ! ಸಾಲದೇನು ಅವಳಿಗೆ?

ಹಣ ಅಡವುಕೊಟ್ಟವರು ಕೆಲವು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಮನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಸಿಲ್ಲಲು ನೆಳಲಾಗಿದ್ದ ಮನೆಯೂ ಕೈತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನವರು ಬಿಟ್ಟವರು ಎನ್ನುವವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಅವಳ ಪಾಲಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚವೆ ವೈರಿ. ಶೇಡಜಿ ದಯಾನಿಧಿ, ಆಪದ್ಬಂಧು! ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದುಬಿಡು ಎಂದು ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಕೊಟ್ಟ. ಆದರೆ ಗಂಗವ್ವನಿಗೇಕೊ ಆ ಸೂಚನೆ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ. ಇರುವವನೊಬ್ಬನೆ. ಆತ ಗಂಡಸು ಎಷ್ಟೆ ನೀತಿವಂತ, ಎಷ್ಟೆ ನ್ಯಾಯಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದರೂ! ಅದಕ್ಕೆಂತಲೆ ಆಕೆ ತಲೆ ಕೊಡವಿಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳಿಗೆ ಬೇಡವಾದರೆ ಜುಲುಮೆಯೇಕೆ ಎಂದು ಶೇಡಜಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಾದ. ನ್ಯಾಯವಾದ ಮಾತು.

ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಬಾಡಿಗೆಯ ಮನೆ ಸಿಗಬಹುದೇನೋ ಎಂದು ಗಂಗವ್ವ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ ಅಂಥ ಮನೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ತೆರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಗಂಗವ್ವ ನಿರುಪಾಯಳಾದಳು. ಅಂತೂ ಅವಳು ಕೊನೆಗೆ ಶೇಡಜಿಯ ಮನೆಯನ್ನೆ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. 'ಕಾಲಾಯ ತಸ್ಮೈ ನಮಃ'

ಸರಿಯಾದ ವೈದ್ಯೋಪಚಾರ ಒದಗಿದುದರಿಂದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಕಾಲೇನೋ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ವಿಧಿ! ಕಾಮಿಣಿಯಂತೆ ತೋರು

ತ್ತಿದ್ದ ಅವಳ ಬಾಲ್ಯದ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಕ್ಷಯವೆಂದು ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಗೆ ಪೃಥಕ್ಕರಣವಾಗಿ ಬಂತು. ಗಂಗವ್ವನನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟು ಪುಟ್ಟ ಮಲ್ಲಿಗೆ, ತನ್ನ ಬೇನೆಯ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಕೈ ಬೀಸಿ ನಡೆ ನಡೆದಳು.

ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ದಿಕ್ಕು ತೋಚದಾಯಿತು, ಎರಡುವಾರ ಆಕೆ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು. 'ಆಹಾ, ಏನು ನಿನ್ನ ಜೀವನ!' ಎಂದು ಅವಳು ಮಲಗಿದ ಕೋಣೆಯ ಮೂಲೆಮೂಲೆಯಿಂದ ತಾತ್ಸಾರದ ಮಾತು ಕುತ್ಸಿಕ ಟೀಕೆ ಕೇಳಬರುವಂತೆ.ಅವಳಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಏನೊಂದೂ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಬಯಕೆಯ ಎರಡು ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡಿದು ಹೋಯಿತು. ಪುನಃ ಕೂಡಿ ಬರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಉಳಿದಿರುವುದು ಏನಾಗುವುದೋ ನೋಡಬೇಕು. ನಿಜ? ಆದರೆ ಅದ ಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯವರಿಗೆ ಜೀವಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರಬೇಕೆ? ಆ ಬಳ್ಳಿ ಪ್ರಯೋಜ ನಕ್ಕೆ ಬಂದೀತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಎಂಬುದೇ ಅನಿಶ್ಚಿತ, ಹೀಗೆಂದು ಗಂಗವ್ವ ಕೆಲವೇಳೆ ತರ್ಕಿಸುವಳು. ಸಂಶಯಪಡುವಳು.

ಗಂಡನಂತೂ ಇವಳನ್ನು ಎಂದೋ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಏಳೇಳು ಜನ್ಮಕ್ಕೂ ಇವಳನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಇವಳಿಗೇಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಅಭಿಮಾನ? ಗಂಗವ್ವ ಮುಗ್ಧೆ, ಅಶಿಕ್ಷಿತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಬಲ್ಲಳೆ? ಗಂಡನನ್ನುಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಾಳು ಸಾರ್ಥಕ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವಳ ಗತಿ?

ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಗಂಗವ್ವ ಹೇಗೋ ಇದ್ದಾಳೆ. ಇನ್ನು ತನ್ನ ಗಂಡ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿಬಂದು ಸಾಮಾಜಿಕನಾಗಿ ಬಾಳುವುದನ್ನು ನೋಡುವ ವರೆಗಾದರೂ ಬದುಕಿದ್ದರಾಯಿತು. ಗಂಡ ಆಗ ನೋಡದಿದ್ದರೂ ಬಿಡಲಿ. ದೂರದಿಂದಲೇ ಅವನ ಬಾಳು ಸಾರ್ಥಕವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಅಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಳು ಸಫಲ. ನಿರ್ದಯ, ನೀಚ, ಪತಿತ, ಕುಡುಕ, ಕಳ್ಳ ಎಂಬ ಅಪಹಾಸ್ಯ ತೊಲಗಿ ತನ್ನ ಗಂಡ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಮೆರೆಯುವ ದಿನ ತನ್ನ ಜೀವನ ಯಾತ್ರೆ ಕೊನೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿ ಎಂದು ಗಂಗವ್ವನ ಕಳಕಳಿ.

ಈ ಆಸೆ ಕನಸುಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಗಂಗವ್ವನ ದಿನ ಕಳೆದುಹೋಗತೊಡಗಿ ದವು ಬರಬರುತ್ತ ಶೇಡಜಿಯ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ರೀತಿ ನಡತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವ ಳಿಗೆ ಆಗ ಸಂಶಯ ತೋರತೊಡಗಿತು. ಶೇಡಜಿ ತುಂಬಾ ಬುದ್ಧಿವಂತ. ಇದನ್ನು ಅವನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡ. ಮನೆಜನರ ಮನೆಮಾತಿಗೆ ಹೀಗೆ ಸಂಶಯಪಡಬಾರದು ಎಂದ ಶೇಡಜಿ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೀಪಾವಳಿ ಬಂತು. ಅಂದು ಶೇಡಜಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ಎಲ್ಲವೂ ಬಹಳ ವೈಭವದಿಂದ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನೆರ ವೇರಿತು. ಅರಿವೆಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತಿಂದ ಲಾಭದ ಆಡಂಬ ರದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮೆರೆಯಿತು ಏನೆ ಆಗಲಿ, ಗಂಗವ್ವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪೂಜೆಯ ಸೀರೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂತು.

ಗಂಗವ್ವನದು ಗೌಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಳಿತ ದೇಹವಲ್ಲ, ಇಂದು. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರುಷದ ತುಂಬಿದ ದೇಹ, ಆಹಾ, ಏನು ಮೋಹಿಸುವ ಗಾಡಿ. ಆ ಮೋಹಕ ಮಾಟ ಅವಳ ಅಂಗಾಂಗದಲ್ಲಿ ಯೌವ್ವನ ಹೊರಸೂಸಿದೆ ಈಗ ಬಿಂಕದ ಸಿಂಗಾರಿ ಆಕೆ.

ಕಾಮೋದ್ರೇಕ ಒಟ್ಟತೊಡಗಿದ್ದವು ಶೇಡಜಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುವ್ಯಾ ಪಾರದ ಯೋಚನೆ ಮಿಂಚಿಹೋಯಿತು ಗಂಗವ್ವ 'ಬೇಡ' ಎಂದಳು ಶೇಡಜಿ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಗರತಿಯೆಂಬ ಮಾನದಿಂದ ಮರ್ಯಾದೆಗೊಂಡು 'ಗಂಗವ್ವ' ಎಂದು ಬಾಯಿತುಂಬ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಗಂಗವ್ವ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ 'ಗಂಗೆ' ಯಾದಳು— ಶೇಡಜಿಯ ಋಣದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಳಾದಳು. ಅಂತೂ ಅನ್ನ ಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರಿಹೋಯಿತು ಅವಳ ದೇಹ. ಹಾ, ಎಂಥ ವಿಧಿವಿಲಾಸ.

ಒಮ್ಮೆ ನಡೆದದ್ದು ಹಾಗೆಯೆ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಈಗ ಗಂಗವ್ವ ಕೆಲಸದ ತೊತ್ತಲ್ಲ— ಮನೆಯೊಡತಿ.

ತಾನು ನಡೆಸಿದುದು ಕಾರ್ಯ ಅನುಚಿತ ಎಂದು ಆಗಾಗ ಅವಳಿಗೆ ತೋರುವುದು. ಸರಿ. ತೋರಿದರೇನು? ಹೆಣ್ಣುಜೀವ ಎಷ್ಟು ಚಂಚಲ! ಒಮ್ಮೆ ಸೋತಮೇಲೆ ಪುನಃ ಸೋಲಿನ ಚಿಂತೆಯೆ? ಹೀಗೆಂದು ಅವಳು ಅದನ್ನು ಮರೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುವಳು. ಆದರೆ ತಾನು ಬದುಕಿದ್ದು ಹಾದ ರಕ್ಕೇ? ಎಂಬ ಮಾತು ಹೊಳೆದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವಳಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ವ್ಯಥೆಯಾ

ಗುವುದು ಮಾಡುವುದೇನು? ಬಂದದ್ದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಅವರವರ ಕರ್ಮ ಅವರವರ ಬೆನ್ನಿಗೆ.

ಹೀಗೆಯೆ ದೇಹ ವಿಕ್ರಯಿಸುತ್ತ ಗಂಗವ್ವನ ದಿನ ಸಾಗಿ ಹೋದವು. ಮೂರುವರ್ಷ ಕಾಲ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಇಂಥ ಉದ್ದ ವೇಳೆ ಎಂಥ ಬೇಗ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು.

ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಗಂಗವ್ವ ತನ್ನ ಮಾನವನ್ನು ತೂರಿಕೊಂಡ ಆ ಮನೆಯಂಗಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಯಾವನೊ ಒಬ್ಬ— ಕುಡುಕನಿರಬೇಕು, ಅತ್ತಿತ್ತ ತೊನೆದಾಡುತ್ತ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಗೆ ಬರುತಿದ್ದ. ಗಂಗವ್ವನ ಸ್ಮೃತಿ ಮೂರು ವರುಷದ ಹಿಂದಿನ ಕಹಿ ನೆನಹುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿತು. ಅಬ್ಬಾ, ಎಂಥ ಕಟು ಅನುಭವಗಳು. ಆದರೆ ಆ ಮುಳ್ಳುಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೂಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಂಪು ಇಂದು ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅವಳ ಜೀವನದ ಗುರಿಯೇನು, ಸೂಳೆಗಾರಿಕೆಯೆ? ಆಕೆ ಬದಕಿರುವುದು ಯಾರಿಗಾಗಿ? ಕೀಡಜಿಯ ತುಚ್ಛ ಕಾಮುಲಾಲಸೆಯನ್ನು ತಣಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೆ? ಇದ್ದಕಿದ್ದಂತೆ ಗಂಗವ್ವನ ತಲೆ ಗಿರ್ರನೆ ತಿರುಗತೊಡಗಿತು. ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಕೆ ಪುನಃ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಅಯ್ಯೊ ನನ್ನ ಮನೆ' ಎಂದು ಆಕೆ ಮಾರಿಹೋದ ತಮ್ಮ ಮುಂಚಿನ ಮನೆಗೆ ಓಡಿದಳು.

ಅಲ್ಲಿ ಯಾವನೊ ಒಬ್ಬ ದೀನಮುಖಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಕರುಣಾಜನಕ ದೃಶ್ಯ. ಅವನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅಂತಃಕರಣ— ಅದು ಎಂಥದೇ ಇರಲಿ— ಕರಗಬೇಕು. ಯಾವನವನು? ಓಹೊ, ಆತನೇ? ಹೌದು ರಾಮುಚಂದ್ರಪ್ಪ. ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಮೂರುದಿನಗಳಾದವು. ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಬೆಳಗು ಸಂಜೆಯೆನ್ನದೆ ಆ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಗಂಗವ್ವನಿಗಾಗಿ ಕಾದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಮುಚಂದ್ರಪ್ಪನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೆ ಗಂಗವ್ವನ ದುಃಖದ ಕಡಲು ಒಡೆದಂತಾಯಿತು. ರಾಮುಚಂದ್ರಪ್ಪನಂತೂ ಚಿಕ್ಕಮಗುವಿನಂತೆ ಅತ್ತುಬಿಟ್ಟ. ಇಬ್ಬರ ಕಣ್ಣೀರು ಒಂದಾಗಿ ಹರಿದವು.

"ನನ್ನ ತಪ್ಪು ಮನ್ನಿಸು, ಮರೆತು ಬಿಡು ಗಂಗಾ, ನಿನ್ನ ಸ್ಮರಣೆ ಬಿಡ

ಬೇಡ. ಇದೊ, ನಿನ್ನ ಕರುಣೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ ಸೆರೆಸಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯೈತೊಳೆದ ಚರ್ಮ ಇದೊ ಕಿತ್ತುಹೋಗಿದೆ ನೋಡು! ನಾನು ಹೊಸ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಹೋಗಲಿ, ಆ ಕಾಲ ಮರೆತು ಬಿಡು. ಹೊಸ ಸಂಸಾರ ಹೂಡೋಣ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಬಾ" ಎಂದು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಅವಳೆಡೆಗೆ ಕೈ ನೀಡಿದ.

ಗಂಗವ್ವ ಉನ್ಮಾದಳಂತೆ ಹುಚ್ಚಿಯಂತೆ ಓಡಿಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳು ಕೇಳಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನುಡಿಯೂ ಅವಳಿಗೆ ಸಿಡಿಲು. ಅಯ್ಯೊ! ತನ್ನ ಪಾಪಕ್ಕೇನು ಪ್ರಾಯಃಶ್ಚಿತ್ತ ಅವಳಿಗೆ. ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನಿಗೆ ವಿವೇಕ ಬರುವವರೆಗೆ ತಾನು ಕಾಯಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ? ಛೆ, ಎಂಥ ಅವಿವೇಕ. ತನ್ನ ಹಾಳು ಮಲಿನ ದೇಹ ವನ್ನು ನಿರ್ಮಲನಾಗಿ ಬಂದ, ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿ ಬಂದ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವದೆ? ಹೃದಯ ಒಪ್ಪೀತೆ? ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನೆನೆದು ಗಂಗವ್ವನ ತಲೆ ವಿಭ್ರಮಿಸಿ ಹೋಯಿತು. 'ಮನೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅವಳು ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಳು.

ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಬಾಗಿಲ ವರೆಗೆ ಬಂದು ಕದವನ್ನು ತಟ್ಟಿದ. ದೈನ್ಯ ವಾಗಿ ಅಂಗಲಾಚಿದ. ಆದರೆ ಕದ ತರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆ ಯಲಿಲ್ಲ. ಶೇಡಜಿ ಬಂದು "ನಡೆಯೊ ಹುಚ್ಚ ಆಚೆಗೆ" ಎಂದು ಬೆದರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟ. ಶೇಡಜಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಂಗವ್ವ ಕಿವಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನೀರವವಾಗಿ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಳು.

ಇಂದು ಗಂಗವ್ವನಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಆ ದಿನವೆ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಹೋದಳು. ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಮಾತ್ರ ಈಗಲೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನೇನೊ ಬಯಸಿದ, ರಾಮ ಚಂದ್ರಪ್ಪನಾಗಬೇಕೆಂದು. ಆದರೆ ವಿಧಿ ಅವನಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ಬರೆಹ ತೀರ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಹುಚ್ಚನಿಗೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕನಿಕರಿಸಿ ಒಂದು ತುತ್ತು ಹಾಕಿಸಿದರೆ ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನಕಾಣಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವನು ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಬಳಲಬೇಕು. ಉಪವಾಸ ಸಾಯಬೇಕು. ಬಡವರ ಬಗ್ಗರ ತುತ್ತಿನ ಚೀಲವನ್ನು ತುಂಬುವ ಅನ್ನದೇವರು ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಎಂದು ಬರುವನೊ ನನ್ನ ದೊರೆಯೆ?

ರೆಪ್ಪೆಯ ಭಾರ !

"Happiness is but an occasional episode in the general drama of pain."

— Thomas Hardy

ಸ್ವಂತ ಮನೆಯಾದರೆ ಸರಿ.

ಬಾಡಿಗೆ ತೆರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ ಉಳಿತಾಯದ ಕೆಲಸ.

ಇನ್ನು ಪರಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿ ಅದೂ ತಿಂಗಳ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳು ಜೀವಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ... ಅವನಿಗೆ ನೀಗಲಾಗದ ಸಮಸ್ಯೆ ಇದು.

ನೋಡಿದರೆ ಏರಿಕೆಯ ದಿನಮಾನ. ಎಲ್ಲವೂ ತುಟ್ಟಿ

ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಸಾಲದ ಬಡ್ಡಿ ಒಂದೆರಡು ರೂಪಾಯಿ ತೆರಬೇಕೇನೊ.

ಅಂತೂ ಗಳಿಗೆಗೊಂದು ತಾಪತ್ರಯ.

ಲೋಕಪ್ಪ ತನ್ನ ಸಂಕಟ ಯಾರ ಮುಂದೆ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು?

ಊರಲ್ಲಿ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಇವನ ಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿ ಬೆಂಕಿ. ತನ್ನ ಅಂದಾದುಂದಿ ಖರ್ಚನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿ ಉಳಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಬಾರದೆ ಎಂದು ಲೋಕಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ಅವರ ಆರೋಪ

ಲೋಕಪ್ಪ ಮಾತ್ರ ಇದಾವುದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಿಸೆಯೆ ಭಾರವಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹೆಡಿಗೆ ರುಮಾಲದ ಗೊಡವೆ ಏಕೆ?

ಎಂಟು—ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ವಾಸದಿಂದಲೊ ಏನೊ ಹಿರೆಕೆರೂರು ಅವನಿಗೆ ಪರವೂರೆಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನವೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಿಕೆಯಾಯಿತು. ಹಾಗೆಂದರೇ ಸರಿ. ಲೋಕಪ್ಪನ ಸಂಸಾರದ ಜೀವನ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನದ

ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯವನೆಂದೆ ಆ ಜನ ಅವನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಕಾಣಹತ್ತಿದರು. ಸ್ಥಳಿಕನ ಗೌರವ ಮನ್ನಣೆ ಆತನಿಗೆ ಲಭಿಸಿದವು. ಆ ಊರು ಹುಟ್ಟಿದೂರಿನಂತೆ ಪ್ರಿಯವಾಯಿತು ಅವನಿಗೆ.

ಹೊರಗೆ ಹೋದರೆ ಜನಪ್ರೀತಿ, ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಹೆಂಡತಿಯ ನಿರ್ವ್ಯಾಜ ಪ್ರೇಮ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿಯ ಈ ತೃಪ್ತಿ ಲೋಕಪ್ಪನ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ತೆರೆಹಾಕಿದ್ದವು. ಆಗಾಗ ಕುಂದುಕೊರತೆ ಹಣಿಕೆ ಹಾಕಿದರೂ ಅವು ಹೇಗೋ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ಸಾವಕ್ಕನೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಅವಳ ಜಾಣ್ಮೆ, ಹಿಡಿತ, ಮುತುವರ್ಜಿ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಲೋಕಪ್ಪನ ಸಂಸಾರದ ಹಡಗು ಬುಡಮೇಲು. ಆದರೂ ಲೋಕಪ್ಪನ ಸುಖದುಃಖಕ್ಕೆ ಆತು ಒಂದ ಹೆಣ್ಣು ಆಕೆ.

ಅವಳು ಮನೆತನ ಸಾಗಿಸುವ ಕ್ರಮ ಬಹಳ ಜಿನುಗು. ತೀರ ನಾಜೂಕು. ಅಷ್ಟಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಸಂಸಾರದ ರಥ ಸಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಎರಡು ತುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುತ್ತು ಕಾಯ್ದಿಡುವ ಗುಣ ಅವಳದು.

ಆಕೆ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊಲಿಗೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ತಿಂಗಳ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಅವಳದೂ ೨-೩ ರೂಪಾಯಿ ಕಾಣಿಕೆ ಸೇರಬೇಕು. ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿಗೆ ನೀರು ಜಗ್ಗಿಕೊಟ್ಟು ಬೆಳಗಿನ ತಿಂಡಿ ಏನಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನು ರಸ್ತೆ ಕಾಮಗಾರಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೋದನೆಂದರೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಗಂಟೆಗೊ ಎರಡು ಗಂಟೆಗೊ. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಕ್ಕ ಅಡಿಗೆ ಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಹೊಲಿಗೆ ಸಾಗಿಸಬೇಕು. ಒಲೆ ಉಕ್ಕಿದರೆ ಆರಿದರೆ ನಡುನಡುವೆ ಆಗಾಗ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸೀತೆ ಇದ್ದಾಳೆ. ಅವಳಿಗೂ ಈಗ ಒಂಬತ್ತು ಮುಗಿದು ಹತ್ತನೆಯ ವಯಸ್ಸು ಇದ್ದಿರಬಹುದು, ಅಷ್ಟೆ.

ಸಾವಕ್ಕ ಆಗೊಂದು ಈಗೊಂದು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಹನ್ನೆರಡು ರೂಪಾಯಿ ಕೂಡಿಹಾಕಿ ಗಂಡನಿಗೆ ‘ಮುಂಬಾಲು’ ಬಿದ್ದು ಸಾಧುವಾದ ಒಂದು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಆಕಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಆದರ

ಚಾಕರಿ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಹಾಲನ್ನು ಉಂಡು ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣಹತ್ತಿದಳು ಸಾವಕ್ಕ.

೨

ಲೋಕಪ್ಪನಿಗಾದರೂ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟ

ತಮ್ಮ, ಅಡಚಣೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಗದ ಊರಿನಿಂದ ಬರುವುದು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ—ಅವನಿಗೆ.

ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹದಿನೈದು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನೆಂಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಹಿರಿಯಣ್ಣನ ವರಾತು. ಕಳಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಮುಂದೇನೊ. ಅವನಂತೂ ಒಂದು ನಮೂನೆಯ ಮನುಷ್ಯ. ಪಾಪ, ಕಳಿಸಬಾರದೆಂದು ಹಟವೇನು? ಇವನ ಕೈಯಲ್ಲಾದರೂ ಏನಿದೆ? ದಾರ ಹರಿದರೆ ಕೂಡಿಸುವದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಕಾಸಿಲ್ಲ.

ಲೋಕಪ್ಪ ಯೋಚಿಸಿಯೆ ಯೋಚಿಸಿದ. ಯಾವುದೊಂದೂ ಇತ್ಯರ್ಥ ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮನಸಿನ ನೆಮ್ಮದಿ ಕದಡಿಹೋಯಿತು.

'ಆಕಳು ಹೇಗಾದರೂ ಈದೀದೆ. ಗಿಣ್ಣ ಮಾಡೋಣ್ರಿ' ಎನ್ನುತ್ತ ಸಾವಕ್ಕ ಚಹ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು.

'ಏನಾದರೂ ಮಾಡು ಹೋಗು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು' ಎಂದು ನಿರುತ್ಸಾಹದ ಮಾತನ್ನಾಡಿ ಚಹವನ್ನು ಸವಿದು ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾಗಿ ಕುಳಿತ. ಸಾವಕ್ಕನ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ತಣ್ಣೀರನ್ನೆರಚಿದಂತಾಯಿತು.

'ಇಷ್ಟೇಕೆ ಬೇಸರ್ರಿ?' ಎನ್ನುತ್ತ ಆಕೆ ಕಪ್ಪು- ಬಸಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು.

ಚಿಕ್ಕ ಮಗಳು ಚಿನ್ನಾ 'ಹಿಹೀ ಅಪ್ಪಾ' ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಲೋಕ ಪ್ಪನ ತೊಡೆಯನ್ನೇರತೊಡಗಿದಳು.

'ಸರೀಯೆ ನಿನ್ದೇನು?' ಎನ್ನುತ್ತ, ಸರಿಸಿ ಅವನು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟ.

ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಷ್ಟು ಹಣ ಕೈಗಡ ತರಬೇಕೆಂದು ಅಂತೂ ಅವನು ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಮನಸನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ. ಅದೇನೊ ಸರಿ! ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು? ಯಾರನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು? ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆ ಅವನಿಗೆ. ಹೋಗಿ ಕೇಳಿದರೆ ಯಾರಾದರೂ ಕೊಟ್ಟಾರೆಯೆ? ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಈ ವಿಚಾರ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡೆ ಲೋಕಪ್ಪ ತಾನು ಯಾರಲ್ಲಿ ಹಣ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದನೊ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ

'ಓಹೊ, ಬರ್ರಿ ಬರ್ರಿ, ಏನು ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಿ?' ಎಂದರವರು.

'ಏನೂ ಇಲ್ಲ, ಸುಮ್ಮನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲೆಯಡಿಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಲೋಕಪ್ಪ ಮನೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದ.

ಅವರೆದುರು ತಾನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೆತ್ತಲೆ ಇಲ್ಲ ಅವನು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು ಮುಂತಾದುವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನೇನೊ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲೂ ಆ ವಿಚಾರ ಅವನ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರಲೆ ಇಲ್ಲ. ಸಾಲ ಕೇಳುವುದೆಂದರೆ ಅವನ ನಾಲಗೆಗೆ ಬಹಳ ದುಮ್ಮಾನ. ಹಣ ಕೇಳದೆಯಿದ್ದಾಗ ಇರುವ ಆದರ, ಹಣ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಉಳಿಯಲಾರದೆಂದು ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅದಕ್ಕೆಂತಲೆ ಅವನು ಆ ವಿಚಾರ ಬಿಟ್ಟು ಸೀದಾ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಊರಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಹಾಕಿದ. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಹಣ ಹುಟ್ಟುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅವನು ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ

ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಲೋಕಪ್ಪ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವರು ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಿಡುವ ಕುಳಗಳಲ್ಲ. ಹಿಡಿದದ್ದನ್ನು ಬಿಡದ ಜೇಡನ ಜಾತಿ ಅವರದು. ಮತ್ತೆ ಅವರ 'ಜೋರು' ಬಂತು. ಸ್ವತಃ ಆಳು ಬಂದು ಸಂದೇಶ ಮುಟ್ಟಿಸಿಹೋದ.

ಲೋಕಪ್ಪನ ಹೃದಯದ ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕಲಮಲವೆದಿತು.

‘ ಹೀಗೆ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಿದರೇನ್ರಿ ? ’ ಎಂದು ಸಾವಕ್ಕ ಬಂದು ಗಂಡನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು, ‘ ಹೇಳಬಾರದೇ ? ’ ಎಂದು ಆಕೆ ಆತನನ್ನು ಪೀಡಿಸಿದಳು.

ಲೋಕಪ್ಪ ಅವಳೆದುರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಸುರಿಕೊಂಡ.

‘ಏನು ಮಾಡಲೀ ? ನನಗೆ ಧರ್ಮ ಸಂಕಟ. ಅತ್ತ ಅವರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಹರಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಇತ್ತ ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾನು ಇರಬೇಕೆಂದರೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಏನಾದರೂ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಕರುಳು ಅವರು ’ ಎಂದು ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಲೂ ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಂಬನಿ ಹೊರಚೆಲ್ಲಿದವು.

ಅಲ್ಲಿ ಊರಿನಲ್ಲಾಗಲೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇವರ ಸಹಸ್ರ ನಾಮಾವಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು.

‘ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅನುವು-ಆಪತ್ತಿನ ಚಿಂತೆಯೇಕೆ ಅವರಿಗೆ. ತಿಂದು ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ-ಮೆರೆಯಲಿ. ಇದು ಎಷ್ಟು ದಿನ ನಡೆದೀತೊ ನಾವೂ ನೋಡುತ್ತೀವೆ ’ ಎಂದು ಅವನ ಹಿರಿಯ ಅಣ್ಣನವರೆ ಗದ್ದಲ ಮಾಡಿದರಂತೆ.

ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ‘ ಅವರೊಬ್ಬರ ’ ಮೇಲಿನ ಭಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಾವಕ್ಕನ ನಾದಿನಿ ನೆಗೆಣ್ಣೆಯವರಿಗೆ ಈಗ ಅದರ ಉಚಿತ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

ಸಾವಕ್ಕ ಅಂತೂ ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದಳು. ತನಗೆ ಹೊಳೆದ ಒಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ಹೃದಯ ಬಾಯಿಗೇ ಬಂದಿತ್ತು.

‘ ಎಂಥ ತ್ಯಾಗವೆ ಇದು? ’ ಎಂದ ಅವನು.

ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿ, ಅದರ ಹೈನ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಕೂಡ ಪೂರ್ತಿ ಉಣ್ಣದೆ ಸಾವಕ್ಕ ತನ್ನ ಆಕಳನ್ನು ಮಾರಿಬಿಡಲು ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನಿತ್ತಳು.

ಹೀಗೆ ಸಾವಕ್ಕನ ದುಡಿಮೆಯ ಫಲ ಮಾರಿಹೋಯಿ. ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದೆಂದು ಆಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕನಸು ಒಡೆದು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು!

೩

ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೂ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸೋಗು ಹಾಕಿದನಲ್ಲ ಎಂದು ಹಿರಿಯ ಅಣ್ಣಾಸನರು ಹೆಣ ಬಂದ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ನುಡಿದರು.

' ಇದೆಲ್ಲ ಅವಳು ಊದಿದ ಮಂತ್ರ. ' ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಪಡೆ 'ಅವರ' ಮಾತಿನ ಹಿಂದೆಯೆ ದನಿಯೆತ್ತಿತು.

ತವರು ಮನೆಯಿಂದ ಕರೆಯಲು ತಮ್ಮ— ಬಂದಿದ್ದ ವರುಷಕೊಮ್ಮೆ ನಡೆಯುವ ತೇರಿನುತ್ಸವಕ್ಕೆಂದು. ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಗೆಳತಿಯರು ಬಂಧುಬಳಗ ಮುಂತಾದವರನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತಾಯಿತೆಂದು ಬಗೆದು, ಉತ್ಸವದ ನೆವ ಮುಂದೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾವಕ್ಕ ತೌರೂರಿಗೆ ನಡೆದಳು.

ರಥೋತ್ಸವದ ನಂತರ ಎಂಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತದ್ದೂ ಆಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಅವಳು ಮತ್ತೆ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗಿ ನಿಂತಳು. ಅವಳ ತಾಯಿಯವರೇನೋ ಜುಲುಮೆ ಮಾಡಿದರಂತೆ— ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಉಳಿದುಹೋಗೆಂದು. ಗಂಡ ದಿನದಿನವೂ ಬೆಳಗೂ ಸಂಜೆ ಕೈ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ಅವಳು ಹೇಗೆ ನಿಂತಾಳು? ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

' ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲೇ ಬಂದೀ. ಮನೆಗೆ ಬಂದುಹೋಗಲಿಲ್ಲ ಅಂದಾರು. ನಿಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಹೋಗು ' ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸಾವಕ್ಕನ ತಾಯಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟಳು.

ಆಕೆ ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗಲೂ ಅವರ ಮನೆಯವರ ಪೈಕಿ ಯಾರೂ ಅವಳೊಡನೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳುಟ್ಟ ಇಳಕಲ್ಲ ತೋಪಿನ ಸೀರೆಯ ಮೇಲೆಯೆ ಎಲ್ಲರದೂ ಕಣ್ಣು. ' ಏನು ಡೌಲವ್ವಾ ಇವಳದು ' ಎಂದು ಅವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಬಾಯಿ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಆ ಸೀರೆ ಅವಳು ತರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದೆಂದೇ ಅವರ ಭಾವನೆ. ಅಕ್ಕನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಅವರ ತಮ್ಮ ಉಡಿಸಿದ್ದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು?

ಸಾವಕ್ಕ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುಹೋದಂದಿನಿಂದ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅವರು ಕಾರುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸರಿ, ಮಾಡಬೇಕೇನು?

ಸಾವಕ್ಕ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಮಾತು. ಬಿಟ್ಟರೂ ಒಂದು ಮಾತು. ಅಂತೂ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಬಂದೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದನ್ನು ಮೈಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಅಸೂಯೆಗೆ ಅನಾದರವೆ ಮದ್ದು ಎಂದುಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಾಗಬೇಕು.

ಆಕೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಗಂಡನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳದಿನ ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಆ ಊರಿನಿಂದ ಬೇರೆಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವರ್ಗವಾಯಿತು.

ಕೆಲವರಿಗೆ ವರ್ಗಾವರ್ಗಿಯೆಂದರೆ ಮುಳ್ಳು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದಂತೆ! ಪಾಪ, ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳದ ನೌಕರರ ಹಾಡು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೆ ಏನೊ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡೆವು ಎನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅವರು ಪುನಃ ಮುಂದಿನ ಊರಿನ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ಥಳದಿಂದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮನೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಹಣದ ಚಿಂತೆ ಬೇರೆ ಅವರಿಗೆ.

ತಿಂಗಳ ನಡುವೆಯೆ ವರ್ಗವಾದರೆ ಲೋಕಪ್ಪನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಅವನೇನು ಕಿಸೆ ತುಂಬಿದ ಮನುಷ್ಯನೆ? ಊರಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಚಾರುಚೂರು ಕೊಡಕೊಳ್ಳಿ ಇದೆ. ಮುಂದಿನ ಊರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಹೊಸ ಆರಂಭ ಹೂಡಬೇಕು. ಹೊಸ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೊಸ ಆವರಣ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಯೋಚನೆಗಿಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ಪಾರಾಗುವ ದಾರಿ ಏನಾದರೂ ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ಮತ್ತೂ ಸಾವಕ್ಕನ ನೆರವನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ತನ್ನದೆಂದು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಂದೆ ಒಂದು ಭಂಗಾರವ ವಸ್ತು, ತನ್ನ ಮಮತೆಯ ಒಡವೆ ಏಕಾವಳಿ ಸರವನ್ನು ಆಕೆ ಕೊರಳಿಂದ ತೆಗೆದು ಗಂಡನ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತಳು.

ಮಾರಿದರೆ ಪುನಃ ಮಾಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದೆಂದೂ ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟು ಹಣ ತರುವುದೇ ಸರಿಯೆಂದೂ ನಾಲ್ಕೈದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಹಣ ಭರ್ತಿಮಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ತರಬೇಕೆಂದೂ ಗಂಡಹೆಂಡರಿಬ್ಬರೂ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಅಂತೂ ಕೊನೆಗಾದರೂ ಹೊಸ ಊರಿನ ಹೊಸ ಜನರ ಮಧ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪ್ಪ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಒಲೆಯನ್ನು ಹೂಡಿದ!

೪

ಆ ಏಕಾವಳಿ ಸರವನ್ನು ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟ ಸುದ್ದಿ ಹೇಗೊ ಅಣ್ಣಾನವರ ಕಿವಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು. ಅವರಿಗೆ ಸುವರ್ಣದ ಸಂಧಿ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ಏನೊ ಮಸಲತ್ತು ಮಾಡಿ ಲೋಕಪ್ಪ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಮಂಕುಬೂದಿ ಚೆಲ್ಲಿ ಆ ಒತ್ತೆಯನ್ನು ಮುರುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

'ಪಾಪ, ಅಣ್ಣಾ. ಸುಳ್ಳೇತಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಯಾನು?' ಎಂದು ನಂಬಿ ಆ ಜನ ಉಳಿದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣವನ್ನು ಅವರಕೈಗೆ ತೆತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರು.

ಹಂಸಭಾವಿ ಎಂದರೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಸೆರಗು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇನು ಸೆರಗೂ ಅಲ್ಲ, ಚುಂಗೂ ಅಲ್ಲ; ಪೂರ್ತಿ ಮಲೆನಾಡೇ. ಆ ಮಾತು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಯಂತ್ರ ಇದೆಯಲ್ಲ—ಚಳಿ ಜ್ವರ— ಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಮುಖಾಂತರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆಗ ಸಂಶಯ ನಿವಾರಣೆಯಾದೀತು.

ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಆ ಶೀತದ ಹವೆ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ದಿನ ತಪ್ಪಿ ದಿನ ಉರಿ ಬಂದು ಕಾಯತೊಡಗಿದ್ದವು. ಒಂದು ದಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಒಂದುದಿನ ಮೂಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಲಗಬೇಕು. ಒಂದುದಿನ ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ದಿನ ಉರಿ ಕಾಯ್ದರೂ ಶಕ್ತಿ ಉಡುಗದೆ ಇದ್ದೀತೇನು? ಲೋಕಪ್ಪ ಬಹಳ ನಿತ್ರಾಣನಾದ. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಔಷಧೋಪಚಾರ ನಡೆದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಏನೊ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಣ ಕಂಡಂತೆ ತೋರಿತು. ಕಾಹಿಲೆ ವಾಸಿಯಾದರೂ ಕಾಹಿಲೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಅಡಗಬೇಕಾದರೆ ಕಾಹಿಲೆಯ ಎರಡು ಮೂರು ಪಟ್ಟು ಅವಧಿಯಾದರೂ ಬೇಕು. ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಗುಣವಾಯಿತು ಎನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಂದೊಂದೆ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಆ ಪಿಡುಗು ತಗುಲಿತು.

ಸಾವಕ್ಕ ಎಲ್ಲರ ಉಪಚಾರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಹಳ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಹೋದಳು. ಆವಳ ಸರತಿಯೇನೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಚಳಿಜ್ವರದ ಪ್ರಸಾದ ಅವಳಿಗೂ ಲಭಿಸಿತು.

ಲೋಕಪ್ಪನ ಮೈಯಲ್ಲೇ ನಿತ್ರಾಣ. ಸಾವಕ್ಕನಂತೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಹುಡುಗರಂತೂ ಉರಿಯ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಸುಂದಾಗಿ ಹೋದವು. ಬೇನಿಗರ ಆರೈಕೆ ಅನುಪಾನ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಯಾರು?

ಊರಿಂದ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಲೋಕಪ್ಪ ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಕೇಳಿಕೊಂಡ

'ಓಹೋ ಈಗ ಬೇಕಾಯಿತೇನೂ ನಾವು!' ಎಂದು ಆ ಹೆಣ್ಣು ತಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಸಾವಕ್ಕನ ಪಾಡನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ನಕ್ಕವು.

ಸಾವಕ್ಕ- ಲೋಕಪ್ಪನವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಬರಬರುತ್ತ ಸಾವಕ್ಕನ ಸ್ಥಿತಿ ಉಲ್ಬಣಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು.

ಅವಳ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯಿಟ್ಟಿತು.

' ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ಕೊಡಿಸಿರಿ, ಎಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗ್ತದೆ ' ಎಂದು ಕೂಡಿದ ಮಂದಿ ಅವನಿಗೆ ಸಲಹೆ ಹೇಳಿದರು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರು. ಅದೆಲ್ಲ ಆ ದಿನದಮಟ್ಟಿಗೆ. ಕೇವಲ ಕ್ಷಣಿಕ ಶಾಂತಿ.

ಹದಿನೈದು ದಿನ ಅವನು ಕೆಲಸಕ್ಕೇ ಹೋಗಿಲ್ಲವೆಂದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಸಂಬಳದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಸೂಜಿ- ಮದ್ದು ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸೂಚನೆಯೇನೋ ಮಾನ್ಯ, ಸೂಜಿ ಮದ್ದಿಗೆ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಿಂದ ತರಬೇಕು? ಲೋಕಪ್ಪ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ನೀರವವಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದು ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ತೊಯಿಸಿದ.

ಸಾವಕ್ಕ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎಲವು ತೊಗಲಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅವಳಿಗೆ. ಲೋಕಪ್ಪನ ಕಡಗೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಹುಡುಗರೂ

ಸಾವಕ್ಕನ ಹಿಂದೆ ಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿದ್ದವು. ಚಳಿಯ ಗದ್ಗದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅವು ಆಕುಂಚನಗೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದವು.

ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ಏನೊ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಮುಳುಗುವ ಮನುಷ್ಯನ ಆಸರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬೆಂಡು ಸಿಕ್ಕ ಆನಂದ ಅವನದಾಯಿತು. ಜೇನಿಗರನ್ನು ಅವರ ಪಾಡಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಅವನು ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಎಲ್ಲಿಯೊ ಕೈಗಡ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಹೋದ. ಮತ್ತೆ ಸಂಜೆಗೆ ಮರಳಿದ. ಏಕಾವಳಿ ಯಾರ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತೊ! ಅವನ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಲು ಹರಿದು ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು.

ಅಂತೂ ಅವನು ಮನೆಯನ್ನು ಹೇಗೊ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಯಾರೊ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಬಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿ ಹೋಗಿದ್ದರು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಏನೂ ಕಾಣಲೊಲ್ಲದು. ಅವನಿಗೆ ಅವನ ರೆಪ್ಪೆಯೆ ಭಾರ. ಸಾವಕ್ಕನಿಗೆ ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ಕೊಡಿಸುವ ಗತಿಯೂ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ

ಆ ರಾತ್ರಿ ಲೋಕಪ್ಪನಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಜ್ವರ ಏರಿಬಂದಿತ್ತು ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದರೆ ಕೈ ಕಾಯಬೇಕು.

೫

ಅವರಿಗೆ ಬಂದೊದಗಿದ ಈ ವಿಪತ್ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೈತನಿಗೆ ಅನ್ನ ರುಚಿಸದಾಯಿತು.

'ನೀವು ಇಲ್ಲಿದ್ರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾರು ನೋಡ್ತಾರ್ರೀ? ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಮ್ಮೂರಿಗೆ ನಡೆಯಿರಿ. ನಾನು ಗಾಡೀಕಟ್ಟಿ ಕಳಿಸಿ ಬರ್ತೇನೆ' ಎಂದ ಅವನು ಕರುಣೆಗೊಂಡು

ಲೋಕಪ್ಪ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಮೊದಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯಾರು ನೋಡುತ್ತಾರೆ ಅವನನ್ನು? ಮೊದಲೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ಈಗ ಏನೆಂದಾರು? ಅವನ ಹೆದರಿಕೆಯೇನೂ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಲ್ಲ.

ಸಾವಕ್ಕನನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಲಗಿಸಿದ್ದಾಯಿತು.

ಹುಡುಗರನ್ನೂ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಲೋಕಪ್ಪನ ಊರಿನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಗಾಡಿ ಹೊರಟಿತು.

ಲೋಕಪ್ಪ ಸಾವಕ್ಕನನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ತನ್ನ ಆಕೃತಿಯ ಚಿಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಆಗ ಮರೆತು ಹೋಯಿತು! ಸಾವಕ್ಕನ ಆಕಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಅಶ್ರುಧಾರೆ ಇಳಿಯುತೊಡಗಿತು. ಹಾಗೆಯೆ ಅವನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಕಡೆಗೂ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದ. ಎಲುವಿನ ಹಂದರ ಹೊತ್ತು ಅವು ಜೀವ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೇಗೊ ನಿಂತಿವೆ.

ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ ಲೋಕಪ್ಪನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಗೆಲುವಿನ ಛಾಯೆ ತೇಲಿತು.

ಸಾವಕ್ಕನ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ನೊಬಗು ಕಳಕಳಿಸಿತ್ತು. ಲೋಕಪ್ಪನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಂತೂ ಇತಿಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಅಚ್ಚರಿಗೆ ಆಕೆ ಬಾಯ್ದೆರೆದು ಕೇಳಿದಳು.

'ಎಲ್ಲಿಗೆ?' ಎಂದು.

'ಊರಿಗೆ' ಎಂದು ಲೋಕಪ್ಪ ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಹೂಂ' ಎಂದಳು ಸಾವಕ್ಕ.

ಆ ಉಸಿರಿನೊಂದಿಗೇ ಅವಳ ಜೀವ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯಾಗಿ ತೇಲಿ ಹೋಯಿತು.

ಲೋಕಪ್ಪ ಅವಳ ಮೈ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದ. ಅವಳ ದೇಹವನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿಸಿ ನೋಡಿದ. ಅವಳು ಮಿಸುಗಲಿಲ್ಲ. ಓಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

'ಅಯ್ಯೊ' ಎಂದು ದನಿದೆಗೆದು ಅವಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಲೋಕಪ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳತೊಡಗಿದ ಎದೆ ಬಿರಿಯುವಂತೆ. ಕಲ್ಲುಗುಂಡು ಕರಗುವಂತೆ.

ಅವಳ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳೂ 'ಅವ್ವಾ, ಅವ್ವಾ' ಎಂದು ಅವಳ ಸುತ್ತಲೂ ಕರುಣಾಜನಕವಾಗಿ ಹಲುಬತೊಡಗಿದವು.

ಗಾಡಿ ಆ ಗೋಳಿನ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಲೋಕಪ್ಪನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಅವನ ಅಣ್ಣ ತಂಮ್ಮಂದಿರು ಯಾರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ನಾವಕ್ಕನ ನಾದಿನಿ ನೆಗೆಣ್ಣಿಯರು ಕದದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡೆ ಹಣಿಕಿ ನೋಡಿದರು.

ತನ್ನ ರೆಪ್ಪೆ ತನಗೆ ಭಾರವಾದ ಲೋಕಪ್ಪ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಣವನ್ನು ತಾನೆ ಗಾಡಿಯಿಂದ ಇಳಿಸಿಕೊಂಡ.

ನೆಲದ ಮಗ

"ಮೊಗಲರಾಳ್ವಿಕೆಯೋ ಇಂಗ್ಲೀಷರೋ
ಎಲ್ಲರೂ ಜಗಣೆಗಳೆ ನೆತ್ತರಿಗೆ"

. ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ

ಧಾನ್ಯ ವಸೂಲಿಯ ಕ್ರಮ ಜೋರು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ರೆವಿನ್ಯೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮುಖ ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಪರಿವರ್ತನ ಬಂದುಹೋಗಿತ್ತು.

ಮೊದಲೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿದ ಜನ ಅದು! ಸುಖವಸ್ತು!

ಇನ್ನು ಈ ಹೊಸ ಉಪಕ್ರಮದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತುಂಬಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಆನೆ ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಂಡು, ಶಿಖರ ಮುಟ್ಟಿಹೋಯಿತು. ದಪ್ಪಕ್ಕಿಯ ಬದಲು ಸಣ್ಣಕ್ಕಿಯ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಚಿನ್ನೀ ಸಕ್ಕರೆಯಾಯಿತು. ಹಾಲು ಜೇನಾಯಿತು. ಎಂದಮೇಲೆ ಇನ್ನೇನು ಕೇಳುವುದು? ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಸುಕ್ಕುಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟವು.

ಅಂತೂ ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವ ಉಬ್ಬಿತು; ದೇಹತೂಕ ತಪ್ಪಿತು!

ಇದೇ ಕಾಲ ಕಡೆತನಕ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನ ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತಿರುವರೊ! ಎಷ್ಟು ಜನ ದೇವರಿಗೆ ಮುಡಿಪು ಕಟ್ಟಿರುವರೊ!

ಧಾನ್ಯ ವಸೂಲಿಯ ದಾಳಿ ತಮ್ಮ ಊರಿಗೂ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಚೆಂದಪ್ಪನಿಗೆ ಯಾರೊ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕ. ಮೊಲಕ್ಕೆ ಕೋಡುಮೂಡಿದ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಂತಾಯಿತು ಅವನಿಗೆ!

ಆ ಸುದ್ದಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಂದಪ್ಪನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ನಂಬಿಗೆ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. "ಛೆ, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಬಿಡ್ರೀ!" ಎನ್ನುತ್ತ ಅವನು ತನ್ನ

ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಂಜರು ಹಳ್ಳದ ಹಳುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದ.

ಅವನ ಮಿಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೊಂಕು ನಗೆ ಕುಣಿದಿತ್ತು !

೨

ಚೆಂಪಪ್ಪ ಆರೀತಿ ಭಾವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ !

ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷ ಯಾವ ಪೈರು- ಪಚ್ಚೆಯನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ವಿಜಾಪುರ ಇಡಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಜಿಲ್ಲೆ ಕಣ್ಣೀರ ಕೂಳನ್ನು ತಿಂದು ಬರಗಾಲದ ಸವಿಯನ್ನು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಸವಿದು, ಸೋತುಹೋಗಿತ್ತು, ಸಣ್ಣಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು !

ಇನ್ನು ಇಂಥದರಲ್ಲಿ ಚೆಂದಪ್ಪನ ಊರಿನ ಸಂಕಷ್ಟದ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದೆ ಬೇಡ. ಅದು ಅವರ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮ ಎನ್ನಬಹುದು, ಬೇಕಾದರೆ ! ನಾಡಿಗೆಲ್ಲ ಸುಭಿಕ್ಷವಾದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಊಟ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲ.

ಆ ಸೀಮೆಗೆ ಮಳೆ ನಿಲುಕುವುದೆ ದುಸ್ತರ !

ಚೆಂದಪ್ಪನಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹತ್ತು ಮೈಲು ಕೆಳಗೆ ಮಲೆನಾಡ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಬಂದು ಮೈತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಾಳೆ ಕೃಷ್ಣೆ ! ತನ್ನ ವೈಭವದ ಅಪೂರ್ವ ಶೋಭೆಯಲ್ಲಿ !

ಆದರೆ ಆ ಊರ ಜನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಅನ್ನವಿಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣೆಯ ಗಾತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಜನದ ದೇಹ ಹಿಗ್ಗಬೇಕು ! ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ತಗ್ಗು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು !

ಮೂರುನಾಲ್ಕು ವರುಷದ ದುರ್ಭಿಕ್ಷ ಮುಗಿದು ಜನ ಆಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೆಲುವಾಗಿದ್ದರು ಮುಂಗಾರಿಯ ಮಳೆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಒದಗದೆ ಬಿತ್ತಿದ ಕಾಳು ನೆಲದ ಪಾಲಾಗಿ ಹೋದರೂ ಹಿಂಗಾರಿಯ ಕೊಯ್ಲಿನಮೇಲೆ ಜನದ ಜೀವ ಜೇನು ಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಎದೆಯೆತ್ತರ ಜೋಳದಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಳಿನ ಸೂತ್ರ ಹುರಿಗಟ್ಟಿ ತೊಡಗಿತ್ತು ! ಸಿಡಿಯುವ ತುಂಬಿದ ತೆನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಜನ "ಹೋ" ಎಂದು ಕುಣಿದಾಡಿತು. ಇನ್ನು ಹತ್ತು ಉತ್ಸವ, ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಮದುವೆ,

ನಿಬ್ಬಣ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಇದುವರೆಗೆ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಆಸೆ ಗಳೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಎಣಿಕೆಹಾಕತೊಡಗಿದವು. ಮೂರು ವರುಷದ ಬರ ಗಾಲ ಮರೆತು ಹೋಯಿತು.

ಆದರೆ ದೈವ ಕುರುಡು. ಕೊಟ್ಟೆ ಎಂದು ಆಸೆಹುಟ್ಟಿಸಿ ಮರುಕ್ಷಣ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಬಿಡುವುದು !

ಅಂತೂ ಜೀವನ ಪಥ ಅನಿಶ್ಚಿತ !

ಇನ್ನು ಒಕ್ಕಲು ಮಾಡಬೇಕು, ಪೈರು ಹದಕ್ಕೆ ಬಂತು ಎನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಳೆ— ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತ್ತೊ ಏನೊ ಅದುವರೆಗೆ— ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿತು. ಐದಾರು ದಿನ ಹೊಳಪಾಗಲೆ ಇಲ್ಲ !

ಆ ಮಳೆಯ ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ಜನದ ಕಣ್ಣೀರೂ ಬೆರತುಕೊಂಡಿತು.

ಚೆಂದಪ್ಪನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶವೆ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಗಂಜಿಯ ಮೇಲೆ ತೇಲಿಕೊಂಡ ಬಂದ ತನ್ನ ಸಂಸಾರ ಆಗ ಮುಳುಗಿ ನೀರು ಪಾಲಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ತೋರಿತು ಅವ ನಿಗೆ! ಎರಡು ಕಡೆಯ ಹಳ್ಳಗಳೂ ಬಂದು ಮಿಲನವಾಗುವ ಸಂದು ಕಟ್ಟಿನ ಹೊಲ ಆತನದು ! ಬೆಳೆ ನಲಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಎರಡು ಕಡೆಯ ಹಳ್ಳಗಳೂ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಚೆಂದವಾಗಿ ಮೇಲೇರಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಳೆ ಬಿಟ್ಟೂ ಬಿಡದೆ ಹಾಗೇ ನಿಷ್ಕರುಣವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹಳ್ಳದ ನೀರು ಏರಿ ಬಂದಂತೆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗ ಮುಳುಗಿ ಕಾಣದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು !

ಮಳೆಯೆನ್ನದೆ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದ ಚೆಂದಪ್ಪ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಯುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವನು. ಹಳ್ಳ ಯಾವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಿಂತೀತೊ ಎಂದು ನೀರು ಹರಿದು ಬರುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಟ ಹರಿಯುವವರೆಗೆ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೋಡಿ ಸುವನು. ಮಳೆ ಯಾವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಿಂತೀತೋ ಎಂದು ಕುತೂಹಲಗೊಂಡು ಅವನು ಮುಗಿಲಿಗೆ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ನಿಚ್ಚಣಿಕೆ ಹಾಕಿ ನೋಡುವನು.

ಶೈತ್ಯ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಚೆಂದಪ್ಪನ ಹೊಟ್ಟೆಯು ನಂದಲಿಲ್ಲ ! ತೆನೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಮುಳುಗಿದಂತೆ ತಿನ್ನುವ ತುತ್ತನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡ ವೇದನೆ, ಜೀವ ನಾಡಿಯನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟ, ಚೆಂದಪ್ಪ ನಿಗೆ !

ಈ ಹಿಂದೆ ಐದು ಚೀಲ ಕಾಳನ್ನು ಕೈಗಡ ತಂದು ತಿಂದದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಆ ಸಾಲವನ್ನು ಈಗ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಸುಗ್ಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಒಂಬತ್ತು ಜೀವ ಬದುಕಿ ಜೀವ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಜನವನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾದರೆ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರಬಹುದಿತ್ತು! ಆದರೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?

ಅದೆಲ್ಲ ನೆನಪು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಚೆಂದಪ್ಪನ ಕೈಕಾಲೇ ಹೋದಂತಾದವು. ಮೊದಲೆ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಬಗೆ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು.

ಮಳೆ ಅಂತೂ ಕಡೆಗಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ನಿಂತಿತು!

ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಷ್ಟನ್ನು ಬಾಚಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಜನ ಹೊಲಕ್ಕಿಳಿಯಿತು ಆ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೆ! ಕೆಲವರಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಗಂಜಿಗಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಆರೊಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ಸಾಲುವಷ್ಟು! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜನಕ್ಕೆ ಅರೆಹೊಟ್ಟೆ ಮತ್ತೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ!

ಚೆಂದಪ್ಪ ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯನ್ನು, ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಭಗೀರಥ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನೆಂತಲೆ ಹತ್ತು ಚೀಲ ಕಾಳು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಕೂಡಿ ಬಂದವು!

ಇಂಥ ಬೆಳೆ ಬಂದ ಹೊತ್ತು ಸರಕಾರ ಧಾನ್ಯದ ಒತ್ತಾಯದ ಖರೀದಿ ನಡೆಸುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಚೆಂದಪ್ಪ ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಅದಕ್ಕೆಂತಲೆ ಅವನು ಹಾಗೆ ನಕ್ಕದ್ದು!

ಇನ್ನುಳಿದ ರೈತ ಜನರ ಭಾವನೆಯು ಅವನಂತೆಯೆ!

ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಜನ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಬದುಕಿದ್ದೀರಾ ಎಂದು ಉಪಚಾರಕ್ಕಾದರೂ ಕೇಳುವುದನ್ನು ಮರೆತು ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸರಕಾರ, ಈಗ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಚುರುಕಾಗಿ ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹೆ ನಡೆಸಿದರೆ ಸುಳ್ಳಿರಬಹುದು ಎಂದು ಆ ಜನ ತರ್ಕಿಸುವುದೇನೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ!

೩

ಧಾನ್ಯ ವಸೂಲಿಯ ಸುದ್ದಿಬಂದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನದ ಮೇಲೆ

ಚೆಂದಪ್ಪನ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಬಂದು ಹೋದರು. ಉಳಿದ ಜನರೇನೊ ತುಂಬಾ ಅಂಜಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಚಂದಪ್ಪ ಮಾತ್ರ ಎಷ್ಟೊಂದೂ ಅಂಜಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ "ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಗೌಡ, ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಶೆಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಹೆದ ರಿಕೆ! ನನಗೇನಂತೆ, ಬರಿಗೈಯ ದಾಸಯ್ಯನಿಗೆ?" ಎಂದು ಅವನು ಧೈರ್ಯ ವಾಗಿದ್ದ.

ಹತ್ತು ಚೀಲ ಕಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗಡ ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಅವರ ಪಾಲು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಉಳಿದ ಐದು ಚೀಲ ಕಾಳನ್ನು ಎದುರಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಹಾದಿ ಯೇನು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಚೆಂದಪ್ಪನಾದಿಯಾಗಿ ಮನೆಯ ಒಂಬತ್ತು ಜನವೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಆಗ ಯಾರೊ ಬಂದು ಹೇಳಿದರು "ಮತ್ತೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದಿ ದ್ದಾರೆ" ಎಂದು. ಚೆಂದಪ್ಪ ಅದಕ್ಕೇನೂ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಚೆಂದಪ್ಪನ ತಂದೆ ಯಜಮಾನರು ಬಹಳ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದರು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

"ಇದು, ನೋಡೊ ಚೆಂದು!" ಎಂದು ಅವರು ಹುಡುಗರ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳುಮಾಡಿ **ತೋರಿಸಿದರು**. ಎಲ್ಲರ ಮೈಮೇಲಿನ ಅರಿವೆ ಅಂಚಡಿಗಳೂ ಹರಿದು ಚಿಂದಿ ಚಿಂದಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು.

"ನಮ್ಮದೇನಪ್ಪ ಹೆಂಗಾದರೂ ನಡೆದೀತು! ಇವಳಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೀತೇನಪ್ಪ ಎಂದು ತನ್ನ ಸೊಸೆಯ ಮೈಮುಚ್ಚನ್ನು ಕುರಿತು ಚೆಂದಪ್ಪನ ತಾಯಿ ಕಣ್ಣೀರು ತೋಡಿದಳು.

"ಇನ್ನು ನೀನೂ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯೊಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಇರುವವನು. ನಿನಗಾದರೂ ಒಂದು ಧೋತರ ಬೇಡವೇನೊ?"ಎಂದು ಚೆಂದಪ್ಪನ ತಂದೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತ "ಹೋಗೊ ಚೆಂದೂ, ಅದು ಕಣ್ಣೀ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡೈತೆ, ಅದನ್ನು ಬಿಗಿದು ಹಾಕಿ ಬಾ!" ಎಂದರು ಒಮ್ಮೆಲೆ!

ಚೆಂದಪ್ಪ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಹರಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಎತ್ತನ್ನು ಅದರ ಗೂಟಕ್ಕೆ ಬಿಗಿದು ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಅವನ ತಂದೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿ ದರು.

" ಇದೇನೊ ಬಲವಾಗಿವೆ— ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಯ ! ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಆ ಹಳೆ ಎತ್ತು ತಡೆದೀತೇನೊ ? ಈ ವರ್ಷ ಮಳೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ನೆಲ ಹಿಡಿದು ಬಿಡೋದೆ ಖಾತ್ರಿ ! ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಎತ್ತಿಲ್ಲದೆ ರೈತನ ಬದುಕು ನಡೆಯೋದಾದರೂ ಹ್ಯಾಂಗ ?"

ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಚೆಂದಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ದುಃಖ ತುಂಬಿ ಹರಿಯಿತು. ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಂಶಯ ಅವನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವೆನಿಸಿ ಹೋಗಿತ್ತು.

"ನಮ್ಮ ಮನೆ- ದೇವರು ಬನಶಂಕರಿ. ಎಣ್ಣೆ- ಬತ್ತಿ, ಹಣ್ಣು- ಕಾಯಿ ಕಾಣದೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಆಗಿ ಹೋದವು. ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಮುನಿದು ಕೊಂಡಾಳೊ ಏನೊ ! ಅವಳಿಗೇನಾದರೂ ಶಾಂತಿಮಾಡಿಸಬೇಕಲ್ಲೊ. ಚೆಂದೂ, ತೆರಿಗೀನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟಾರೇನಪ್ಪಾ?'' ಎಂದು ಚೆಂದಪ್ಪನ ಮುದುಕ ತಂದೆ ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದರು.

ಕಳಕಳಿ ಅವರ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿತ್ತು

ಚೆಂದಪ್ಪ ಒಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಹಾಕಿ ಹೇಳಿದ.

" ಬೆಳೆ ಬಂದೀತೊ ಇಲ್ಲವೊ ! ಅವರಿಗೇಕಪ್ಪ ಆ ಚಿಂತೆ ? ಮಳೆ ಯಂತೂ ಆಗಿದೆ. ಕಂದಾಯ ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟಾರು?"

ಮುದುಕನ ವೃದ್ಧ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ತೊಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರು ಮಿನುಗಿದವು.

"ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಬೇಕೊ, ರೈತ? ಇನ್ನು ಕಳವಿಗೆ ಹೋದರೆ ಸೈ !"

" ಕಳವು ಮಾಡಿದರೆ ಕೇಳ್ತಾರೇನಪ್ಪ ? ಹೊಲ ಮನೆ ಮಾರಿಕೊಡ ಬೇಕು. ಜೀವ ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕು" ಎಂದ ಚಂದಪ್ಪ.

"ಇದೊಂದೂ ನನಗೆ ತಿಳೀದಪ್ಪಾ, ಚಂದೂ ! ಸಾಕು, ನೋಡಲಾರೆ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಬೇಕು'' ಎಂದು ಯಜಮಾನರು ತಮ್ಮ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಕೈಯ ಳೆದು ಕೊಂಡರು.

ಕಾರಣ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಿದ್ದರೂ, ದೊಡ್ಡವರೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕು ತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ "ಗೊಳೊ'' ಎಂದವು.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ "ಚೆಂದಪ್ಪಾ" ಎಂದು ಯಾರೊ ಕೂಗಿದರು. ಚೆಂದಪ್ಪ ಎದ್ದು ಹೊರಗೆ ಹೋದ

ಗ್ರಾಮ ಚಾವಡಿಯು ತುಂಬ ಜನ ಸೇರಿತ್ತು

ಶೆಟ್ಟಿ ಸಾವಕಾರರನ್ನು, ಕಾಳು ಕಡಿ ಒಟ್ಟಿದ ಒಕ್ಕಲು ಕುಳಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ಕೊಡು ಅಂದರೆ ನಾನೇನು ಕೊಟ್ಟೇನ್ರಿ?—ಎಂದ ಚೆಂದಪ್ಪ

" ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂಥವರು ಇಂಥವರು ಅಂತ ಏನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲ! ತಿಳಿಯಿತೇನು? " ಎಂದರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು.

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ 'ತಾಕೀದು' ಮುಟ್ಟಿತು.

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಸೂಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆರಂಭ ಮಾಡಿದರು.

ವಸೂಲಿ ಅರ್ಧ ನಡೆದಾಗಲೆ ಜನ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ " ಗುಜು ಗುಜು" ಎಂದು ತಮ್ಮ ಅಸಂತೋಷ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹಿರಂಗ ವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಇಲ್ಲ! ಅವರವರ ಮನೆ ನಂಬರು ಪ್ರಕಾರ ವಸೂಲಿ ನಡೆಯುವುದಂತೆ! ಹಾಗಾದರೆ ನಡುವೆ ಶಾನುಭೋಗರ ಮನೆ ಜಾರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲ! ಅದೇಕೆ? ಆ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಗೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಈ ಶೆಟ್ಟಿಯ ಮನೆಗೂ ಕಾಲಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಂತೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ವರ್ಷ ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಗೌಡನದೆ ಸರಿಯಾದ ಬೆಳೆ. ಅವನ ಸುದ್ದಿಯ ನ್ನಂತೂ ಎತ್ತಲೆ ಇಲ್ಲವಂತೆ!

ಹೀಗೆ ಜನ ತಮಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಆಡಿಕೊಂಡರು.

ಅದೇನು ವಸೂಲಿಗೆ ಬಂದ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಒಂದೊಂದು ಜಾತ್ರೆ!

" ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಇಲ್ರಿ!" ಎಂದ ಚೆಂದಪ್ಪ.

"ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೊಡಲೆ ಬೇಡ. ಒಳಗೆಲ್ಲ ತೋರಿಸು ನಡೆ" ಎಂದರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು.

ಚೆಂದಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ನಡೆದ. ಹೋದೊಡನೆಯೆ ಐದು ಚೀಲ-ತುಂಬಿ ಐದು ಚೀಲ-ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದವು!

" ಸುಳ್ಳು ಹೇಳ್ತೀಯಾ ಬೇಕೂಫ್? ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಖಾರ ಉಗ್ಗ

ಬೇಕು ಅಂತಿಯಾ? ಭದ್ಮಾಷ್, ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಮೋಸ ಮಾಡಬೇಕು ಅಂತೀಯೇನೋ?" ಎಂದು ಅಧಿಕಾರಿ ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬೆತ್ತದಿಂದ ಚೆಂದಪ್ಪನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಏಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಬೂಟುಗಾಲಿನಿಂದ ಅವನನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಒದ್ದು ಬಿಟ್ಟ!

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ತಂದೆ "ಅಯ್ಯೋ ಚಂದೂ" ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಮನೆ ಜನರೂ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹುಯ್ಯುಕೊಂಡರು.

"ಮುದುಕ ಮುಂಡೆಮಗನೆ! ಗದ್ದಲ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾಗಿದೆಯೊ ನಿನಗೆ? ಎಂದು ಅಧಿಕಾರಿ ಅವರಿಗೂ ಒಂದೆರಡೇಟು ಕೊಟ್ಟನು!

ಅವನ ದರ್ಪದ ಮೇಲೆಯೆ ಸರಕಾರ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿದೆಯೇನೊ, ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?

"ಬಡವನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯಬೇಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಬೀಳ್ತೇನೆ. ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಚೀಲಾದರೂ ನಾವು ಒಂದು ವರ್ಷ ಬದುಕೋದು ಕಷ್ಟ! ಈ ಐದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕೊಟ್ಟು ನಾವು ಬಾಳುವೆ ಹೆಂಗ ಮಾಡಬೇಕ್ರೀ?"

"ನೀನು ಇದ್ದಗೊಡವೆ ಸತ್ತಗೊಡವೆ ನಮಗೇನಂತೆ? ಅರ್ಧ ಕೊಡಲೇಬೇಕು! ಅದು ಯಾರಪ್ಪನಿಗೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ! ಸರಕಾರಿ ಕಾಯಿದ"

"ಹೆಂಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡ್ರೀಯಪ್ಪಾ!" ಎಂದ. ಆದರೂ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕರುಣೆ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ!

"ಉಂಹೂ! ಅದೇನೂ ಕೇಳೊಹಾಗಿಲ್ಲ!" ಎಂದುಬಿಟ್ಟ.

ಇನ್ನು ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಚೆಂದಪ್ಪ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲ್ಲು ಮಾಡಿದ. ಐದು ಚೀಲ ಜೋಳವನ್ನೂ ಅವರ ಮುಂದೆ ಸುರಿದು ನಿಂತು, "ನಾವು ಈ ಒಂಬತ್ತು ಮಂದಿ ಇದರ ಮೇಲೇನೂ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಅರ್ಧವನ್ನೇಕೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಳಿದುಕೊಂಡುಬಿಡಿರಿ". ಎನ್ನುತ್ತ ಹಿತ್ತಲಿನ ಕೋಣೆಗೆ ಅವನು ಧಾವಿಸಿದ.

ಅಧಿಕಾರಿ ತನ್ನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೊಂದಿಗೆ ಹಾಗೆಯೆ ನಿಂತನು. ಅಳತೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸೇರನ್ನು ತರಲು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆ? ನಿಂತು ನಿಂತು ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದು ಹೋಯಿತು!

"ನಿಮಗೆಲ್ಲ ತಕ್ಕ 'ಶಾಸ್ತಿ' ಮಾಡಿಸ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಜನ ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ನೀವು ಕೊಬ್ಬಿ ಹೋಗಿದೀರಿ! ಎಲ್ಲಿ ಹೋದನೊ ಎಳೆ ಕೊಂಡು ಬರ್‍ರಿ ಅವನ್ನ! ಏನು ಇನ್ನೂ ಅಳದು ಕೊಡುತ್ತಾನೊ ಇಲ್ಲೊ!"

ಆಳುಗಳು ಹೋಗಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕೂಗಿದರೂ ಉಸಿರೆತ್ತುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ! ಕದ ತಟ್ಟಿದರೂ ಓಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ! ಸುಮ್ಮನೆ ಗೊರಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದಾನಂತೆ!

ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ರೇಗಿತು! ಕೋಪ ನೆತ್ತಿಗೇರಿತು!

"ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇನು, ಮಗನಿಗೆ? ಪಾಪ, ಇವನಿಗಾಗಿಯೇ ನಾವಿರುವುದು! ಬಾಜೀರಾಯ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಿ ಬರಲಿ. ಅವನು ಎದ್ದು ಬರುವವರೆಗೂ ನಾವು "ಜೀ" ಎಂದು ಕಾದಿರುತ್ತೇವೆ.' ಏನು ನೋಡ್ತೀರಿ ಹೋಗ್ರೊ! ಕದ ಮುರಿದು ಎಳತರ್‍ರಿ!" ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಚಲಾಯಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹೋದರು.

ಗೊರಕೆಯು ಸಪ್ಪಳ ನಡೆದೆ ಇತ್ತು.

ಕದ ಮುರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದರೂ ಅವನು ಮಾತ್ರ ಎದ್ದು ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಬಾಗಿಲು ಮುರಿದು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಚೆಂದಪ್ಪ ಜಂತೆಗೆ ನೇತು ಬಿದ್ದಿದ್ದ!

ನೇಣು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿ ಮನೆಯಮುಂದಿ ದಿನ ದಿನವೂ ಸಾವಿನ ದವಡೆಯನ್ನು ಸೇರುವುದನ್ನು ನೋಡುವ ಭೀತಿ ಅವನನ್ನು ಜೀವನದಿಂದ ಪಲಾಯನ ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು

—✣—

೧	ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂ ಗಾರ್ಕಿ	ಸಂ ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು	೫-೮-೦
೨	ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಕಂಡೆ	,,	೧-೦-೨
೩	ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ	,,	೨-೦-೦
೪	ರಸಋಷಿ	,,	೧-೮-೦
೫	ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು ೨ನೇ ಭಾಗ	,,	೨-೦-೦
೬	ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ	ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು	೨-೦-೦
೭	ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ	,,	೧-೮-೦
೮	ಎರಡು ನಾಟಕಗಳು	,,	೦-೮-೦
೯	ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅಮೃತವಾಣಿ	,,	೨-೪-೦
೧೦	ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ	,,	೧-೪-೦
೧೧	ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆ	,,	೧-೪-೦
೧೨	ಕನ್ನಡದ ದಾರಿ	,,	೧-೮-೦
೧೩	ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ	,,	೧-೦-೧
೧೪	ಪ್ರೇರಕೆ	,,	೧-೦-೧
೧೫	ತಲೆಹರಟೆ	ನಾಡಿಗೇರ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು	೧-೪-೦
೧೬	ರನ್ನಗನ್ನಡಿ	,,	೧-೦-೧
೧೭	ಅಶಾಂತಿ ಪರ್ವ	ಆನಂದಕಂದ	೨-೪-೦
೧೮	ಲೀಲಾವತಿ ಪ್ರಬಂಧ	ಪ್ರೊ. ಕೆ. ಜಿ. ಕುಂದಣಗಾರ	೦-೧೨-೦
೧೯	ನನ್ನ ನಲ್ಲ	ಮಧುರಚೆನ್ನ	೦-೧೦-೦
೨೦	ಜೀವನ ಸಂಗ್ರಾಮ	ಅರ್ಚಿಕ ವೆಂಕಟೇಶ	೧-೦-೦
೨೧	ಕರ್ನಾಟಕ ಗತವೈಭವ	ಆಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯರು	೧-೧೨-೦
೨೨	ಕರ್ನಾಟಕ ವೀರರತ್ನಗಳು ,,	,,	೧-೮-೦

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ, ಧಾರವಾಡ